

ЗЛАТНА КЊИГА

НИКОЛАЈ РАЈНОВ:

ЦАРЕВИЋ

ЗЛАТНА КЊИГА

УРЕДНИШТВО И АДМИНИСТРАЦИЈА: БЕОГРАД, ДОБРАЧИНА 30
УРЕДНИК: Ж. ВУКАДИНОВИЋ

БРОЈ 75 ОД ПОЧЕТКА
ШКОЛСКА ГОДИНА 1937-38
ПЕТИ БРОЈ У ГОДИНИ
● ЈАНУАР 1938 ●

ИЗДАЊЕ ИЗДАВАЧКОГ И КЊИЖАРСКОГ ПРЕДУЗЕЋА ГЕЦА КОН А.Д.
☐ БЕОГРАД, КНЕЗ МИХАИЛОВА УЛИЦА БРОЈ 12 ☐

Годишња претплата: на десет бројева „Златне књиге“ 100 динара. Поједини број „Златне књиге“ стаје 15 динара. Претплата се шаље „Златној књиви“ на чек. рачун код Пошт. Штед. 54-636

БЕОГРАД

**Штампарија „Привредник“ Жив. Д. Благојевића
Кнез Михаилова 3 — Телефон 21-450**

886.7(02.053.2) — 32

У.2.327

НИКОЛАЈ РАЈНОВ

ЦАРЕВИЋ

С бугарског превео
СИНИША ПАУНОВИЋ

Градска библиотека — Чачак

ЛЕГАТ

ЈОВАНА ДАВИДОВИЋА
ИЗ С. БАЊИЦЕ

Илустрације Николаја Рајнова

НАСЛОВНИ ЛИСТ НАСЛИКАО
КИРИЛ БУЈУКЛИСКИ

Царевих

О далеком царству

Некада, пре много стотина година, живео у неком далеком царству млади Царевих. Име том царству нико не памти. Људи су заборавили и Царевихево име. Понеки само памте чудну причу, коју ћу вам ја испричати, да је и ви знате.

Царевихева мати умрла је док је он био дете. А кад је постао дечак, народи из далеких земаља навалише на царство да га освоје. Царевихев отац — стари Цар — морао је да поведе своју војску против непријатеља.

Рат се отеже много; Цар се никако није враћао. Царевих је био још млад. Он је био остао у дворцу — да чува, заједно с бољарима, очев престо, док се не сврши рат и Цар се не врати.

Није била срећна та царевина о којој говори прича. Док је трајао рат, у престоном граду појавила се Куга. Она је ишла већ више месеца, један за другим, и изморила, тако рећи, половину Царевих поданика. Није било ниједнога дома да није понекога изгубио. Све куће биле су окужене, по великим трговима димиле су се даноноћно ватре на којима су спаљивани мртваци.

Мрачно и страшно било је у том граду. Сам ваздух био је тежак, болестан. Човеку је било тужно да изиђе на улицу и да погледа. Људи су се по цео дан молили у цркви Богу — неће ли зауставити косу тог страшног помора, али ништа није помагало.

Само у дворцу није било још ниједног болесника. Најстроже се пазило — да Куга не би продрла и тамо.

Дворац је био саграђен на врху високе стене, изнад града. Опасивао га је широк ров, пун воде. Да би човек ушао у дворац, требало је да прође преко великог висећег моста; увече се мост дизао, а дању су га чували војници наоружани од главе до пете. С оне стране рова, као страшна змија, простирао се високи дебели градски камени зид, с начичканим пушкарницама. Са зида су мотрили стрелци да не би непријатељ напао дворац и отео престо.

Али Куга се није плашила ни широког рова, пуног воде, ни лукова стрелаца, нити је пак чекала да спусте мост да би ушла. Она се плашила само једног старог чаробника, који је био Царев саветник и учитељ младог Царевића.

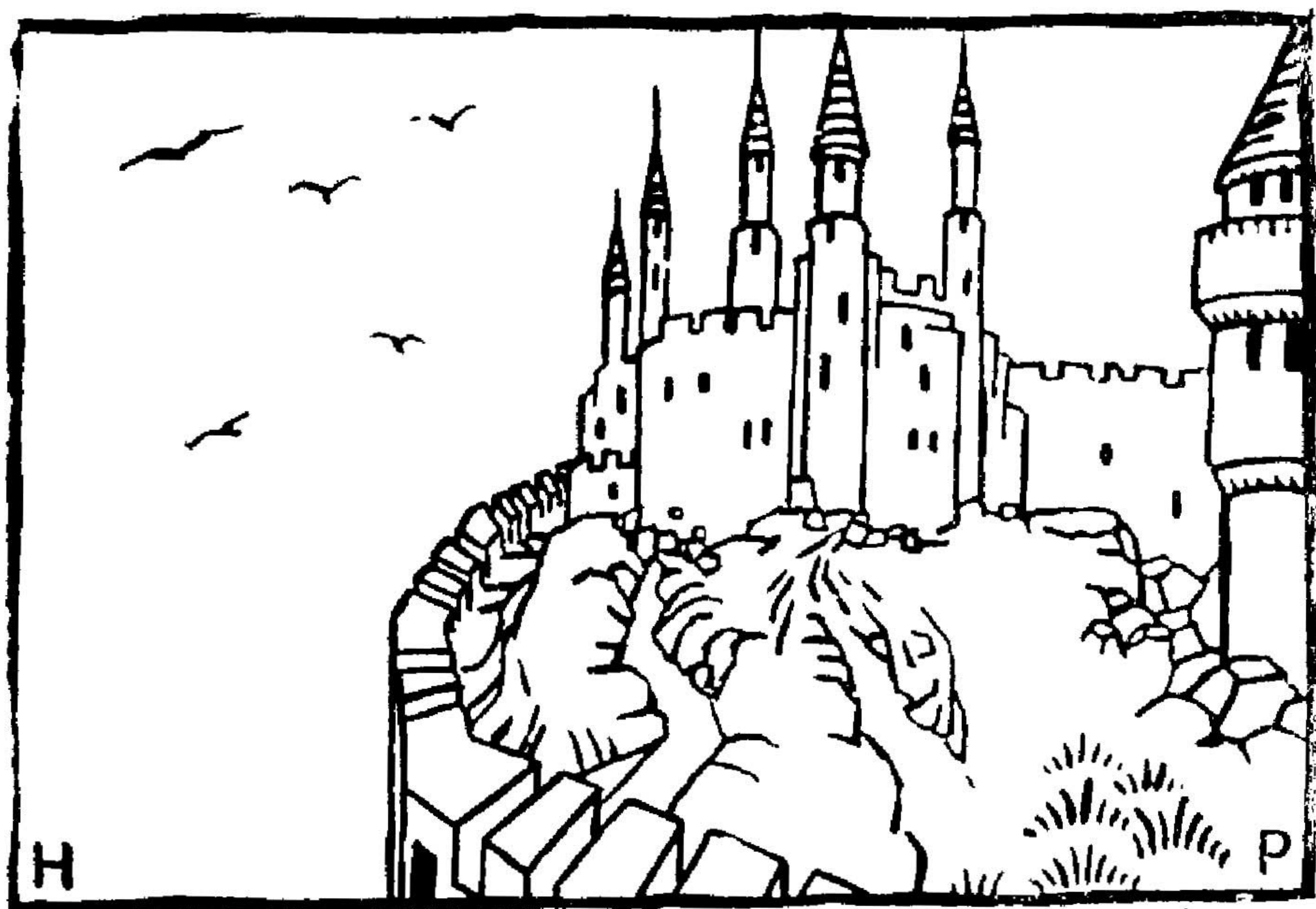
О чаробнику

Шта је радио тај чаробник?

Он је проводио дане у дворцу заједно са Царевићем, а ноћу је улазио у једну велику кулу у којој је становао. Чаробници живе увек у кулама и не пуштају никога да улази к њима. Под кулом је било седам подрума један за другим.

Кад би настала поноћ, чаробник би силазио у подземне одаје једним степеницама које су вијугале наниже као завојнице на пужевој шкољки.

У самом дну седмога подземља била је једна тескобна и висока одаја, сасвим мрачна. У њу је чаробник улазио после поноћи. Он је палио чаробне буктиње, чији је дим давао нарочити мирис. После је правио тајанствене знаке руком и цела

се одаја осветљавала злослутним црвеним пламеном. Под његовом светлошћу седи чаробник почињао је да чита клетве и враџбине из старих књига, писаних језиком којим су говорили људи пре Потопа.

После је узимао велики мач који је имао балчак у виду крста, па замахивао њиме пут сребрног огледала, које је висило на зиду и чаробничком снагом заповедао да се јави Кугин дух.

Чаробник је знао клетве од којих су се плашили сви духови. Чим би изрекао клетву и упромач ка огледалу, чаробник би видео Кугин дух, који се огледао на сребрној површини.

Куга се јављала дршћући од страха. Она се није плашила толико чаробника, колико велике петокраке звезде извезене златним нитима на његовим хаљинама — тачно на његовим грудима. Око звезде су била написана некаква тајанствена слова. Та звезда је била таква да су сви зли духови дрхтали кад је погледају, а добри, смирено и с поштовањем клањали се пред чаробником: на њој су била исписана сва света имена која помињу анђели.

Сваке ноћи, чаробник је понављао Куги да не сме ући у дворак, осим кад је он позове.

Она је излазила уплашена и понова полазила глухим тамним улицама зараженог града. А људи који су били још по улицама или се враћали с посла, виђали су једну суху и високу црну жену, крвавих очију и зелених уста, коштуњавих руку и ногу. По телу су јој зјапиле страшне ране, сличне крвавим цветовима, а на леђима јој се лепршао огртач, чије су рупе личиле на мртвачке главе. На глави Куга је имала круну од људских костију, оплетену зеленим змијама.

Кога год би погледала та страшна жена, њему би се одмах смрачило. Он би треснуо о земљу без свести, а тело би му се обасипало великим ранама.

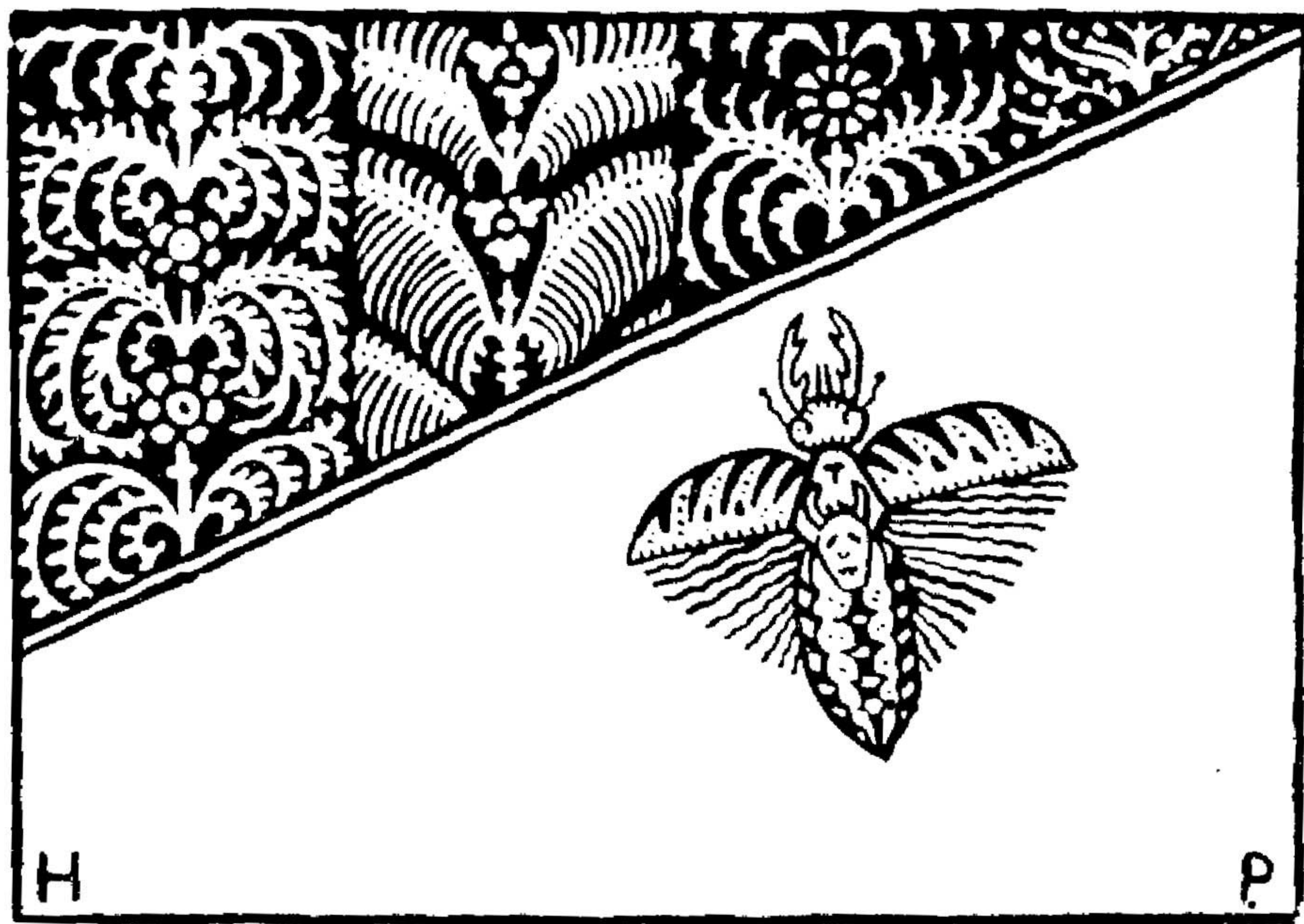
Та жена била је Куга.

О великом бумбару

Једне вечери Царевић је седео у пространој амајли очевог дворца и разгледао чудне цетове насликане по прозорима.

Био се замислио. Много му се хтело да сиђе у град да види Кугу, о којој су са ужасом причали сви у дворцу. Али он је знао да чаробник никоме не допушта да изиђе из тврђаве.

Само два човека могли су да силазе у град, да би донели храну, али и они су носили амајлије

које је био сашео чаробник, како би их познала Куга, те да их не нападне. Царевић је дуго седео на прозору и с љубопитством гледао мрачни град и велике злослутне ватре запаљене по градским раскрсницама.

Док је он тако гледао, један велики бумбар улете у собу и удари о дебело прозорско окно.

Буба паде полећушке на мраморну плочу, на коју је Царевих био спустио своју руку. Она поче живо да мрда ногама, али је била тешка, те није могла да полети, већ се само вртела на леђима.

Царевих ухвати бумбара, погледа га и спремао се већ да га пусти кроз прозор, али одједном примети на његовом трбуху и леђима неке чудне шаре! Он запали сребрни свећњак и приближи бубу светлости да би је боље разгледао.

Да њеном трбуху зеленим жилицама била је насликана круна са седам врхова, а на леђима где су се разграњавала, као два штита, жуто-златна крила, виделе се изукрштане цртице, сличне дворогој глави страшнога изгледа.

Младић се двоумио, да ли да однесе бумбара — да га види чаробник, или да га пусти. Кад је мало размислио, он га поклопи кристалном чашом да не би одлетео и остави га на столу, па оде да вечера.

О чаробниковој кћери

Свакога дана Царевих и чаробник ручавали би и вечеравали заједно. Али те вечери старац не дође у трпезарију, већ посла свога слугу да му донесе вечеру у кулу.

Царевих је вечерао сам и легао.

Сутрадан, он оде да позове свога учитеља — да му покаже бумбара. Али слуга који је стојао пред вратима куле рече младићу да је старац тешко болестан.

— Од синоћ је врло рђаво, — рече он. — Закључао се у једну собу — и чак ни мене не

ништа да ућем. Кћи му је малочас долазила да га љубиће, али ни њу није пустио.

Царевић не хтеде да узнемирава чаробника и зато се врати.

Али кад је силазио степеницама, које су водиле за кулу, сусрете старчеву кћер.

Она је била необично лепа: очи су јој севале као муња, глас јој је звонио као сребрно звонце, а лице јој било бело и румено.

Девојка је поздравила Царевића и позвала га да јој дође у госте — да поразговарају. Она је живела у једној соби у кули. Царевић није још никада улазио тамо — дотле је увек чаробник долазио к њему. Ево, где му се указа прилика да уђе у кулу — и он пристаде драге воље.

Девојачка соба личила је на пећину. Кроз један висок прозор на таваници допирала је слаба светлост, а около њега висила су у гроздовима планински кристали који су бљештали као сребро. У мрачним кутовима чуло се да неко тешко дише, али Царевић у почетку није могао ништа да види.

Тек кад је свикнуо на помрчину, приметио је да су зидови собе од неравних кречних стена, са којих је текла бистра вода. По угловима биле су повешане велике ките разног шумског цвећа, трава, лишћа и корења, од којих је чаробникова кћи кувала лекове. Ту је било биљки за љубав и мржњу, за тешку болест и смрт, за беду и зао сусрет, за несрећу и срећу, за урокљиво око и лаку руку.

По каменом поду пећине пузиле су зелене и пепељаве змије. Из стена провиривали су велики

гуштери са очима као огледала. Кукумавке и буљине, с крвавим очима, летеле су по тамним угловима, а по висуљкама на таваници били се обесици, окренутих глава наниже, крупни, слепи мишеви.

По каменим плочама, поређаним као полице, било је натрпано много стаклених и земљаних судова, чаша, тестија и ћупчића са свакојаким лековима. А према самим вратима, у дну једног широког удубљења у стени, било је велико огњиште. Два црвенодлака мајмуна плашили су се један од другог крај њега, и пазили да се ватра не угаси: и стално стављали дрва на огњиште.

Чаробница позва Царевића да седне на једну сточицу и кад виде да он уплашено разгледа собу, рече му:

— Ове животиње су мирне. Оне не чине ни коме зло, ако их не дира, не бој се — оне воле добре људе.

Царевићу се ова пећина учинила ужасна и није желео да остане даље у њој. Но ипак, није хтео да увреди девојку и да одмах оде.

Он седе. До ногу му допузи једна огромна змија и загледавши му се у очи као да је хтела да се баци на њега. Младић потскочи уплашено.

Чаробница се засмеја, погледа змију, па јој каза: — „Хајде, иди откуда си дошла!“ И змија се одмах изгубила.

После се девојка окренула Царевићу и рекла му:

— Као да ти се не свиђа моје пребивалиште. Истина, у њему није светло као у дворцу, али човек може да нађе све што му затреба. Хоћеш ли да се увериш?

О чудима у пећини чаробнице

Рекавши то, девојка пљесну рукама и одједном усред пећине показа се један човек који дође из незна откуда.

Он је био космат као мајмун, с великим чељустима. Уши су му биле толико дуге, да су се пречијале и висиле наниже до близу рамена. Ноге,

међутим, биле су му дебеле и кратке као у слона. Он је имао само једно око — велико, на сред чела. Оно је светлело тако јако да су из њега избијале

искре. На крају својих леђа тај црни човек имао је реп, а на њему златно звонце.

Кад га спази, Царевић се уплаши. Не зато што је био плашљив, него што није очекивао — да ће девојка пљеснути рукама; а још мање се на-
дао — да ће тако из мрака одједном искочити та-
кав црн и репат човек са звонцетом на репу.

Рутави човек чак и не погледа Царевића. Он је гледао у чаробникову кћер, поклонио јој се и запитао шта му заповеда.

— Донеси нам да једемо! — рече му она.

Црни слуга изчезну и врати се мало после, па донесе велики златан послужавник са свакоја-
ким јелима и воћем; стави га пред девојку и по-
нова се изгуби.

По свему је изгледало да је чаробница била задовољна, гледајући како се Царевић чуди и служи, и послужавнику и јелу.

Док су јели, она се распитивала код младића о много које чему. Реч по реч, почеше да говоре о Куги. Царевић рече да много жели да види Кугу о којој толико причају сви у дворцу.

— Али ако је видиш, да се не уплашиш? — запита га девојка.

— Не знам, — одговори он. — Можда ћу се и уплашити: кажу, да је врло страшна. Него — ако будем имао амајлију какву носе оне две слуге неће ми ваљда ништа учинити? Да ли ти можеш да ми направиш ту амајлију? Ја сам мислио да замолим твога оца, али не верујем да би пристао...

— Не треба њему ништа да говориш, — рече чаробница. — Он ти неће чак дати ни да из-

Знај ти што си наумио. Ја ћу да ти свршим ту ствар: учинићу да одеш до Куге и да је видиш, а да ти притом она ништа не учини.

— Молим те учини ми то! — рече радосно Царевић. — Бићу ти много захвалан. И никоме ништа нећу рећи.

— Добро, — реће чаробница, — али и ти треба мени да учиниш једну малу — врло малу услугу.

— Драге воље, — рече Царевић. — Одмах ми учинити. Шта је то?

— Ситница, — одговори девојка. — Када здрави мој отац, запитаћеш га да ли зна нешто о ђавољем бумбару.

— Какав је тај бумбар?

— Он се познаје по томе што има на леђима насликану главу са два рога, а на трбуху круну са седам врхова. Велики је, крила су му жута и сијају као злато. Цео је ишаран свакојаким шарама — по тим шарама личи на лептира. Миран је, не уједа, није отрован. Ако хоћеш да знаш, потребан ми је за лек. Осуши ћу га, истуцати и направити лек за неке болести. Мој ће отац знати где је: он зна све што се дешава на земљи.

О круни на столу

Чувши ове речи, Царевић је премишљао не би ли било добро — да оде и донесе одмах бумбара: он је схватио да девојка говори о оном истом бумбару кога је он ухватио те исте вечери.

Али љубопитство га је гонило да најпре подробно дозна зашто је потребан чаробници бумбар.

— Пристајем, — рече он девојци. — Али ја бих желео да дознам какав ћеш лек да направиш од бумбара. Какве болести ћеш лечити њим?

Кад чу ово питање, девојка се збунила.

— Не треба да ме за то питаш, — рече она. — Колико сам ти казала, доста је. Не треба ни мом оцу да кажеш да те ја шаљем да га питаш: не желим да он ма шта зна.

Царевић оде у свој дворцац.

Он је схватио да бумбар кога је случајно ухватио није обична буба; зато се решио да га ником не показује, док нешто више не дозна о њему. Разуме се, он се надао да све то дозна од старог чаробника.

Младић је узео чашу с бумбаром и закључао је у један ковчег где су чувани поклони.

Сутрадан, чаробник је био оздравио. Дошао је у дворцац да види Царевића и да продужи с њим лекције. Тoga дана, учитељ је причао своме ученику о чудесима земље, воде, ваздуха и ватре. Причао му је како се стене полако претварају — у току хиљада година — у полупровидне кристале, и како се ти кристали мало по мало бистре, те постају драго камење. Једни добијају жуту боју, као липов цвет, — и називају се топазима. Други су црни као облак, али у току векова постају све провиднији; боја им се мења, док не добију љубичасту боју и постану прозачни. Тада се зову аметисти. Трећи су црвени — као нар — и називају се гранати; они чије је црвенило као у каранфила, то су рубини. Има их тамно-плавих — зову се сафири; зелених као трава, који се нази-

застају смарагди или изумруди, а бели као млеко — дедефастог сјаја — опали. Али најтврђи су дијаманти. Они су безбојни, провидни као чист лед и светле се зато што жедно гутају светлост и распржевају је у искре.

После је чаробник причао Царевићу где који народи живе на земљи. Он му је причао о Црнцима — црним као угаљ, са црвеним меснатим уснама и округлим очима. О жутим Малајцима, који су најиздржљивији од свих народа. О Монголцима са уским и дугим очима. О црвенокошцима, чије је чело као од бронзе изливено.

Причао му је он и о разним чудним животињама које пливају по води и лете по ваздуху, или

пак живе по далеким густим шумама и у бескрајним пустињама. О црним пантерима, који су гипки као каучук, као да немају костију, а кожа

им је као скупоцена црна кадифа, о опасним крокодилима који излазе јутром из реке Нила — да се радују изгрејалом сунцу. О исполинским китовима који личе на острва усред Северног Мора.

Баш кад је чаробник причао о животињама које се срећу по далеким крајевима света, по непознатим и туђим царствима, Царевић му рече да је некад слушао од свога оца о неком нарочитом бумбару са круном на трбуху и дворогом главом на леђима, а који има некаква чудна својства.

Чим то чу, чаробник скочи као опарен и погледа подозриво Царевића. Чело му се набра, очи му засветлеше од гнева и он дрхтавим гласом рече свом ученику:

— Зашто ме лажеш? Зар је могао твој отац да зна нешто о ђаволском бумбару? Тебе чека круна, моје дете. Запамти добро, да цареви никад не лажу! Кажи ми право од кога си чуо за то, о чему ме питаш? Ко ти је казао?

При тим гневним речима Царевић не само да се уплаши већ и поцрвене од стида. Не оклевајући он одговори старцу да је за ђаволског бумбара дознао од младе чаробнице, — његове кћери.

— Није требало ни да се срећеш са њом, ни да разговараш пре него мене питаш, — рече му тада чаробник мирнијим гласом. — Испричај ми како се то догодило и шта сте разговарали.

Младић исприча старцу да је хтео да га види и да поразговара са њим, али га нису пустили у његову собу. Када се враћао сусрела га девојка и позвала у своју собу, где су разговарали о разним стварима. Тада је чуо од ње и о том бумбару. О Куги, разуме се, Царевић није рекао ништа.

Кад је чаробник саслушао то објашњење, он се наизглед успокојио. И лакнуло му. Он поправи своју дугу белу браду, стави на главу своју високу шиљату шубару од коже и плаве свиле, извезену златним звездама и диже се да иде.

Али младић је хтео — пошто-пото — да дозна нешто више о чудном бумбару, зато понова запита старца. Али га чаробник прекиде строгим покретом руке, даде му знак да ћути, и не одговори му ни речи.

Он се мирно упути вратима — да оде.

Али баш кад је пролазио покрај сточића, на коме је бумбар преспавао ноћ, старац се одједном наже према њему, загледа се забезекнуто и заустави као окамењен.

Царевић се исто тако загледа тамо и примети на белој слоновој кости, којом је био превучен оковани сточић, једну јасну слику круне — исту као она коју је имао бумбар на своме трбуху.

О чаробниковој болести

И чаробник и Царевић гледали су са великим чуђењем у слику.

Старац је био толико изненађен да је чак викнуо радосно као да је неочекивано нашао нешто што је одавно тражио.

— Откуд ова круна овде? — запита он младића.

— Не знам, — одговори Царевић. — Првипут је видим. Биће да је била и раније ту пошто изгледа да је изрезана у кости.

— То није истина, — одговори чаробник. — Та круна није била. То је отисак оног бумбара за кога си ме малопре питао.

После се замисли и рече тихо, као да самом себи говори:

— Проклети бумбар, улетео је овамо а да га нико не примети, преноћио је на столу и опет одлетео. Та круна је отисак са његовог трбуха. Него, где ли је само сада он? Кад сам се разболео дознао сам да је излетео. Кад почех да оздрављам, паде ми напамет да ће га неко ухватити. Али где ли је сада бумбар?

И чаробник оде у своју кулу, дубоко замишљен.

Замисли се и Царевић.

Он схвати да код чаробника и његове кћери постоји некаква велика тајна. Он је подозреао да је ђаволски бумбар потребан и старцу и девојци, да је тај инсекат нешто сасвим нарочито, чим га траже обоје. Много је желео да дозна какав је то бумбар који трбухом слика круне.

Кога да запита?

Са чаробниковом ћерком он није желео да се више сусреће откад је дознао да је старцу непријатно. А сам чаробник је ћутао. И за ручком и за вечером, па и преко дана. Царевић је покретао разговор о необичном инсекту, али старац је увек говорио да ће младић у своје време дознати што треба — да не жури.

Царевић је заборавио на Кугу.

Он је мислио само на бумбара.

Чаробника он више не запита, па и старац престаде да долази к њему. Царевић га је виђао само изјутра и увече: како обилази све зграде по дворцу, како маше златном кадионицом са које се пушила смола, камфор и со, како шапуће некакве молитве и пролази, не говорећи ником ни речи.

Чаробникова ћерка није излазила по цео дан из своје собе.

Она се показивала само увече. У сумрак девојка је пролазила поред Царевићевог прозора и погледала да ли је он тамо па се губила.

Очи су јој биле црвене од плача. Ни с ким се није она састајала и ни са ким није разговарала.

Царевић ју је виђао кроз прозор и било му је жао; желео је да јој помогне. Али он се није решавао да изиђе и да се сусретне са девојком, да не би разгневио свога учитеља кога је много волео још из детињства. Па и сви у дворцу поштовали су старца ради његове мудрости и доброг срца.

Царевић се мучио. Он није могао да једе, није више могао ни да спава, почео је да слаби и вене.

Он је проводио сам по цео дан. Нико га није посећивао. Почео је да тугује и за својим оцем који је још једнако био на бојишту у далеким земљама и о коме се ништа није знало.

Само касно у ноћи младић је отварао кошчано сандуче, да види да ли је тамо ђаволски бумбар. Био је још тамо. И чак кад би га Царевић вадио и стављао на своје колено, буба је весело

ишла својим рачвастим ногама које је имала са обе стране, мирисала својим длакавим пипцима и није желела да лети, већ сама понова улазила у сандуче, заривала се дубоко у миришљави памук који је чувао златно прстење и скупоцено камење и после се успављивала.

И младић је закључавао понова сандуче и остављао га у угао собе, под балдахин своје постеље.

О царском исповеднику

Сви су у дворцу приметили да Царевић вене.

Приметио је то и царски исповедник — један стари сувоњави испосник, који је служио у великој дворској цркви и предавао Царевићу латински језик.

Тај калуђер живео је као пустињак. Он није волео да се среће с људима, био је ћутљив, по цео дан седео је у ћелији и читао или се молио. Кад је било лепо време, излазио је у двориште или у башту, копао као надничар леје, садио цвеће, хранио голубове, фазане и паунове.

Чим би га видели голубови, врапци и ласте, почели би да лете око њега, спуштали му се на главу и рамена и весело цвркутали, а он је вадио из свога џепа пуне шаке мрва и зрна које су оне радосно кљувале.

Волеле су га и рибе у великом језеру. Оне су се скупљале крај обале чим се покаже монах, праћакале се изнад воде и ловиле парчиће хлеба и лоптице од теста које им је он бацао. После је старац улазио у шталу, да помилује коње, краве и

тетад која су му својим влажним губицама њу-
шкала руке.

Исповедникова ћелија била је на врху високе
звонаре. Тамо је он увече одлазио да спава пошто
служи вечерње у цркви, а ујутру би се дизао
још пре зоре и силазио да служи јутрење.

После службе одлазио је у двораци да види
Царевића и да му одржи час. Он му је читао из
велике латинске библије, тумачио му оно што је
прочитао, терао га да то напише, а после је благо-
словињао младића и одлазио.

Једнога дана он је отишао у двораци и ушао

у Царевићеву собу док младић није још био изи-
шао из трпезарије. Седе да га причека.

Поглед му се заустави на столу и он виде
насликану круну. Баш у то време дође и Царевић.

— Каква је ово слика? — запита монах. — Раније то нисам видео овде; то мора да је отскора.

Царевић исприча исповеднику све — и како је уловио бумбара, и како се срео са девојком, и шта су разговарали, и шта је после казао чаробник.

Он му показа ђавољског бумбара, али га замоли да никоме не каже ништа.

— Сад разумем, — рече исповедник, — зашто ти је неспокојна душа толико времена. — Где је тај бумбар, ту се стално навраћају зли духови — и они узнемиравају човека, не дају му мира. Уклони одавде то сандуче — да не стоји у твојој соби.

Царевић пренесе сандуче у велику престону дворану и стави га под сам царски престо. У ову дворану није могао да уђе нико, осим њега; пред сваким од троја бакарних врата чувало је по дванаест стражара, наоружаних мачевима и секирама.

После тога Царевић се вратио код монаха — да чује ново поглавље из Светога писма и да запише његова тумачења.

Час се сврши. Исповедник се диже да иде и, кад се растајао с Царевићем, рече му на уво (да не би, случајно, неко од дворјана чуо, пролазећи поред собе):

— Сине мој, ја те похваљујем за твоју искреност. Пошто си ми ти испричао као свом духовном оцу све, не кријући ништа, и ја ћу испричати много које чега што други не треба да знају. Дођи довече после вечере у моју ћелију — тамо ћеш све чути.

О великој тајни: чаробник и његова кћер

Монахова ћелија била је врло скромно уређена. У једном углу видела се проста постеља, прекривена застором од козје длаке; у другом била је висока дрвена столица на којој је клечао монах кад би се молио или читао Библију. На зиду је висило дрвено Распеће, пред којим је горело кандило. По полицама биле су поређане књиге писане на пергаменту.

Царевић је седео на простој дрвеној столици коју му показа монах. Кроз прозор се видела висока кула у којој је живео чаробник са својом ћерком.

Исповедник пружи прст према тој кули и поче да прича:

„Некада“, — рече он, — „док си ти још био мали, ја сам био пријатељ са чаробником који живи у оној кули. После се догодише извесне ствари које засада не могу да ти кажем. Ти ћеш то дознати кад постанеш пунолетан. Због тих догађаја ја се растадох са чаробником и престадохмо да се виђамо. За оно што се међу нама догодило, нико није дознао — чак ни твој отац који воли и њега и мене подједнако и слуша и моје и његове савете. Али сви су у дворцу схватили да се нешто догодило: они су приметили да се не састајем са твојим учитељем, па и кад је била потреба да се сусретнемо нисмо разговарали. Сви су покушавали да дознају разлог — било од њега, било од мене — али не успеше: обојица смљутали.

„Чаробник је био ожењен једном младом женом са којом је имао кћер. Једнога дана његова жена ишчезе; нико је више не виде ни у дворцу ни у башти ни у дворишту. Пронесе се глас да је изненадно умрла и да ју је муж сахранио у подземној гробници куле. То узбуни све нас, зато што смо знали да Цар, — твој отац, — не жели да има мртваца у кругу тврђаве. Страховали смо — да чаробник нема непријатности с Царем или чак да не буде изгнан из дворца.

„Али смо после дознали да се твој отац састао и говорио са њим; кад је саслушао чаробника, он је одобрио његов поступак. И та је ствар заплетена, моје дете. И о њој ћеш ти дознати нешто више кад постанеш пунолетан.

„Било како било, са чаробником остаде да живи његова кћи. Она је била добро и лепо девојче које су сви волели и миловали. То је размази и девојчица постаде на своју руку: тврдоглава и поносита. По годинама она је старија од тебе. У почетку она се била приљубила уз мене, али после када сам се споречкао са њеним оцем, она престале да долази у цркву, није више хтела да слуша моје недељне проповеди и чак престале да се виђа са мном. Није се исповедала нити се причешћивала.

„Чаробник је био научио своју кћер, још док је била мала, да чита и пише. Он јој је био поверио и многе тајне чаробничке науке. Сви смо знали да му она помаже у послу. Али чаробници не казују све, чак ни својим синовима и кћерима. Ма да је девојка била већ у седамнаестој години он је крио од ње најважније књиге.

„Али девојка је била јако љубопитљива.

„Она је живела са једном великом жељом — да постане царица. Желела је да дозна оне чаробне речи које могу да омађијају неког царског сина, да би је заволео и оженио се њом. Да ли има таквих речи, не знам. Али знам једно: да је девојка успела да прочита кришом од свога оца неке књиге које јој он није давао. Из њих је дознала многе тајне чаробничке науке, коју отац није желео да знају и други.

„У то време био је стигао у дворца један Арабљанин, посланик багдадског калифа. Знало се да је он врло учен човек. Чак се говорило да је био и чаробник и могао да претвори гвожђе и бакар у злато. Да ли је то истина, не знам, али он је био јако богат. Твоме оцу донео је дарове какве је наша земља први пут видела. Међу њима је била и једна златна лопта — велика као највеће црквено звоно; на њој су биле насликане све веће звезде које се виђају на небу. Неке су биле — велике колико песница, а најситније су биле колико лешник. Свака звезда била је од драгог камена, дијаманта, смарагда, рубина, аметиста, сафира или топаза. Само том лоптом човек је могао да купи читаво царство. А било је и других дарова — један од другог скупљи.“

О чаробнику и Арабљанину

Кад је дошао тај Арабљанин сви га дворјани дочекаше врло љубазно. Само се чаробник држао са њим хладно. То зачуди и Цара и дворјане.

„После дознадох да су се чаробник и Арабљанин познавали већ дуже времена. Шта их је нагнало да омрзну један другог, не знам, али они су били непријатељи. Чак су неки говорили да је чаробник наредио својој кћери да се не сусреће са Арабљанином.

„Али она је била врло љубопитљива. Може бити — надала се да ће он Арабљанина дознати оне мађијске речи које није могла да нађе у тајним књигама свога оца.

„Једнога дана девојка се видела са Арабљанином и говорила са њим дуго. Тада је она научила много нових ствари. Отац је дознао за то; он је разумео да је прочитала и његове тајне књиге. Позвао је и почео да јој говори тако гневним гласом да се девојка уплашила да је не убије — и побегла.“

Отада старац јој је забранио да улази код њега. Она се настанила у оној соби на кули која је ранијих година служила за тамницу: ти си тамо улазио и знаш како изгледа та соба.

„Док је Арабљанин живео у дворцу, девојка се сваке вечери састајала са њим. Они су излазили преконоћ заједно и одлазили у шуму у једну велику пећину на раскршћу.

„Тамо су се скупљали на разговор и на гозбу чаробници и ђаволи. А у петак, увече, у шуми је био велики збор. Сви зли духови скупљали су се тада тамо — да се веселе, да се госте, да играју коло и да се разговарају ко је шта учинио. Долазили су и многи чаробници из разних других царстава — људи, жене и девојке. Стари чаробник из куле није одлазио тамо; он није желео да се дружи

с ђаволима и да се састаје са чаробницима који чине зла.

„Девојка је одлазила сваке ноћи са Арабљанином у ону шуму. Ти скупови су јој се толико свидели, да и кад је Арабљанин био отпутовао у своју земљу она продужи да посећује ноћне скупове ђавола.“

О ноћи уочи Великог петка

„Једне ноћи“, — продужавао је да прича исповедник, — „уочи Великог петка, пре но што пропеваше први петли, дође на то збориште и сам Велики Ђаво — онај који је старешина свих злих духова и црних чаробника по свету.

„Чаробникова ћерка, разуме се, била је такође тамо. Цела шума била је пуна чаробника, врачева, вештица, гатара и врачара.

„Девојка је била најлепша од свих и допаде се Великом Ђаволу. И он се њој свидео. За трпезом седели су једно поред другог и причали целе ноћи док су се други веселили. Тада је девојка дознала највеће тајне чаробњачке науке и разумела многе тамне ствари о којима се чак и не помиње у књигама.

„Отада девојка и Велики Ђаво почеше чешће да се састају. Ако не сваке ноћи, оно бар сваке друге. Ђаво је ишао да сачека девојку под великим орахом крај тврђаве. Чаробница је излазила једним подземним ходником да се састане са њим.

„Они су у току ноћи обилазили заједно сва зборишта. Посећивали су многе подземне дворце, пећине и куле у којима су се скупљали ђаволи,

ђаволице, чудовишта, чаробнице и вештице. Тамо су се забављали, певали, играли и веселили се до зоре. Ујутру девојка се налазила у својој постељи, у дубоком сну.

Старом чаробнику било је све то познато. Обавештавали су га његови робови — духови. Било му је тешко што ће девојка продати своју душу ђаволима, те — кад умре — душа ће јој лутати по мрачним и рђавим местима и страдати док не искупи своје грехе.

„Ноћу, кад би му кћи изишла, он је силазио у њену собу, шкропио њену постељу светом водицом, али се капљице претварале у пламичке и прогоревале постељу.

„Одлазио је тамо изјутра, док она спава. Кад дио тамјаном њену собу и прскао босиоком свету воду. Тада би девојка почињала да се трза у постељи, као да лежи на жеравици, а затим да пушта ужасне крике и да се баца као луда.

„Старац је увидео да више ничим не може да јој помогне. Он је много пута говорио строгим гласом не би ли је тргао с рђавог пута, али она му се смејала у очи. Чак му се хвалила да зна више тајни од њега или ма ког другог чаробника.“

О Бумбару и његовој тајни

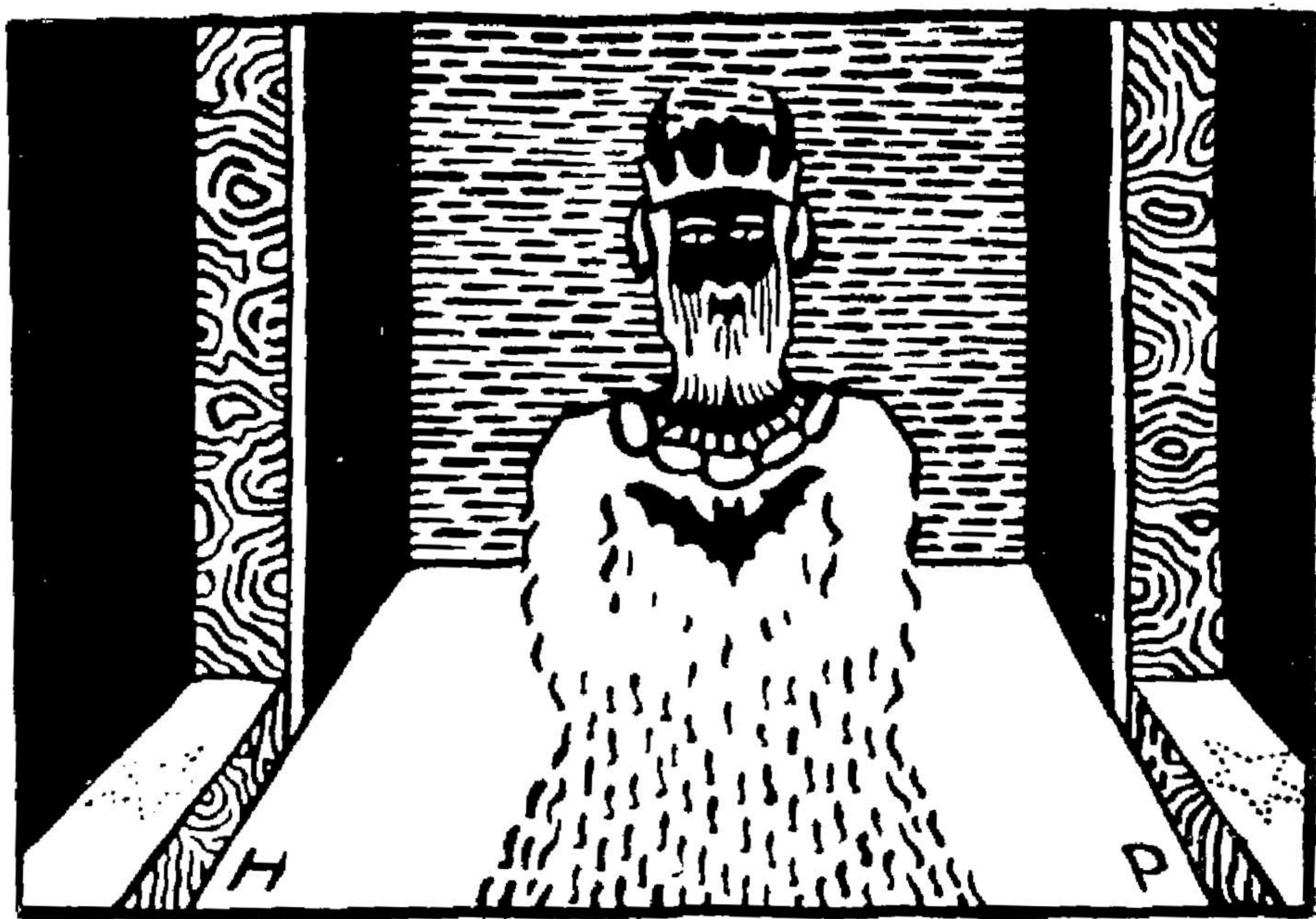
„Једнога дана чаробник дознаде да ће Велики Ђаво доћи да проведе ноћ у соби његове кћери.

„Он се спреми да га ухвати и веже на чаробан начин. Кад девојка изиђе да сачека под орахом ђавола, њен отац уђе у њену собу, нацрта

унутра на прагу страшну звезду са пет кракова, од којих беже зли духови и оде те се сакри у ходнику за вратима.

„Кад је ђаво дошао с девојком, он уђе у собу, али остаде на прагу као закован, зато што није смео да прекорачи страшни знак. Девојка је већ била унутра и чекала госта. У то време чаробник пожури да нацрта исту звезду и са спољне стране прага, а после се сакри у једном углу.

Затворен са две слике ђаво је дрхтао од страха, али није имао снаге да их прескочи те није могао ни да уђе у собу ни да изиђе из куле. Де-

војка га је гледала зачуђено и није разумела ништа. А он је стојао непомичан и није могао да одвоји поглед од страшних слика. Но и чаробникова ћерка виде их најзад и сети се да је то нацртао њен отац. Она се сагну да избрише слике, али је

видела да је немогућно: колико год је снажније притискала, толико се дубље урезивала чаробна слика.

„У то време врата се отворише с великим треском и у собу уђе стари чаробњак. Он изрече громким гласом једну страшну заклетву и Велики Ђаво се претвори у бумбара, сачувавши на леђима и на трбуху знак своје власти.

„Чаробник га узе у руку и однесе у своју кулу. Али некаквим тајанственим мађијама девојка успе да помогне своме љубљеном да побегне и ђаволски бумбар излете кроз прозор.

„Пошто је мађија била упола растурена, њена снага се окренула против самога чаробника. Он се разболе. Могао је да оздрави само онда кад неко ухвати оног бумбара.

„Увече бумбар полете да потражи своју љубљену, али погреши и улете у твоју собу.

„Ти сад разумеш, моје дете, какав је то бумбар и зашто га траже и отац и ћерка. Онај ко улови ту бубу може да добије велику власт ако разуме мађије. Кроз њега он може да принуди све зле духове да га слушају и да му служе као робови. Зато га чаробник тражи непрестано по свима собама дворца.

„И друго ћу ти нешто рећи“, — додаде монах. — „Откад Великог Ђавола лишише власти, пошто је преображен у бумбара, — чудовишта која су му потчињена не знају више шта да раде.

„По свету је настао велики неред. Кугин дух иде куда хоће. Дух рата коси кога хоће. Дух смрти налеће на свакога ко му се допадне. Ти ду-

хови су остали без господара, те се чуде шта да раде. Ако човек зна како да поступи помоћу тог бумбара, он може да завлада целим ђаволским царством и да постане најмоћнији од свих чаробника.

„Али то је опасни посао, сине мој, и ти не треба чак ни да помишљаш на то. Запамти да сви чаробници — чак и добри међу њима — умиру од туђе руке, или их људи налазе раскомадане од невидљивих злочинаца: духови се увек свете ономе ко их приморава да му служе.

О чаробном оружју

Била је дубока ноћ кад је монах свршио своју причу. Старац је допратио Царевића до његове собе и још једном му напоменуо да је мађија нешто опасно, — да се не заноси њом.

Младић је те ноћи спавао добро. Сан му је био лак.

Сутрадан страже му саопштише да је чаробник целе ноћи тражио нешто по читавом дворцу; он је захтевао да уђе и у престону дворану али су му стражари преградили пут. Био је толико љут због тога да кад је пошао у кулу заплашио је и дворјане и стражаре па и самог Царевића предочавајући несрећу која може да им се деси.

Кад је то чуо, младић је отишао код младе чаробнице. Она га је дочекала са великом радошћу, зато што је мислила да долази да јој каже где се налази бумбар.

— Да ли ти је нешто рекао мој отац? — запита она Царевића. Дознаде ли где се налази ђаволски бумбар.

— Све знам. Знам и то што ти ниси хтела да ми кажеш. Дознадох — и какав је то бумбар и одакле је дошао и куд је отишао.

Девојка се збуни пред тим речима, погледа Царевића с неверицом и рече:

— Не верујем — да ти је мој отац све казао. Не чини ли ти се да те је слагао? Кажи ми онда одакле се појавио бумбар?

— Из подземног царства, — одговорио младић. — Али пре но што је постао бумбар он је био ђаво, господар свих ђавола.

— Добро, — рече девојка још више збуњена. — Тако је. Али где је сад бумбар?

— У дворцу, — одговори Царевић. — У мраку је, у топлоти на скривеном месту. Кажи ми ти сад како да одем до Куге.

— Рећи ћу ти, — одговори девојка, — али то ће бити довече кад сви поспе. Да те не би видели стражари да излазиш из тврђаве, ја ћу те извести једним подземним тајним ходником.

Она је тако рекла зато што је мислила да ће она док Царевић оде у Кугин дворац и док се врати, успети да нађе ђаволског бумбара и да растури мађију. А Царевић је опет мислио да ће кад оде до Куге, од ње дознати шта треба да чини с бумбаром.

Тај дан младић је провео у својој соби.

Било је влажно и магловито. У дворишту се нису показивали људи. Чаробник није долазио њему. Био је само монах. Царевић му не рече да има намеру да иде Куги, али запита шта је најбоље да човек учини ако западне у велику опасност а ниоткуд не види помоћи.

— Зар не знаш? — рече зачуђено исповедник. — Ма у какву страшну опасност да западне човек, треба да се нада у Бога. Њему треба да се моли — и помоћ ће одмах доћи. Ако поменеш Божје име добронамерно и с вером — и прекрстиш се, зло те неће снаћи. Али срце треба да ти буде чисто, никоме да не мислиш зло, да говориш истину — то ти је прва заштита. И злочинац може да се моли Богу; али — ако он позове Бога да му помогне у злу — да ли ће га Бог чути? Неће, разуме се. Има људи који пале тамњан у својим собама, да би прогнали зле духове. Тамњан помаже. Али ако је дух зла ушао у човеково срце, он не може да се одагна тамњаном.

После тога старац је одржао Царевљу час одређен за тај дан, па је отишао.

Кад је почело да се смркава, младић је изнео из своје собе сандуче са бумбаром и ставио га у једну торбицу коју је обесио о своје раме. Осим тога узео је неколико зрнаца тамњана и ставио их у џеп. Окачио је о груди један златан крстић који му је био остао од мајке. После се молио Богу да га чува од свакодневног зла и отишао чаробници.

Девојка га је чекала.

Она му даде да обуче панцир од корњачиних крљушти и да метне на главу шлем од морских шкољки. Опаса му један мач од кости речног коња. После га изведе кроз тајни ходник изван тврђаве, одведе га под велики орах и рече му:

— Срећан пут! Чим извадиш мач, јавиће ти се један шарен коњ. Ти га узјаши и он ће те од-

нети врло брзо у Кугин дворац. Тамо ћеш сићи и сакрити мач у корице. Коњ ће се изгубити. У дворцу можеш да останеш колико хоћеш — нема од чега да се плашиш. При повратку опет ћеш извадити мач и узјахаћеш коња. Али једно да запамтиш добро: не треба да се окрећеш назад, ма шта се догађало, нити пак иком да проговориш речи.

О стакленој гори

Рекавши то, чаробница се поздравила с Царевићем и отишла, а он се прекрстио па извукао мач.

Одједном пред њим се јавио велики коњ, ишаран црним и белим пругама као нека зебра. Коњ је био богато оседлан. Један крупан црн човек држао му је узде. Коњ је гледао Царевића право у очи — покорно и кротко, као што верно куче гледа свога вољеног господара.

Царевић узјаха коња и узе узде. Роб се изгуби, а коњ полете — као стрела. Младић је гледао како се под њим брзо јављају и ишчезавају велики осветљени градови са високим замцима, црквама и кулама, како се блистају широке реке, бистра језера и бурна мора, како ничу борове шуме, гранате палме.

После почеше да се јављају широка поља с високом травом, а за њима обла брда покривена песком.

Дуго је путовао Царевић.

Око поноћи стигао је до једне стаклене шуме. Дрвеће је било као од леда — све од танког кри-

сталног леда. По лишћу му је блистала светлост пуног месеца. Дуне ли месец све гране и лишће зазвоне.

Кад је кренуо кроз шуму, коњ успори своје кораке.

— Мора да је Кугин дворац близу, — помисли Царевих.

Али у то време чу се иза њега неки врло тужан глас.

Одједном ветар се утиша. Стаклено дрвеће престаде да звони. Коњ пође сасвим лагано.

А тужни глас проговори:

„О, далеки витеже! Не знам ко си, али те молим — помогни ми! Чуј мој плач, смилуј се на мене! Један зао чаробник закова ме за ово дрво, завеза ме змијама за његове гране. Само твоје оружје може да ме отргне. Немој ме пролазити: сажали се на мене!“

Чувши ова јадиковања Царевих осети да му се срце стеже од бола. Било му је жао да прође поред те непознате жене и да јој не помогне. Али у истом тренутку синусе му кроз главу чаробничине речи: да не треба да се окреће ма што се догодило.

— Ко зна, — помисли он, — да ови тужни уздаси и плакање нису лукаве преваре?

И он потеря свога коња напред не окрећући се.

О пустињи

Дуго је још путовао Царевих. Он је пролазио изнад залеђених мора и дрхтао од хладноће. Коњ

га је носио изнад вулкана који су се пушили, изнад запаљених градова, изнад крвавих поља по којима се водио рат.

У свануће показала се бескрајна пустиња. Овде-онде виделе се високе пирамиде од песка који је преко ноћи нагомилао ветар. Чуло се како негде далеко ричу лавови.

Изгрејало је сунце и цела пустиња поцрвенела. По песку заблистали велики дијаманти, рубини и топази. Они су светлели толико јако да су засењивали младићеве очи: он није могао ништа да види.

У једном тренутку коњ опет успори своје кораке.

— Мора да је Кугин двораци негде близу, — помисли и овога пута младић.

Али коњ је непрестано ишао, није се заустављао.

Одједном Царевић осети у ваздуху некакав снажан и пријатан мирис, толико снажан и пријатан мирис да му се у глави замагнило од њега.

У истом часу чуо се иза себе глас који је певао необично лепо: рекао би човек да је то глас некога анђела. Царевић се заборавио слушајући тај глас и чак није приметио да се коњ зауставио и чека да се потера.

А чудни глас певао је у то време:

„О, ти чудни витеже, из даљине! Само окрени главу да видиш каква те лепотица зове! Нема ни где лепше на земљи од мене. Ако си пошао да тражиш срећу и радост, хајде са мном! Моје царство је златно. Моја лепота сија као сунце. Зар не чу-

јеш мој глас? Ја сам царица златне пустиње. Ходи, не пролази!“

Слушајући тај заносни глас, Царевић је мислио колико мора да је у истини лепа она која пева тако. Он чак за тренутак рече себи:

— Куд сам ја кренуо? Шта ми треба та ужасна Куга и шта ћу да радим код ње? Зар није боље да се окренем и видим какву ми срећу обећава ова девојка са анђелским гласом?

Али нешто му је дошапнуло да ће погрешити. Он се замислио. Сетио се да не треба да се окреће нити да проговара.

— Биће да је и овде нека превара! — помисли поново он и удари коња да пође.

Тада коњ полете и пустиња се ускоро изгуби.

О подземном царству

Царевић је још дуго путовао све по ненасељеним местима.

Прошао преко пространих равница обраслих огромним печуркама, дебелим као дрвеће; после ушао у једну шуму од папрати: свака папрат била је висока колико топола; после га коњ понео преко једне замрзле реке, по чијим је обалама штрчало шиљату камење, поређано као зупци у чешљу.

Одједном се смркло. Постало је тамније од најмрачније ноћи, ништа се није видело. Ваздух је био гушћи, те је коњ једва ишао, а Царевић није могао да дигне руку — толико је био тежак ваздух око њега. На небу се показао огроман крвав полумесец, па су и звезде биле црвене као крв. У то време коњ је био превалио гребен једне високе планине.

Кад су прешли с ону страну планинског била, коњ је поново појурио. Није више било тешког, хладног ваздуха. Царевићу досадило да језди. И он помисли:

„Мора да је тај проклети Кугин дворац негде на крај света. Шта ми је требало да пођем тамо?“

Али у том тренутку осетио је да коњ поново успорава ход. Пред младићем се појавило једно велико језеро: докле је могао да погледа човек очима само се вода видела, а крај језера се губио.

Коњ је већ ишао сасвим полако, а кад је стигао до језерске обале, коњ стаде. Царевић није знао шта треба да ради. Тада се одједном појавио као из земље црни роб и ухватио узде коња, а господару дао знак да сиђе. Младић сишао и ставио мач у корице. Тада се коњ изгубио, а роб повео свог господара покрај језера. Стигли до једне велике стене у виду човечје лобање; вали су ударали о стену и разбијали се с великим пљеском. Црни човек направио руком некакав тајни знак и тихо изговорио неке речи на непознатом језику.

Стена се одмах раздвојила, отворио се у њој дуг ходник осветљен огњеним морским звездама и коралним цветовима који су се простирали са стране као горуће руке. По зидовима и тавану ходника блистале су велике водене шкољке које су просипале мирну плаву светлост.

Царевић и роб уђоше у подземни ходник, и мало послестигоше до једних степеница које воде наниже. Степенице су биле стрме. Царевић је био јако уморан те је једва ишао, придржава-

јући се једном руком за зид. А црни роб ишао је толико брзо да је ускоро ишчезао низа степенице — и младић остаде сам.

О блиставој морској шкољки

У то време светлост која је долазила из ходника сасвим ослаби. Степенице су биле мрачне — и по њима се ништа није видело.

Царевић се уплашио. Он је ишао наниже сасвим полако, са степенице на степеницу, ослањао се о зидове, али није знао где ће га довести стрме степенице. Чинило му се да ће му сваког тренутка нога стати у празнину — и он ће некуд потонути. Одозго више није падала никаква светлост. Младић је осетио страشان умор и зауставио се на једном степенику да се одмори.

Али у то време изненада му потамне пред очима. Степеницама дуну одозго снажан хладан ветар, бесно дуну и диже Царевића са степеника на коме је био.

Младић осети како лети доле низа степенице, не могући да се ухвати за зид. Дршћући од страха он је једва успео да се задржи на једној поширој заравни и да се одупре рукама о стену.

Али ветар је продужавао да фијуче и да му пробија тело хладним иглама. Царевић се прилепио уза зид и сав се тресао. У једном тренутку виде како почеше да плове над њим два пламена који су долазили позади њега, негде издалека. Они су бивали час јачи час слабији. Час се приближавали час се удаљавали.

И Царевић чу глас који је певао тихо негде за њим:

„О, непознати витеже! Овде је опасно. Окрени се те узми моју светлећу морску шкољку — да видиш шта ти је на путу!“

Ова песма је зазвучала као спасење за уплашеног Царевића. Он је био заиста у непознатом подземном царству где је могао да постане плен смрти. Невидљива девојка која је певала била је спремна да му да своју морску шкољку којом ће осветлити себи пут низ тамне степенице.

Али одмах после тога он се сетио чаробничиног налога и решио се да се не окреће. Тада је глас сасвим ослабио, занемео и светлост ишчезла. На степеницама се поново замрачи.

О дворцу насладе

Царевић је опет почео да силази стрмим степеницама. Али сад је ишао мирније, а и степенице су бивале све шире. Ветар се утиша. Негде одоздо поче да долазе снажни таласи пријатне топлоте.

У једном часу блесну силна светлост на степеницама. Царевић виде да пред њим поново стоји роб и држи велику запаљену буктињу.

Убрзо нестаде степеница, роб се изгуби, а Царевић се обрете у великом подземном Кугином дворцу.

Он уђе у једну широку дворану која је сва била искићена позлаћеним људским костурима. На неким од лобања биле су царске круне, на другим — шлемови витеза, а на трећим — лаворови венци. Ти костури били су поређани један до другог по зидовима. Около њихових руку и ногу обавијале

су се шарене змије, а из очију и уста извиривале су шкорпије.

Други костури били су стављени на столице по дворани. Они су седели као живи људи, само што нису говорили. Неки су били огрнути царским плаштовима и држали у својим кошчатим рукама владарска жезла. На костима других видели се зарђали панцири, — ови су држали мачеве и копља, а трећи су седели за једним столом наднесени над неке велике књиге, као да читају или пишу.

Усред овог одељења био је један велики мртвачки ковчег од црног гранита. На његовом поклопцу налазила се једна златна чаша, а на њој је писало:

*И мало и велико тражи само мене;
о, витеже, снага ти је још млада,
гле — колико душа падоше сломљене:
у борби за мене постадоше прах.
Узми ме: моје име је Наслада —
ти прође кроз нечувене промене, —
али не сазнаде, шта је то страх.*

Царевић прочита те редове, погледа још једанпут велику златну чашу и помисли:

— Овај натпис лаже. Ја сам прошао заиста кроз многе препреке док сам стигао у ову дворану, али не могу рећи да се нисам плашио. Сећам се добро да сам се неколико пута јако уплашио. А и нашто му је наслада? Не, вреди све труда за чим чезне свет — да се човек бори и да страда за то. Мени треба да видим Кугу: зато сам пошао.

Он је прешао велику дворану, па пошао напред, куда је водио један широк ходник.

Дворац туге

На крају ходника показала се нова врата и Царевих је ушао у други дворац. Зидови су били обложени црном кадифом, под застрт дебелим засторима на којима се виделе изаткане жуте људске лобање на црној основи.

До зидова били су велики престоли од слонове кости, украшени златом, седефом и драгим камењем. На њима су седели замишљени људи — младићи, одрасли и старци, — сви одевени у скупоцене хаљине.

Они су ћутали. Кад је ушао Царевих, сви су подигли главе, загледали се у њега, али му ништа нису рекли. Тела су им стајала још онако непокретна као у почетку, само су им се главе окретале да виде шта ће да уради младић. Сви су личили на лутке — толико су непокретно седели на својим престолима.

Царевих их је гледао једно по једно. Сви су они били замишљени, утонули у дубоку тугу. Погледи су им били као погледи умирућих људи. На главама су имали круне, а пред ногама сваког од њих сијале су гомиле злата и драгог камења. Али тужни људи нису ни погледали своје благо.

Усред дворца издизао се изнад неколико степеника празан престо. На јастуку од бледо жуте свиле лежала је чудно лепа круна, а до ње велико златно жезло на чијем се врху налазио крупан црн дијамант.

На једном од степеника који су водили ка празном престолу писало је:

„Ти си ушао у мрачно и ћутљиво Царство Туге. Писано ти је, витеже, да извршиш славна дела и велике подвиге. Ово драгоцено жезло одређено је за јунака као што си ти, који се ничега не плаши. Немаш ради чега да идеш даље. Седи на овај престо: постаћеш цар у Царству Туге“.

Царевић прочита натпис, погледа у људе који су седели око њега, па помисли у себи:

„Није за мене овај престо. Не разумем зашто седе ови људи овде и зашто су толико замишљени!? Шта ће ми такви мртви поданици. Шта ће ми престо Туге?! Ја сам дошао да видим Кугу, а не да владам луткама.“

И он изиђе из дворане.

Дворац мудрости

Пред Царевићем простре се нови ходник — светао, ишаран белим и плавим квадратним плочицама. Прође он њиме и стиже до треће дворане.

Тај дворац био је дугачак и тесан — лично је на ходник. На средини се налазио један олук којим је текла вода бистра и студена. Дворана је личила на планинску пећину. Зидови су били обрасли зеленилом, крупном маховином и горским цвећем. Мали плави, жути и бели цветови давали су пријатан и свеж мирис. У води су пливале разноврсне рибе: златне, сребрне, црвене и беле. Царевић ухвати једну од њих, али она се одмах претвори у камен. Он је баци у воду и риба одмах оживе и поче да плива.

На крају дворане издизала се висока испуцала стена. Из пукотина плавичастог камена па-

дали су бујни млазеви воде, а на стени се видела исписана слова, доста излизана од воде.

Ту је писало:

„Ти не пожеле ни Царство Насладе, ни Туге. И добро си учинио. Али још многа те искушења очекују убудуће. Опасним местима и опасним људима одлазиш ти, о непознати витеже. Да би се заштитио, сркни са овог извора. Он се зове Тајна.

Царевић је био много уморан. Он погледа извор па помисли:

— Како сам ожеднео, неће бити зло да сркнем ове воде: бистра је и хладна. Нећу говорити нити ћу се освртати. Најзад и вода Тајне помоћи ће ми да не издам оно што знам и што ћу убудуће научити. Кад се освежим, поново ћу потражити Кугу.

И он се наже над извор, уми се и попи мало воде. Али — како се био нагнуо — сандуче се исклизнуло из торбе и пало у воду. Царевић се тргао одмах и покушао да га ухвати, али оно је било тешко и одмах потонуло у извор. Није било никакве наде да ће га извадити, пошто је извор био врло дубок. У једном тренутку царевић је видео сандуче на дну да блиста као мали бисер, а после тога оно је потонуло још дубље и он га изгуби из вида.

Стојећи крај извора Мудрости, младић се замисли — исто као они људи које је видео мало пре тога у суседној дворани. Стојао је он — и није знао шта да ради. Чинило му се да нема ради чега да иде даље. Он се ужасно растужи. Поче да пребацује себи што није савладао жеђ и што је за тренутак заборавио торбу са сандучетом.

Упркос строге заповести старог калуђера, Царевих се надао да ће дознати у Кугином дворцу шта да уради са ђаволским бумбаром да би добио власт над свим духовима. Та га је нада крепила у свим опасностима и зато је он журио идући из једне дворане у другу.

Пошто је изгубио сандуче, требало је да се младић одрекне своје наде. Код њега је био остао само кључић, чији су крајњи зупци образовали крст. Али шта ће му он кад је сандуче потонуло толико дубоко да се чак више и не види?

О Кугином дворцу

Пошто је дуже размишљао, Царевих најпоследње поверова да је све изгубљено и реши да оде. Он пође кроз једна врата која су била отворена према њему и уђе у једну врло велику дворану. Тамо је Куга дочекивала своје госте. Тога дана био је пектак — и у Кугин дворац било је дошло врло много света. Дворац је био препун. Тамо су се били скупили сви ђаволи и ђаволице. Било је много чаробника, врачева, гатара и гатарица, чудовишта и кепеца. Било је осим њих и духова буре, болести, несреће и много других још, које нико није знао какви су. Сви су погледали зачуђено царевиха и нико од њих није могао да разуме како је доспео овамо тај непознати витез и шта тражи код њих. Но младић их погледа редом и упути се полако, смелим корацима, пут великог престола на којем је седела домаћица — Куга. Она је била огрнута царским плаштом, а на глави је имала велику круну од сребра и седефа. Те вечери Куга није

била толико ужасна као што се показивала ноћу по граду, којим је лутала и морила народ.

Царевић се приближио престолу, зауставио се и погледао нетремице Кугу — право у очи.

Сви гости и гошће гледали су ћутећи да виде шта ће после тога да се догоди. У очима им је блеснуло љубопитство. Куга је запитала царевића зашто је дошао и шта тражи од ње. Кад је говорила из уста и ноздрва излазили су јој зелени пламенови. Али они нису могли да опеку младића јер су га чувале чаробне хаљине. Он је ћутао и спокојно чекао. По други пут Куга га запитала шта тражи у њеном дворцу. Младић јој ни тада не одговори. Тада се она наљутила и наредила му: или да одговори, или да напусти одмах дворцац. Али царевић је још једнако ћутао и гледао је. Кад су то видели сви који су били окупљени у дворани, почели да сикћу и да прете витезу, али Куга им даде знак да ућуте и спокојним гласом обрати се царевићу и рече му:

— Непознати витеже! Видим да си смео, јер се ниси плашио да дођеш из далеког краја — где се налази твоје царство — у овај чудан замак до кога се долази преко врло великих препрека и опасности. По свему видим да се разумеш и у мађије, јер иначе не би се снабдео тим волшебним хаљинама и чудотворним кошчаним мачем. Ја знам да си један од путујућих витеза Црне Перунике, јер видим на твом левом рамену слику перунике направљену од црног дијаманта. Ови моји поштовани гости скупили су се вечерас у мом дворцу на гозбу пошто ће ми се вечерас ве-

рити кћи. Она ће изабрати онога који јој се буде свидео. Ти си достојан гост, и ја те позивам да останеш три ноћи — да се веселиш с нама.

Рекавши то, Куга је поново села на свој престо а царевић се удаљио.

О гошћењу у Кугином дворцу

Младића је занимало да види шта ће се збити после тога, зато је остао у дворани, ма да му се Кугини гости нису свидели. Они га опколише и почеше да га испитују као да су јели и пили са њим заједно читаву годину. Он је ћутао. На неке се осмехивао, а другима одговарао рукама.

После неког времена у дну дворане отворила се велика врата и на прагу се појавио један црни пајац у свиленим хаљинама. Он је држао штапић од сребра на чијем врху се налазио слепи миш од

црне кости. Кепец се поклонио гостима и они се упутише вратима.

Царевић је пошао са њима. Сви су се гурали. Сваки је журио да изиђе напред. Ушли су у једну дугачку и широку трпезарију где су били поређани дуги столови, застрти црном чојом, а на послужавницима од корњачине шкољке црне слуге у црним хаљинама постављали су топла јела. Свако је седао тамо где му је показивала једна црна висока ђаволица која је имала два позлаћена рога на глави. Царевићу је било одређено да седне између две чаробнице — једна је била стара друга млада, — а према њему седео је један огроман брадати ђаво и држао у руци један дугачак бакарни трозубац. Поставили су много којечега, али то је царевићу било одвратно и он није хтео да једе. Чинило му се да су јела зготовљена од људског мяса и крви. Зато је јео само хлеб. Али, још при првом залагају видео је да у хлебу нема ни трунке соли. После мало нашао је у једном залагају нешто што је мирисало на крв — љигаво и кисело! Смучило му се и он престаде да једе. Црне слуге шетале су услужно и пуниле сваки празан суд. Они су и вино послуживали у људским лобањама, али оно је било кисело, те царевић није могао да сркне више од једног гутљаја. А међутим сви други халапљиво су јели и пили — и хвалили укусна јела и питкост вина. Многи од њих су се чак врло рано напили и почели да певају.

Чаробнице између којих је седео царевић мислиле су да је глувонем. Оне су га потсећале покретима да треба да поједе све што је постављено

и да попије вино да не би увредио и разгневио Царицу Кугу. Али он направи знак да није гладан и оне поједоше његово јело и поделише његово вино. Вечера је трајала дуго. Гости су били врло халапљиви. Једни су јели и пили, други певали, трећи разговарали и смејали се. Кад се свршила вечера две чаробнице које су седеле с једне и друге стране Царевића такође почеше да разговарају. Оне су говориле гласно: мислиле су да витез не чује. А он је све слушао и памтио.

Разговор чаробница

— Одакле си ти, сестрице? — питала је стара вештица девојку.

— Дошла сам преко девет мора — одговорила је млада чаробница. — Ја сам из оне земље где људи упрежу пужеве да ору.

— Заиста? — ти си онда из далека!

— А ти одакле си, сестрице? — запита девојка.

— Ја дођох преко четири планине. У нашој земљи већ три године пада огњена киша, те људи немају шта да једу. Дошла сам да молим Велики Дух Ветра да прогна ту кишу са моје њиве да би родило жито. Продаваћу по златицу зрно, те ћу имати читаву плевару златица. А зашто си ти дошла, сестрице?

— Зашто? — годинама долећу нам роде, велике као медведи и гладне као просјаци. Поједоше нам све пужеве. Па сам дошла да питам да ли има неко средство да их потаманим.

— Наћи ће се сестрице — рекла је вештица — али ко ће да ти каже? Док је долазио некада

Велики Ђаво на скупове све нам је казивао и било нам мило да му служимо. А сад? Ко да нас саветује кад њега нема?

— Да, — рекла уздишући девојка, — нема га. Од оног дана кад га затворише у бумбарову шкољку све пође наопако. Нема више реда у свету — ради свако како му на ум падне.

— То хтедох и ја да кажем, — додаде старија. — Сви лудују, нико не гледа посла. Али брзо ће се свршити овај неред. Још три дана имаћемо да причекамо. Ако се дотле Велики Ђаво не могне ослободити мађија, изабраће на његово место другог.

— Тако је, — рече млада чаробница. — Али како да се ослободи? Ко може да му помогне?

— Тешка је то ствар, — рече баба. — Дух му је затворен у бумбаров оклоп. Ако бумбара ухвати неки искусан чаробник, прекрстиће му ноге и залепити тамјан на штит на леђима где је насликана дворога глава. Тада ће се Дух ослободити. Али то може да буде тек четрдесетог дана. А и чаробник ће за ту помоћ сигурно потражити велика обећања од Великог Ђавола. Неће му дати оклоп док му се не закуне да ће испунити своја обећања.

— Тако дакле? — запитала је зачуђено девојка. — Али шта му треба бумбарев оклоп кад је Дух слободан?

— Шта? — одговорила вештица. — Ти си још млада па не знаш те ствари. Ако чаробник задржи оклоп он ће бити у стању да затвори у њега Великог Ђавола кад год хоће. А ако га Ђаво

узме од њега, изгореће га на ватри од смрчева дрвета, врбовог грања и сухога лишћа од кукурека. Тада ће се мађија растурити.

— Па зар не могу да нађу негде тог бумбара? — запита млада чаробница.

— Још није нађен, — одговори баба. — Колико га чаробника траже! Нико не може да га нађе. А има и нешто друго: Куга, изгледа, не жели да Велики Ђаво буде ослобођен. Она кроји неке планове, какве — не могу још да знам.

— Али, рецимо, да се Велики Ђаво ослободи. Зашто да даје обећања ономе у кога је оклоп? Зар не може да пошље неког ђавола да га отме?

— Не вреди, сетрице, не вреди. Мађија се неће покварити ако оклоп буде узет на силу, на превару, или крађом. Онај ко је ослободио Дух треба да врати оклоп ђаволу добровољно.

О Кугиној кћери

Слушајући ове речи Царевићу је било страшно криво што је испустио сандуче са ђаволским бумбаром.

— Какву бих власт имао — рече он у себи, — да имам оно сандуче! Шта ми је требало да пијем воду са оног проклетог извора који као да је за потсмех назван — богзна од кога — извор мудрости!

У то време засвира музика. Црне завесе собе подигоше се и указаше се свирачи. Они су били црвенокошци, жутокошци и црнокошци; једни голи, други — обучени у животињске коже, трећи —

искићени перјем. Једни су свирали у дуге пиштаљке од човечјих костију, други дували у гајде, трећи ударали у бубњеве људским карличним костима.

Неколико кепеца љуљали су у том тренутку људске и мајмунске скелете, по чијим су ребрима и чељустима висила окачена звонца и звонила. Три четири мајмуна свирали су у гусле које су биле превучене крокодилском кожом. Десетину мршавих ђавола стругали су на виолинама чије су, струне биле навијене на тигровске зубе.

Чула се ужасна мелодија — нешто што је трештало, пиштало и било нехармонично. Ђаволима и чаробницима та се музика свиђала, али Царевић није могао да је подноси — глава га је заболела слушајући.

Он одахну кад свирачи престадоше и кад се завеса спусти.

Тада се отворише друга врата — и отуд се појави Кугина кћи, коју су водили два ђавола раскошно одевена. На њиховим главама — међу роговима — налазила се по једна запаљена буктиња, учвршћене на сребрној круни. Буктиње су давале жмиркаву црвену светлост и огроман дим. Од њих је летала по ваздуху чађ.

Кугина кћи била је ретка лепотица, — бар тако се Царевићу учинило — и то га је јако зачуђило. Она је била лепша од свих царица на земљи. Није личила на Кугину ћерку, већ на анђела. Била је обучена у тамно-љубичасте хаљине, о врату јој је висило шест бисерних огрлица, а над бујном косом блистала је круна од црвених и белих ко-

рала, учвршћених златним и сребрним жицама у виду цвећа и лишћа.

Кад је Царевић њу видео, срце му залупа као да ју је дуго времена очекивао. Он се чудио себи, и није могао да схвати шта се то са њим збива.

О вереницима

Кугина кћи ушла је свечано; и лагано погледала све госте. Они се раздвојише на две стране, да би јој начинили пут. Девојка прође између њих, клањајући се лево и десно и затим седе на једну високу столицу.

Тада се гости раздвојише. Десно од столице поставише се мушкарци, а лево — жене. Почеше сви да разговарају — направи се велика галама. Неки су се чак свађали, ко зна због чега.

После неког времена појави се исти онај кепец са жезлом, онај који је позвао госте у трпезарију. Он направи нарочити знак својим жезлом и сви ућуташе. Било је дошло време — да Кугина кћи изабере себи мужа, да се са њим вери. Чаробници, ђаволи и други вереници почели су да намештају своје хаљине, да гладе бркове и да поправљају браду — не би ли се свидели девојци. По свему се видело да сваки сматра за велику част — да постане зет Царице Куге. Неки чак извадише огледало и почеше да се лицкају.

У то време кепец направи нов знак жезлом. Био је дошао тренутак за избор. Требало је да сваки мушкарац прође поред гостију, да пољуби руку царичици и да одговори на питања која ће му она задати.

Сви су се гурали — да би што пре дошли на ред. Царевић остаде најпоследње. Пролазили су замишљени чаробници у скупим хаљинама, извезеним златним ширитима, или обучени у тешке мантије, обложене свилом — натмурени ђаволи у шареним оделима са жезлима, вилама или трозупцима у рукама, — искежени гатари са дебелим кожусима, — врачеве обучени у везена одела, са великим свиленим чалмама, искићеним скупоценим камењем; после њих се ређали разноразни кепеци, трбушасти или сувоњави, једни — као жабе, други — као комарци, одевени у дуге хаљине од кашмирске вуне; комедијаше слични мајмунима, у оделу пола зелене, пола пурпурне боје, са широким капама искићеним великим, тршавим перима од ноја; за њима су долазили мали духови Земље — с брадом, нет пута дужом од њих, с великом главом и дугим црвеним носом; они су били обучени у хаљине које су личиле на отровне печурке: са црвеним и белим лонтицама; после су долазили високи духови Ватре, обрасли у дугу жуту длаку; одела су им била ватрено црвена, раздељена и раширена на две стране; после су пролазили бледи духови Воде, обучени у свилу која се преливала као седеф; коса им је била украшена коралима, а брада — морским звездама и воденим пужићима; најпоследње су дошли разни духови ваздуха, буре, ветрова, пожара, болести, беде, злих сусрета — и многи још које Царевић није могао да прати и запамти.

Веридба

Сваки од тих вереника заустављао се пред Царичицом Кугом, церио се, говорио јој с осмехом, правећи при свакој речи дубок поклон и гледао је лукаво у очи да би разумео, да ли јој се допао. Девојка се клањала лаким поклоном сваком од њих и давала му знак да прође.

Тако су се изређали сви. Кугина кћи није изабрала никога. На прсту јој је још стајао велики златан прстен, са ликом човечје лобање и два рубина у очним дупљама. Од свих мушкараца само још није био прошао царевић. Он је стојао и није знао — да ли да оде пред царичицу или не.

Сви су гости гледали на њега. Царица Куга гледала га је прекорним погледом због његове неодлучности, па и њена кћи је погледала с времена на време на њега. И он схвати да треба да оде, да не би увредио домаћицу.

Одлучним кораком приближи се младић Царичициној столици, пољуби јој руку и погледа је у очи. Она му се учини изблиза још лепша. Он поцрвене од збуњености и обори поглед земљи.

Девојка запита Царевића ко је он. Он јој ћутећи показа слику црне перунике на свом левом рамену и свој кошчани мач. Девојка климну одобравајући главом. После га запита откуда долази. Он показа руком увис, а онда махну шаком: хтео је да каже да је путовао дуго, пошто је из далеког царства. Девојка одобри и то. После запита Царевића гледајући га нетремице у очи, би ли имао смелости да живи са њом у подземном царству где је страшно, а и живот није као на земљи.

Младић ухвати за балчак свога мача, одважно коракну напред и погледа девојку право у очи. Њој се и то свиде. Најпосле, она се насмеја и запита га зашто ћути: да се није родио нем, или је после онемео, или је дао реч да не говори извесно време. Царевић укрсти два кажипрста пред својим устима, а после их раздвоји и понова показа слику своје перунике и свој мач. По томе знаку сви разумеше, да — док витез носи панцир и мач он је дужан да не проговори ни речи.

Кугина кћи сложи се и са тим. После скиде прстен са свога прста и стави га Царевићу на руку. Он јој захвали поклоном, али није имао свога прстена — да јој га да у замену: ни на ум му није падало чак кад је полазио из очевог царства да ће се верити, те да понесе прстен.

А девојка је очекивала ћутећи.

Па не само она, већ и њена мати, па чак и гости схватише витежеву незгоду. Жене су га сажаљиво погледале, а мушкарци почеше да подгуркују један другог, да се злобно потсмевају и да добацују:

— Гле'те овог вереника: дошао на веридбу без прстена! Хи, хи, хи! Ха, ха, ха! Без прстена!

Они су тако говорили, разуме се, из зависти.

Витезов прстен

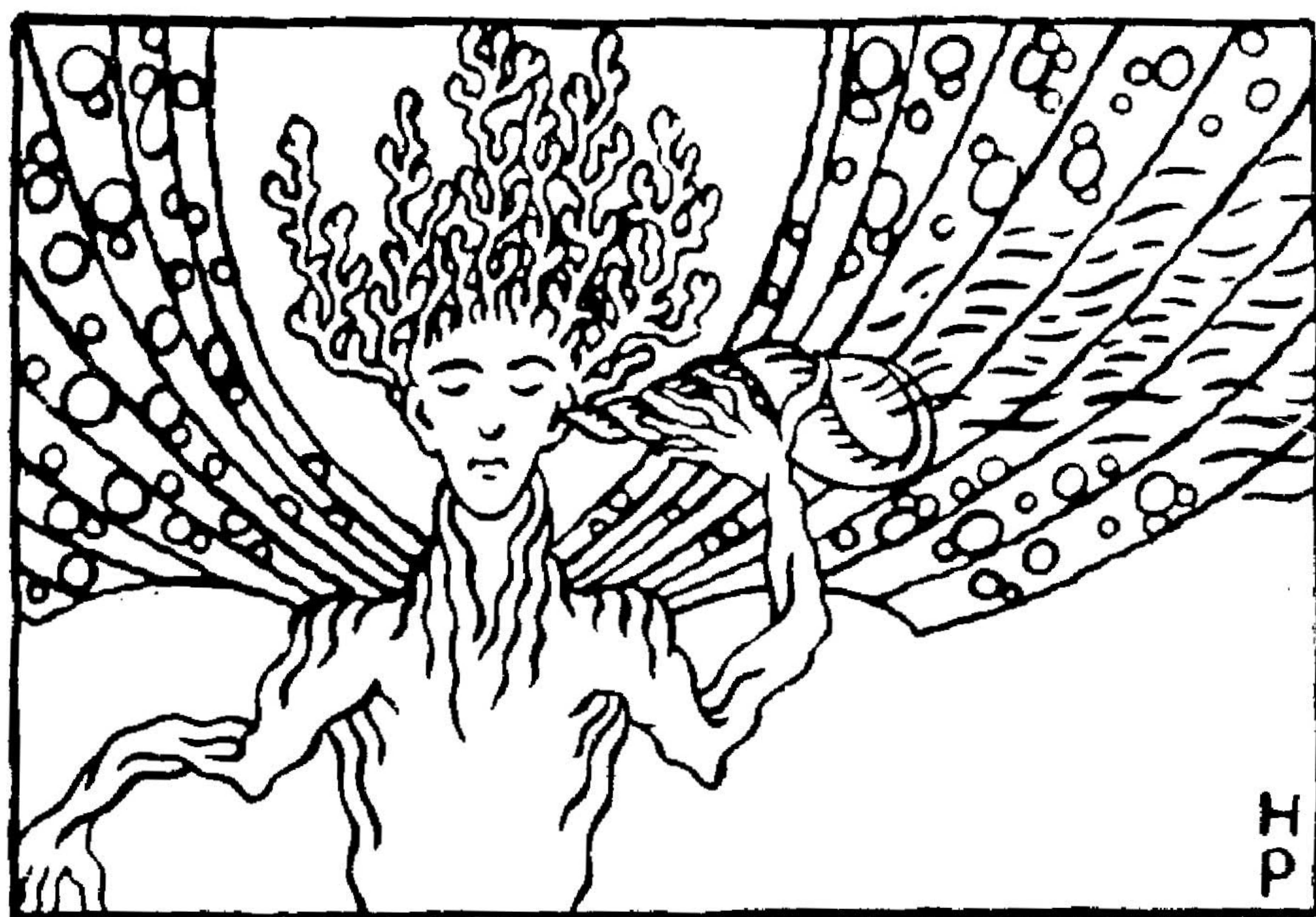
Але, ето ти, док су се мушкарци потсмевали Царевићу — одједном, као из земље, изиђе онај снажни црни роб који је држао младићу коња и који га је био довео у дворац.

Он поднесе своме господару једну црну кошчану кутију. Царевић је отвори — и шта угледа?

У њој заблиста, као велика звезда, златан прстен са аметистом у средини а наоколо беху дијаманти.

Сви гости погледаше зачуђено. Схватише да је витез чаробник, чим има тако тајанствену послугу. Нико не шапну, нико не отвори уста. И мушкарци и жене гледали су као поражени.

У то време роб ишчезну, као што се био и јавио, а Царевић стави прстен Царичици на прст, ухвати је под руку и тако под руком обиђоше дворану, а сви гости их поздравише. Прстен који је млади витез поклонио својој вереници, блистао

је толико јако, да су све светиљке велике дворане потамнеле пред његовим сјајем. Царевић је био у том тренутку толико срећан, да заборави и на опасно царство у коме се налазио, и ђаволског бумбара кога је био изгубио, и чаробног коња, и црног роба, па и саму чаробницу која му је дала

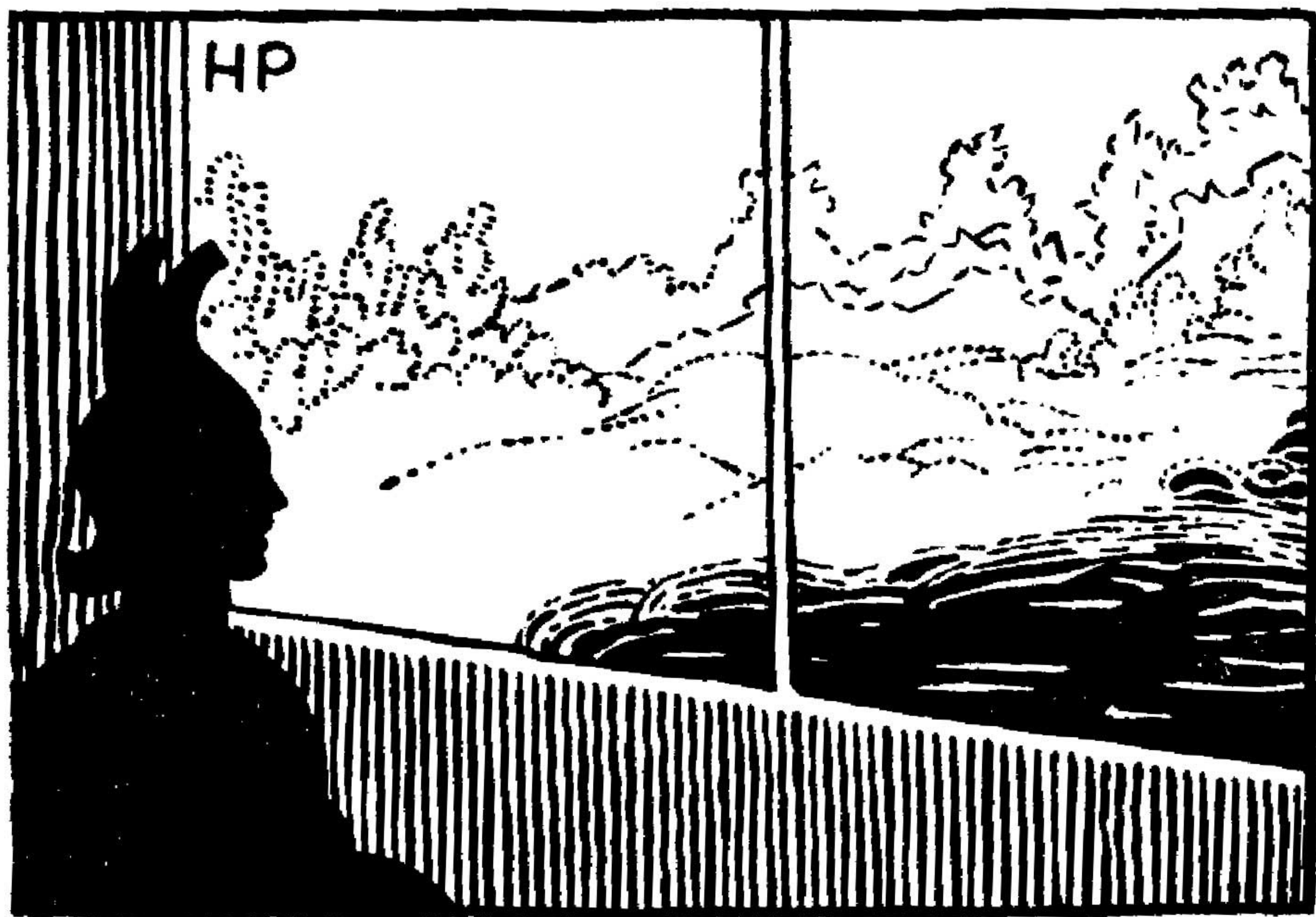
чудотворну витешку опрему. Он заборави за тренутак — може се рећи, — и оба обећања: да се не okreће натраг, и да не проговори ни речи! Али се догодило тако да је вереница ћутала, те није требало да он проговори, нити је пак било потребно да се okreће. А и брзо затим Царевих се опомену и реши да више не заборавља своја обећања.

Кад веридба би свршена, отпоче ново гошћење — још раскошније од вечерњег. Кенеси се понова размилеше. Гостима су наливали црно и жуто вино — и они су пили непрекидно, док се сви нису напили — и мушкарци и жене и деца! Велики Дух Воде — млад човек — није хтео да пије. А Царевих је само с времена на време сркао — и то врло мало, колико да не увреди своју вереницу и њену мајку. Приближавала се поноћ. Царица Куга изиђе са својом ћерком и ђаволима — дворјанима, да нареди да се спреме постеље и собе за госте. Три дана и три ноћи требало је да траје веридбена свечаност са гозбом. Царевих остаде сам код гостију. Они су певали некакве дивљачке песме — лудачке и крештаве; цепенали своја грла, плазили језике, кривили лица као мајмуни, задиркивали један другог. Ужасна музика засвира понова, мушкарци и жене почеше да играју и да се клате. Само Велики Дух Воде седео је замишљен, ни с ким није говорио, већ само с времена на време стављао на своје уво једну дугачку позлаћену морску шкољку.

Велики дух Воде

Царевић је гледао расејано око себе. Све му се чинило глупо. Хтео је да ишчезне, али није знао како да то учини: требало је бар да се поздрави са Кугом и њеном ћерком, са којом се тако неразмишљено верио.

После неког времена Велики Дух Воде приближи му се и тихо рече: „Непознати витеже! Узимам слободу да те замолим за једну велику услугу. Ја сам син и наследник Великог Морског Цара. Са овом шкољком слушах све што се догађа

у мору. Вечерас сам чуо, да је мој отац на самртничкој постељи: ранио га је један водени становник — и, изгледа, да је рана неизлечива. Било би лудо да се надам да ћу на својој двоколици, у коју су упрегнути делфини, моћи да стигнем на

време до дворца Морскога Цара. А ја сам престо-
лонаследник и треба да примим круну и жезло из
руку свога оца који је на умору. Иначе, бићу ли-
шен царске власти. Знам да витезови Црне Перу-
нике имају мач којим су у стању да дозову одмах
најбржег коња. Ја нећу да се задржавам у дворцу
свога оца. Помогни ми, позајми ми свој мач само
за једну ноћ, ја ћу ти се одужити чиме год могу.“
Царевићу је било жао Великога Духа Воде слуша-
јући га како говори. Он одмах скиде свој мач и
припаса му га. Дух ишчезну у истом тренутку.

Када је прошла поноћ, у дворану уђоше црне
Кугине слуге и позваше госте да пођу на спавање.
За сваког је била засебна соба: толико много соба
је било у подземном дворцу!

Царевића одведоше шест раскошно обучених
слугу у једну велику одају богато украшену. Тамо
је била лепа постеља са црним свиленим балдахи-
ном и кроз један велики прозор указивала се ноћ.
Тајанствено су блистала, некаквом нарочитом све-
тлошћу, за Царевића до тада невиђена поља, пла-
нине, језера и шуме: то је било подземно царство,
где су живели сви духови који су на земљи
невидљиви.

Страшни чувари одаја за спавање

Кугине слуге се разиђоше.

Царевић је био ужасно изморен од дугог пу-
товања и од онога што се догодило у дворцу. Он
је дремуцао на постељи онако обучен, али није
могао да заспи.

Много чудних ствари се одиграло са њим,
тих дана, много што-шта ново је видео и чуо,

те није могао још ни да поверује да је све то истина, а не некакав чудан сан. Глава га је болела, можда од вина, можда од галаме и проклете музике, а можда и од умора.

После неког времена, отворише се врата, уђе Кугина кћи, пожеље лаку ноћ своме веренику, пољуби га нежно, и оде.

Оставши сам Царевић угаси светиљку, али реши да не спава, већ да само мало одрема. Извесне ствари у тој соби уплашише га, а друге су му се чиниле врло чудновате. Тако, на пример, кад је сео на један крај постеље, она се одмах раздвоји на двоје и под њим — зину велики отвор — нешто као дубок кладенац. Мало је требало па да Царевић падне у амбис. Он скочи — и рупа се затвори. Запали светиљку, али не виде ни трага од некаквог отвора на поду. Устаде. Али чим се приближи до једног од углова, виде тамо — како непокретно стоји — један огроман црни човек, чије су очи светлеле у мраку, а после примети да у сваком од четири угла собе стоји по један такав џин. Они се нису видели кад се запали светиљка, али чим се угаси, очи су им почињале да сијају. Царевић је добро видео како им се при дисању диже грудни кош, и чуо како им шкрипе ребра кад удишу и издишу ваздух.

После неког времена, кад случајно подиже очи тавану, младић виде да се на крову отвара једна огромна квадратна рупа; учини му се да некаква непозната створења силазе и пентрају се по избразданим зидовима. Ко су они, он није мо-

гао да одреди, али овде-онде у рупи се видело неколико пламичака који су се палили и онет се гасили.

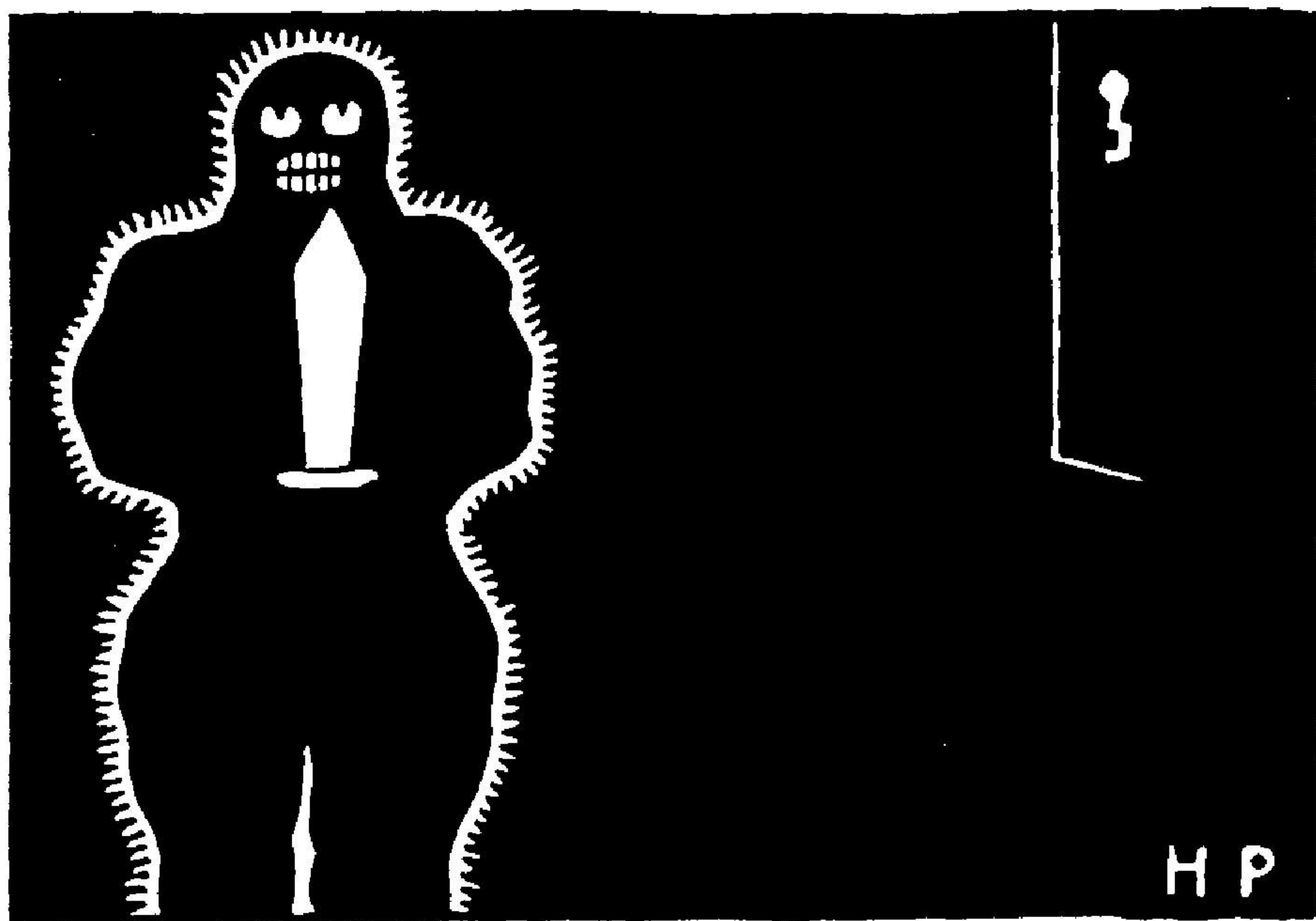
Витез мрака и паж греха

Загледавши се у мрак, Царевих чу кораке који су му се приближавали са свих страна собе. Освртао се али није могао да види ништа. А чудновата створења, која су мењала свој изглед, све више су силазила и пентрала се по зупчастим ивицама високог отвора. Чуло се како гребу ноктима по зиду; некоја су се чак толико приближавала до њега, да је могао и да их разгледа: једни су личили на огромне мраве са очима као стаклене лопте; оклони им светлили као челик. Други су имали изглед скакаваца, али из уста им се пружали дуги оштри зуби; трећи су били као крилате змије — они су летели по ваздуху изнад самог његовог лица и од њих је струјао одвратан задах.

Царевих није био толико храбар колико га је хвалила Куга: он је дрхтао од страха, хладни жмарци подилазили су му по леђима: онкољен толиким чудовишним створењима, он реши да напусти ту ужасну собу. Али чим стиже до врата виде, да из четири угла одмах изиђоше црни људи и зауставише се напред собе са исуканим мачевима. Царевих потражи свој мач, али се сети да није код њега. Он се још више уплаши. Ухвати за браву, али врата су била закључана. Заустави се код врата — и није знао, у свом очајању, шта да ради. Тада црни џинови сакрише своје мачеве и одоше на своја места.

Царевић схвати да је Кугин затвореник; требало је да остане зато што није могао да измисли никакво средство за бекство.

Он седе поред прозора. Запеваше први петли. Споља дуну јак ветар и један чудан витез прође. Он је јездио на црном коњу, у руци је држао велики буздован, био је обучен у црну гвоздену кошуљу, а на глави је имао сребрни шлем. Лице му је било замишљено, коњ му је ишао полако. За њим је прошао носилац оружја, који је јахао на великом црном јарцу. Паж је био млад, обучен у

шарене хаљине. На глави је имао шарену чалму; сав је био богато окићен. Лице му је било насмејано, он је држао рукама велики букет кукурека и орхидеја и нешто тихо говорио своме господару.

Коњаници прођоше полако и изгубише се у једној густој шуми.

Пошто су се они изгубили, засвира рог са врха отвора који је био изнад Царевићеве постеље и један од четири црна исполина приближи се до младића са исуканим мачем и громко рече:

— Господару! Прође витез мрака и лаж греха. Засвира први рог. Моја стража је свршена. Ја одлазим. Шта заповедаш?

Подземне степенице

На те речи Царевић не одговори ништа. Он је био решио да убудуће буде опрезан и да памти шта је обећао чаробници.

Кад је разумео да више нема посла, црни исполин сиђе у четвороугаону рупу што се отвара под Царевићевом постељом и изгуби се, а рупа се одмах за њим затвори.

Царевић се умири. Он чак леже на постељу и успе мало да заспи. Али сан му је био лак — брзо се пробуди. Кад је устао, он случајно притегну један крај постеље и рупа на поду се отвори. Царевић се надресе над њу и виде да наниже воде степенице: неколико првих степеница виделе су се, а друге су се губиле у мраку.

Њега је копкало да разгледа те подземне степенице. Пође њима и стиже до једног претсобља, где је било сасвим мрачно и влажно. Поче да пипа по зидовима, али нигде није могао да напипа врата. Кад му очи свикоше на помрчину, виде да је претсобље дугачко, да су му зидови доста високи и глатки, а пђд од плоча поређаних као коцке на шаховском пољу. До самих зидова ове су се плоче састајале тако, да су образовале по један велики

црни квадрат, у чијој се средини примећивала плоча светлије боје.

Разгледајући зидове и пòд, Царевић ступи на једну од тих светлих плоча. Изненада цело се претсобље заљуља, све плоче почеше да скачу, а у зиду паде полако ка поду извесна преграда, те се отворише врата. Преграда ишчезну у пòд као да је није ни било. Царевић се уплаши и повуче назад. Уклонивши се са светле плоче, преграда се понова показа из пода, диже се и брзо затвори отвор.

Све се то догоди тако неочекивано за Царевића и толико га порази да он није успео ни да

разгледа шта се налази иза врата. Колико је могао да примети тамо је горела ватра; пламенови су се извијали увис — црвени и заслепљујући — и дотицали се камене таванице. Таквих ватрених сту-

бова било је много — они су ишли један за другим, у два реда, чак до краја дугачке просторије. До зидова су стојали наоружани људи, са бакарним панцирима и изгледало је да чувају ватру. Они су били непомични, као да нису живи, већ изливени од метала.

Било је и других ствари, али Царевић није успео да их добро види. Учинило му се да у дну одаје скаче некакво чудовиште слично крилатом јарцу; оно је играло међу пламеновима, окретало се, полетало навише.

Иако су та врата била врло мало отворена, из њих покуља у претсобље тешко испарење које удари Царевића у главу. Он осети да ће се загушити; пожури да се попне у спаваћу собу зато што се плашио да ће, ако остане у претсобљу, умрети од загушљивости.

О витезу рата и пажу глади

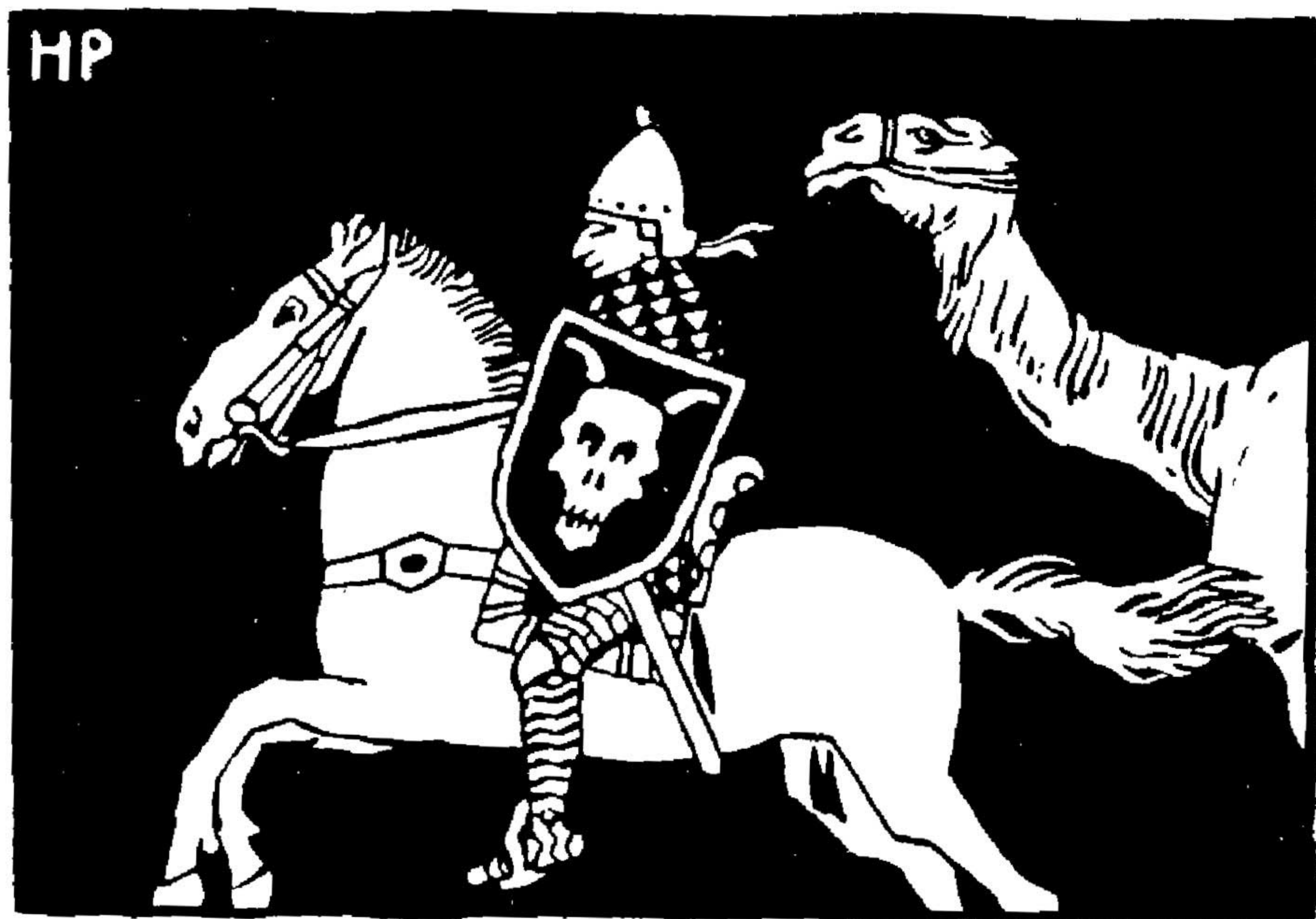
Изишавши из подземља, младић виде да три црна цина стоје крај његове постеље и гледају доле низа степенице. Али одмах после тога они одоше на своја места и отвор се изгуби.

Витез је био јако изнемогао. Он се као мртав простре на постељу и утону у тежак сан. Тр-гао се када су запевали други петли. Тада је понова чуо снажно фијукање ветра који је пиштао и хучао.

Царевић погледа кроз прозор и виде да пролази нови коњаник а за њим јури паж. Тај витез је био обучен у бакарни панцир, на глави је имао златан шлем, а у десници широк крвав мач. Лице

му је било љутито, он је гонио снажно свога коња. За њим је пролетео паж јашећи на двограбој камили. Он је био одевен у дугу жуту хаљину, опасан ужетом. Лице му је било ужасно и натмурено; у руци је држао велики кантар — и рапавим гласом причао нешто своме господару.

Они су брзо ишчезли у једну пешчану пустињу. Пошто су се удаљили, засвирао је по другипут рог са врха дотичног отвора и други од че-

творице цинова са исуканим мачем стаде пред Царевића.

Он му је рекао: „Господару, прођоше витези Рата и Паж Глади. Засвира други рог који бди целе ноћи на врху куле. Моја стража је свршена. Одлазим. Шта ћеш ми заповедити?“

Царевић ни њему не одговори ништа. И тај исполин сиђе степеницама четвороугаоног отвора и изгуби се негде.

О црвеној жени

Царевих се спусти одмах за испослином — да види где ће да уђе. Он сиђе брзо степеницама, обре се у претсобљу са шареним плочицама, али не виде никога. То га јако зачуди. Он је стојао, чекао, али нико се није показао. Тада стаде на другу од светлих плоча. На суседном зиду опет се указа отвор који је водио у неку нову велику просторију.

Овога пута, Царевих се не повуче одмах на-траг, већ разгледа пажљиво просторију. Она је била светла. Светлост је долазила са таванице и струјала у таласима. У дну ње налазио се висок камени сто а на њему је лежао мртав човек, сасвим го, бледе коже; дуга коса му је падала у коврцама по стогу, а риђа брада била је крвава.

Око мртвог човека било је нагомилано цвеће и зеленило. Велики букети јоргована, јагорчевине и ђурђевка били су наслагани, гране уцветале вишње, и брескве лежале крај њих. Пред столом играле су девојке. Ухваћене за руке, оне су играле коло. По степеницама које су водиле ка столу седеле су црнокоже робиње и свирале на харфе, ударале у даире и певале.

Од њихових песама Царевих је чуо само — „Велики Ђаво умре. Велики Ђаво је мртав.“ А на врху највишег степеника, тачно поред стола, на коме је лежао човек, играла је лепа, црноока девојка у црвеној хаљини, са венцем од каранфила у коси и широким појасом око струка. Она је личила много на младу чаробницу из дворца и Царевих ју је дуго гледао, али није могао да разазна да ли је заиста она, пошто је била далеко.

У почетку жене нису приметиле да су врата отворена и да их гледа туђи човек. Али после неког времена црвена жена примети Царевића и одједном прекиде своју игру. Ућута музика. Играчи остадоше као приковани на својим местима. Сви најпре погледаше девојку, а затим Царевића. Настаде страшан тајац. Младић није знао шта да ради.

У том тренутку догоди се нешто сасвим неочекивано. Човек који је лежао полако се диже, седе, окрете се отвору и погледа Царевића. Очи су му биле црне и огромне. Оне су светлиле као жеравице. Руке су му биле дуге — као у мајмуна, са канцама на прстима. Он спусти једну руку на раме црвене жене а другом показа на зачућеног младића. Тада девојка пође напред право ка отрову. Очи су јој севале од гнева. Царевић је видео како му се приближава и сва дрхти. Она је личила на змију наочарку, која се загледала у неког голуба, слећеног пред њеним укоченим погледом; тело јој се увијало, руке јој се грчиле и испружале, ноге јој клизиле нечујно по каменом поду. Кад је стигла на растојање од дватри корака до отвора девојка се зауставила, дигла се на прстима и раширила руке као да се спрема да полети на младића.

Он тада схвати да се пред њим не налази пријатељица — чаробница, већ сасвим нека друга жена, бесна и опасна. Сети се тада речи старога исповедника и прекрсти се рекавши у себи:

— Молим ти се, Боже, сачувај ме!

И одмах између њега и црвене жене спусти се црни облак. Ништа се није видело. Царевић

осети да му се у срцу враћа пређашња храброст; крв у жилама, која као да се била следила, потече бујно; он скочи и виде да се из пода понова подиже преграда и затвори пролаз.

О вилезу смрти и пажу беде

После тога младић се врати у спаваћу собу. Тело му је још дрхтало, али кад леже умири се.

Време је пролазило. Пропеваће трећи петли.

Понова се зачу како вихор фијуче и лети ка подземном дворцу.

Трећи коњаник прође. Он је јахао на сивом коњу, панцир му је био посребрен, а шлем — оловно сив. Овај витез држао је дугу оштру косу. Он је терао свога коња умереним ходом и лице му је било мирно. Његова крупна прилика седела је тешко и непомично на седлу; по свему се ви-дело да витез нешто размишља.

Мало даље од њега јездио је голобради риђи младић — носилац оружја, јашући на белом слону. Младић је био обучен у црне хаљине, преко којих је била превучена једна мрежа; имао је шлем од коже и шарених птичјих перја; он је носио у десној руци један пешчани часовник. Сухим гласом овај паж говорио је лагано и одмерено своме господару.

Они загазише у једно замрзло језеро и изгубише се.

Тада трећи пут засвира рог чувара који је чувао Кугин дворак од непријатеља и обавештавао сваки улазак и излазак. Јер ти су страни вите-

зови и пажеви, како је по свему изгледало, излазили из Кугиног Дворца.

И ето, где и трећи црни цин стаде са исуканим мачем пред Царевића и изговори громким гласом следеће рећи:

— Господару! Прође Витез Смрти и Паж Беде. Трећи пут отсвира трубач са куле. Сврши се и моја стража. Ја сам те целе ноћи чувао, али ти ниси могао да заспиш. Сад одлазим. Шта ћеш ми заповедити?

Царевић не одговори ни овом исполину ништа. Стража се изгуби. У то време поче да свиће. Врата на спаваћој соби се отворише. Уђоше тринаест црних пажева који су доносили хаљине младом Царевићу.

Новости из кнежевог царства

Пажеви опколише Царевића.

Један га је поливао да се умије, други брицао, трећи му мазао лице, врат и руке миришљавим уљем, што му је било врло пријатно.

Они су тражили да му скину пинцир, да га обуку у раскошне хаљине које су били донели, али он није дао. Тада му обукоше нове хаљине преко панцира. Један га је спремао а други му је држао огледало од углачаног бакра — да се огледа.

Царевић је био одевен у чудновате хаљине од кадифе, свиле и коже које су се спуштале у много бора; по њима су висили обешени разни украси од злата и сребра — срца, звонца, прапорци, ланчићи, лоптице и друго. Све му се то чинило смешно, али није имао куд — требало је да

се покори туђим обичајима у тој подземној држави.

После тога пажеви су украсили младића огрлицом од крупног корала и седефних плочица, а на руке му ставили широке гривне од сребра и скупоценог драгог камења. С таквим накитима он је постао још смешнији.

Али у том тренутку младићу није било до смеха; он се био дубоко замислио, много је желео да се уклони из овог Дворца, насељеног непријатним људима, да се врати у своју домовину, да понова почне да живи као раније, да заборави све ово што је био видео и преживео откако је напустио дворац свога оца. Али како да изиђе из подземног царства кад нема кошчаног мача помоћу кога би могао да дозове крилатог коња. Царевић је почео да постаје неспокојан. Докле ће да чека на Великог Духа Воде? Да неће син Морскога Цара, када наследи престо свога оца, да заборави на обећање и да се не врати?

Док је младић размишљао о свему томе, тринаест пажева ишчезоше. Свану дан. Тада четврти црни цин извади свој мач, стаде пред Царевића и рече му сухим гласом:

„Господару! Зашто ћутиш? Сви гости одоше. Довече ће се понова скупити у Дворцу, али сви су врло љути што ниси хтео да кажеш никоме од њих ни једне речи. Сад се сврши и моја стража и ја одлазим. Шта ћеш ми заповедити?“

Али ни њему Царевић не одговори ништа.

Цин се изгуби и младић остаде сам. Било је већ сасвим светло, али сунца није било: у под-

земном царству никада сунце не изгрева. И Царевих је зажалио за својом домовином, где је сунце велико и светло, шуме росне, прохладне и зелене, а језера бистра, хладна и блистава. Ничега сличнога није било у подземном царству. Овде је он видео кроз прозор окамењене сиве шуме, замрзла мртва језера, широке камене пустиње и као лепео изгорела поља. Тешка туга спопадала га је и он је чак заплакао. Једна крупна суза кану му из ока.

Тамо где је она пала на велику тигрову кожу прострту по поду, изби одједном пламен — и одмах се јави црни роб који је држао узде чаробног коња.

Роб стаде пред младића и погледа га зачуђено. Очевидно он га је сматрао за чаробника, а знао је да и чаробници — као становници подземног царства — не плачу ни због чега.

— Не буди тужан, господару! — рече му роб. — Ја ти доносим новости из твоје домовине. Шаље ме наша господарица, вереница Великог Ђавола, да ти кажем важне ствари. Твој отац Цар велике државе, где зру нарови и смокве, вратио се ноћас из рата. Куга више не мори народ у оном царству и сви су срећни. Али господарица ми је наредила да те замолим да се вратиш брзо, зато што твој отац има на својим грудима ужасну рану. Чаробник не може да му помогне ничим. Ових дана требало је да се скупе лекари и видари целог царства — да виде шта ко може да учини. Стари калуђер казао је да само ти можеш да излечиш свога оца. Господарица ми је рекла да ти напоменем, да се после седам дана навршава твоје

пунолетство, те треба да се вратиш у дворца јер нико не зна где си се изгубио и сви су очајни што не могу да кажу твоме оцу ништа о теби. Она ме замоли да ти кажем још нешто. Код тебе је било некакво сандуче. Не треба да га откључаваш овде, већ да га носиш њој.

Рекавши то, црни роб се изгуби.

Царевић остаде као громом погођен.

Решење савета

Да је зависило од младића, он би пошао одмах, али кошчани мач није био код њега. Он је мислио на свог оца који је лежао рањен — може бити на самртничкој постељи — и који неће дочекати сина. Било му је још теже кад се сетио речи које му је рекао роб, да само он може да излечи Цара. Пала му је на памет и девојка чаробница, коју је црни човек назвао вереницом Великог Ђабола. Тада му неочекивано сину једна мисао: да није девојка послала роба да га превари, само да се што пре врати и да јој да бумбара, те да он ослободи њеног вереника.

Царевић није знао да ли с правом сумња или му је роб казао истину. Али ипак, при помисли да је све што је чуо можда лаж, би му лакше.

Док је размишљао шта је истина а шта не, у спаваћу собу уђе кепец са жезлом, онај који је синоћ био позвао госте да пређу у трпезарију.

Он са поштовањем стаде пред Царевића, поклонил се и рече:

— Господару, учините ми част да ме пратите. Њено Величанство жели да говори с Вашим Вишочанством, — ако је могућно — још сада.

Царевић пође за кепецом.

Он га поведе; прођоше кроз многе заплетене ходнике и одаје док стигоше у пространу свечану дворану, раскошно украшену. По зидовима дворане били су окачени позлаћени скелети чудовишта која су живела у црним шумама и горким језерима подземног царства. По костима тих скелета били су окачени разни украси. Са тавана су висили огромни полијелеји направљени од костију великих чудноватих риба, такође позлаћени и окићени седефним украсима, црним кристалима, морским звездама, бисерним нискама и шареним шкољкама. Под је био застрт дебелим ћилимима изатканим од морске траве.

Кепец се зауставио пред Кугиним престолом. Куга је умала чим се приближио Царевић. Он јој се поклони и пољуби јој руку коју му је она пружила.

Затим Куга рече:

— Имам да ти саопштим једну важну одлуку. Савет мојих министара и главних дворјана — витез Мрака, Рата и Смрти, пажеви Греха, Глади и Беде, Велики Духови Воде, Земље, Ватре, Ваздуха и деведесет посланика злочина — скупили су се ноћас и решили да још данас обавимо твоју свадбу са Царичицом подземног царства, мојом ћерком. Треба да ти саопштим и то да ћу сутра увече имати велики савет; он ће изабрати заменика Великога Ђавола који је лишен власти. Већина од мојих саветника тражи да ти будеш изабран. То је и моја жеља, зато треба да се спремиш да вечерас примиш брачни венац!

После тога Куга сиђе са престола и поведе витеза до прага престоне дворане, а кепец га одведе одатле до његове спаваће собе, и изгуби се.

О шареном пужићу

Царевић је падао из чуда у чудо.

Тек што је изишао кепец, а у соби на тавану куле разлеже се некакав јак шум — као да су долазили неки огромни таласи. У истом тренутку соба се испуни малим чудноватим створењима — који су имали љуспасту кожу, као рибе са кожицом међу прстима, са дугим љигавим реповима — као у пуноглаваца — и са великим укореним очима, као у жабе. Они сви закрешташе весело и почеше да скачу око Царевића који није могао да схвати зашто му се радују.

— Свакако, — помисли он, — ти ђаволчићи у облику рибе мисле да сам већ изабран за заменика Великог Ђавола. Лепо би то било кад би и сви моји поданици били такви.

У то време, — међутим, шум се појача — чинило се као да вода вуче и преврће огромно камење, као вихор улете из усправног отвора у собу Велики Дух Воде.

Он пружи младићу коштани мач, захваљујући му из свег срца и рече му: да му никад неће заборавити ту велику услугу.

— Ти спасе — рече он — целокупно моје царство, којим би завладали моји непријатељи да нисам отишао на време. Много би желео да ти се одужим, али за сада за то немаш потребе. Ипак, даћу ти за успомену једног малог пужића — толико ма-

лог да можеш да га сакријеш под језик. Узми га и метни га још сад у уста јер — право да ти кажем нико не зна шта га очекује.

Ако дође нужда да ти устребам, извади га и дуну у њега: ја ћу доћи истог часа к теби...

И он пружи младићу шареног малог пужића. Разуме се не живог, већ само шкољку. Он је био мали колико зрно од сочива и необично шарен. По њему су били насликана, у врло умањеном облику, сва морска чудовишта која служе Великом Духу Воде. Чаробна сила тога пужића била је у томе што кад дуне човек у њега дотрче му у помоћ сва насликана чудовишта, па и сам Велики Дух Воде дође да га заштити или да му помогне.

Царевић се јако обрадовао овом поклону — и да га не би изгубио — стави га под језик. Желео је да се распита код Великог Духа Воде да ли је истина оно што му је био саопштио црни роб; хтео је да га запита и за многе друге ствари — о свему што је видео у подземним собама, о намерама Царице Куге, о нарави њене кћери; али никако није заборавио дато обећање: да ће ћутати.

Види се да је Велики Дух Воде све то разумео. Он погледа проницљиво Царевића, и рече му:

— Има још много ствари које треба да ти саопштим, али за неке је још рано да знаш, а друге је боље да никад и не дознаш. Оно што могу да ти кажем сада, рећи ћу ти. Слушај пажљиво!

О тајни подземних соба у Кугином дворцу

Велики Дух Воде поче овако:

— Ја сам те видео оба пута кад си силазио у подземље, — и он показа под испод постеље где

није изгледало да постоји неки отвор, толико је добро био затворен капак.

„Ти ниси видео све чега тамо има, али ја ћу ти објаснити оно што си успео да видиш. Осим оне две собе у које си могао да навириш, има још две. Те четири собе су велике ћелије Кугиног затвора. Има и других — малих ћелија, већи број; у свакој од њих лежи само по један затвореник; али о њима није допуштено да се прича.

„У првој ћелији, коју си видео, Куга је затворила Духа Братства, који је највећи непријатељ свих злих духова. Некада, кад је он био слободан и живео међу људима, људи су се волели и радили братски, помагали један другог. Били су срећни. Али Куга и Велики Ђаво успели су да ухвате Духа Братства, преобразише га у крилатог јарца и затворише у ону ћелију. Запалише сто и двадесет ватрених стубова, који горе, а не изгарају; јер се наоружане страже стално смењују да подлажу ватру и да чувају заточника. У оним страшним пламеновима човек би изгорео одмах, али Дух Братства је бесмртан — њему они не могу ништа да учине. Он је поносан, и ма да га стално пеку камене плоче, те мора да потскакује, досада из његових уста још нико није чуо глас. Не само да се не жали на своје муке, већ се чак прави да му је мило што скаче, као да игра.

„Довољно ти је да знаш толико о првој ћелији. А о другој, коју си такође видео, ево шта могу да ти кажем. Над Кугом и над свима подземним духовима, па и над свима Духовима Воде, Ватре, Ваздуха и Земље, царује један врло моћан

дух — Велики Ђаво. Пре неколико година он се посвађао са некаквим старим чаробником који му је био учинио једну врло велику услугу.

„Рећи ћу ти — и каква је била та услуга и зашто су се они посвађали. Велики Ђаво се избира на сто година да управља подземним царством. Али он може да буде оборен с престола, ако су духови којима управља незадовољни њиме. На тај престо после може да седне чак и неки искуснији чаробник само ако је примио од Великог Ђавола бесмртност, то јест ако је стекао моћ која му штити тело и чува га од умирања. На таквог човека не иде никаква болест и нико не може, не само да га убије, него ни да га рани; он се не боји ни отрова, ни оружја, ни пожара, ни бродолома...

Такву моћ желео је да добије тај чаробник. Он је чинио велике услуге тадашњем Великом Ђаволу, — а Велики Ђаво био је тада Кугин муж — надајући се да ће га овај учинити бесмртним. Али Велики Ђаво се плашио да ће га, ако му да такву моћ, — чаробник, који се показао врло лукав, лишити власти и заузети му место. Видећи да његове услуге бивају узалуд, чаробник је смислио нешто друго, много сигурније.

„Он се договорио са Великим Духом Мржње да побуне све духове, ђаволе и чаробнике против Великог Ђавола и да га свргну с престола. Погодба је била да велики Дух Мржње буде изабран за Великог Ђавола, а чаробник за своју помоћ да стекне бесмртност. Било је уговорено чак и то: да чаробник не узима врховну власт над подземним царством читавих сто година, све док управља нови Велики Ђаво.“

О свађи између Великог Ђавола и старог чаробника

— Све је било предвиђено, — продужи Велики Дух Воде, — и велики део од онога што је уговорено догодило се. Чаробник и Велики Дух Мржње почеше да сметају Великом Ђаволу. Он претрпи низ несрећа. Осим тога они су тајно туткали против њега све његове потчињене, и његове заповести нису ови испуњавали како треба. Чаробник се био удружио на земљи са једним испосником — праведним човеком и гонио га да по три пута за ноћ чита молитве светог Василија Великог, које су најстрашније проклетство за све ђаволе, нарочито за Великог Ђавола. Ма где се налазио у том тренутку Цар злих духова, ма шта радио, — чим испосник почне да чита те молитве, стану га пробадати ужасни болови, он би падао на леђа, увијао се као опечен, пиштао, пуштао ужасне крике, ударао и ритао свакога ко би му се приближио.

Сви духови су то гледали, и многи од њих добијали су песнице и ударе ногом, коликогод пута су покушавали да помогну своме господару. Они су га мрзели, а чаробник и Велики Дух Мржње, који су све то били удесили, пуштали би у подземном царству глас да је Велики Ђаво сишао с ума. Разуме се да лудак није могао да седи на престолу — и ма колико да су Куга и њени пријатељи објашњавали да је господар духова паметан, нико није хтео да верује.

„Једне ноћи сви министри и доглавници подземнога царства сакупили се и решили да свргну с власти Кугиног мужа, и да га закључају у једну

ћелију дворског затвора. На његово место изабраше Великог Духа Мржње. Бившег Великог Ђавола оковаше у ланце и бацише у једну тесну ћелију, чије кључеве узе нови Велики Ђаво.

„Од свих највише се томе радовао чаробник. Чим је Велики Дух Мржње заузео престо, чаробник га потсети да је обећао да ће га учинити бес-

мртним. Цар духова одговори да ће испунити то кад буде време: још је било рано. Чаробник је наваљивао да се обећање одмах испуни, али му је Велики Ђаво наредио да одмах напусти Дворац и да га више не узнемирава својим опоменама.

„Чаробник је видео да су га други пут преварили, и отишао, запретивши Великом Ђаволу.

Та претња није била само реч. Кад се вратио у своју кулу, чаробник замоли калуђера за делиће светог причешћа, — то му је требало да би направио мађију којом би претворио господара духова у бумбара. Али испосник је то сматрао за врло велики грех: он није дао чаробнику ни да изговори до краја. Тада он поче да учи своју кћер мађијама. Кад је једном пошла да се причести он јој поручи да не прогута причешће, него да га задржи у устима, и да га после кришом испљује у марамицу и њему донесе.

О веридби младе чаробнице и Великог Ђавола

„Чаробник“, — продужи Велики Дух Воде, — узео делић светог причешћа и направи са њим тесто, умесивши прах од црног мерџана, црвеног ћилибара, јечменог брашна и крви од слепог миша. Све то он је замесио у виду једне лоптице и кад се осушило истуцао је у прах.

„Велики Ђаво, коме сви духови саопштавају где се шта догађа, дознаде за то убрзо. Он испрати неколико својих највернијих слугу да пронађу једног чувеног чаробника Арабљанина и да му га доведу у Дворац. Арабљанин дошао са великом радошћу: за њега је била висока част да га сам господар духова зове у свој Дворац.

„Кад је чаробник стигао, Велики Ђаво нареди да га дочекају као најдражег госта. Приредили му гозбу и дали му велике поклоне. После тога Цар злих духова рекао му да оде у земљу у којој је живео чаробник; да се спријатељи са његовом ћерком, да јој покаже неке чаробњачке

тајне и да је два три пута одведе на Ђаволско збориште. Као награду обећао му је да ће отети престо арабљанском калифу и дати га њему.

Арабљанин, разуме се, пристао. Чим се вратио у царство где је живео, поче да се спрема на далек пут. У то време Велики Ђаво слао сваке ноћи своје духове да наговарају калифа да пошље чаробника у далеко царство. Калиф сањао чудне снове. Долазили су мудраци да му говоре да треба да закључи мир са једним царем и да ту ствар може да сврши најбоље само чувени чаробник. Пошто се тај сан понављао сваке ноћи, калиф решио да послуша мудраце.

„Он позва чаробника и рече му да отпутује у то царство као његов изасланик и да склопи са царем савез. Чаробник отишао, свршио што је требало, састао се и са девојком, водио је неколико пута на Ђаволско збориште, па се вратио калифу. Овога пута Велики Ђаво није слагао. Калиф није имао деце. Цар духова послао Духа Лудости да му помути ум. Цар полудео и чаробник је био изабран на његово место.

„А Велики Ђаво почео често да се састаје са девојком. Он се чак верио са њом. Она га много волела и радовала се што ће постати царица подземног царства. Тако јој је бар говорио њен вереник који јој је рекао да ако успе да нешто учини, он ће је не само узети за жену, већ ће отети престо Куги и поставити њу на престо. Велики Ђаво и Куга били су највише поглавице у подземном царству; девојка је знала то и драге воље је пристала да испуни жељу свога вереника.“

О освети старог чаробника

„Шта је то било што је требало да учини девојка? Била је то врло проста, али и врло тешка ствар. Требало је да украде од свога оца онај чаробни прах и да га изгори. Ако би изгорео прах, Велики Ђаво би могао мирно да управља, пошто је знао да му више непријатељ не би могао да направи такво тесто. Калуђер је дознао да је он наговорио своју кћер да испљује причешће и да му га донесе, он се жалио Цару, а Цар позвао чаробника, изгрдио га и забранио му — под претњом смртне казне — да се убудуће занима ма каквим чаробњачким пословима.

Али да се украде прах, било је врло тешко, чак немогућно. Чаробник га је носио стално уза се, у једној малој кожној кесици. Једном кад је спавао његова кћи је ушла и почела полако да претура по хаљинама да би узела кесицу. Али отац се пробудио, скочио и — кад је схватио шта је хтела његова кћи — ударио јој два добра шамара, па је најурио.

„Она то испричала своме веренику. Велики Ђаво је тешио да не треба да губи наду: он ће јој помоћи. Једнога дана они се договоре да се састану у девојачкој соби, после подне, када је чаробник, по обичају, спавао. Велики Ђаво обећа да ће некаквим нарочитим средством учинити старчев сан тако тешким да он неће ни осетити кад му кћи уђе и украде прах.

„Ти ћеш се можда запитати зашто Велики Ђаво сам не украде, или зашто не натера некога свога слугу да то учини. У томе и јесте ствар, што

је у праху било честица светог причешћа, а таквом причешћу нико од злих духова не може да се приближи.

„Али догодило се баш да тога дана старац није спавао, већ кад је чуо, ко зна на какав начин, да ће Велики Ђаво доћи у собу његове кћери, дочекао га у кули. Некаквим тајанственим и светим знацима он успе да га затвори у собу и помоћу праха натерао његов дух да напусти своје тело и да уђе у труп једног бумбара.

„Тако се осветио стари чаробник.“

О тајни друге ћелије у Кугином подземном затвору

„Али тада,“ — продужи Велики Дух Воде, — „између старца и његове кћере дође до жестоке свађе. Чаробник је хтео да узме леш Великог Ђавола и да га изгори, али је девојка стала пред тело свога вереника и није дала оцу ни да се приближи до њега. Запретила му да ће га убити ако приђе само један корак. Чаробник увиде да се његова кћи почела понашати животињски према њему, прокле је и оде.

„А она још исте ноћи нашла Арабљанина — чаробника на једном ђаволском скупу и помоћу њега успела да пренесе леш свога вереника у једну од подземних одаја овога дворца. Ти си видео и ту ћелију у којој још лежи његов леш. Око њега даноноћно бде девојка — да неко не би ушао и однео га. Ноћу долази и сама вереница Великог Ђавола; она тера девојке да свирају, певају и играју око леша, или да оплакују њеног вереника. Примамљен тим песмама и жаљен, дух Великог

Ђавола за тренутак долази себи и тело му оживљује; али то траје врло кратко, после тога одмах се враћа у бумбарово тело где га вуче сила мађије.

„Сутра увече треба да се бира заменик Великог Ђавола. Државни савет подземног Царства решио је да се венчаш са Царичицом још вечерас. Сама Царица настоји на томе да се пожури. Она има намеру, колико сам разумео, да тебе предложи за заменика Великог Ђавола. Савет може да се сложи са њом и да те изабере, али ако се то догоди, ти нећеш срећно царевати у подземном царству.

„Наша садашња Царица-Куга, која привремено замењује Великог Ђавола, — зна да ти ниси бесмртан. Према нашим законима престо Великог Ђавола може да заузме само бесмртник. Куга има намеру, кад тебе изаберу, да ослободи свога мужа затвора, а леш Великог Ђавола да изгори. Тада ће те принудити да сиђеш с престола у корист бившег Великог Ђавола; ако Царица буде настојала код свога оца — кад поново прими власт над злим духовима — он може да те учини бесмртним.

„Али шта ко мисли да ради, не могу да предвидим. У овом Дворцу очекују те велика изненађења. Ако си храбар и ако си решио да постанеш господар подземног царства, ја ћу ти помоћи да успеш.

„То сам био дужан да ти кажем — из захвалности за услугу коју си ми учинио.“

*О прекршеном обећању, мртвој шуми и новим
Царевићевим невољама*

Велики Дух Воде ућуга. Из његовог причања Царевић дознаде много што шта, али оно што је било најважније, не дознаде: како му је отац и шта се дешава у њиховом Царству.

Видећи да се Велики Дух Воде спрема да оде, он није могао да се уздржи, заустити и запита га: да ли му је отац жив и здрав. Али чим је прого-

ворио одмах се догодило нешто страшно. Цео се Дворац заљуљао, из основа. Разлеже се ужасна грмљавина, рекао би човек свет се руши. Силна олуја завитла, зграби Царевића и некуда га понесе. Младић поче да дрхти од страха. Он није могао да дође себи. Осетио је да му некаква страна сила затвара очи. После осети у срцу очајање. Махао је рукама, упињао се да отвори очи, али није могао.

Гомрчина га прогута, он полете изнад хладне провалије у којој су сиктале змије, летела чудовишта и завијали крвожедни зверови. После тога изгубио је свест, ништа више није чуо нити видео.

Кад се освестио и отворио очи, младић виде да лежи на једном хладном камену у некој мртвој шуми; око њега није било никога. Небо је било кошчано, ваздух стаклен. Црно окамењено дрвеће штрчало је около. У тој шуми нису текли потоци. Није било ниједног извора. Чак по лишћу дрвећа није блистала ниједна кап росе — као да је све од камена, угљена и гвожђа. Тако тужну шуму Царевић није могао ни да замисли да постоји негде. Он се освртао око себе, неће ли видети нешто живо, али је било све узалуд. Диже се. Болело га је цело тело, као да је био пао са неке висине на ову камену плочу. Пође по шуми, куда су га очи водиле. Ушавши међу црно дрвеће око њега почеше да пролећу некакве крупне птице које су уместо перја биле обрасле длаком као слепи мишеви. Оне су летеле глухо, а од њиховог летења ваздух је постајао хладан. Уколико је дубље улазио у шуму, утолико је бивало мрачније. После неког времена толико је постало мрачно да се ништа више није видело. Царевић се изгуби. Узалуд је тражио пут да изиђе из страшне шуме. На једном месту седе да се одмори. Дуго је седео, али га умор није пролазио. Погледа се, био је у поцепаним хаљинама као просјаци који се виђају по друмовима. Није имао ни коштаног мача, ни панцира са црном перуником на рамену. Осећао је ужасну хладноћу. Дрхтало му је цело тело, зуби су му цвекотали. Мозак

му је био умртвљен, ничега се није сећао што се догађало пре тога: где је био, шта је радио, и како се обрео у овој мрачној и леденој шуми. После неког времена опет се дигао и кренуо кроза шуму. Тада примети међу дрвећем једну путању и поће њом. Требало је да прође преко многих кршевитих места, да обиђе многе гомиле стена, док изиђе из црне шуме. Најпосле се попе на један врх са кога се видело велико замрзло језеро. Царевић се спусти путањом и седе да се одмори на обали мртвог језера. Појави се месец као огроман круг. Његова хладна светлост обасја замрзле језерске таласе и камене плоче по његовој обали. Гледајући расејано око себе, Царевић примети на једној великој стени неки натпис. Слова су била изрезана. Месечеви зраци падали су на њих и натпис се лако читао.

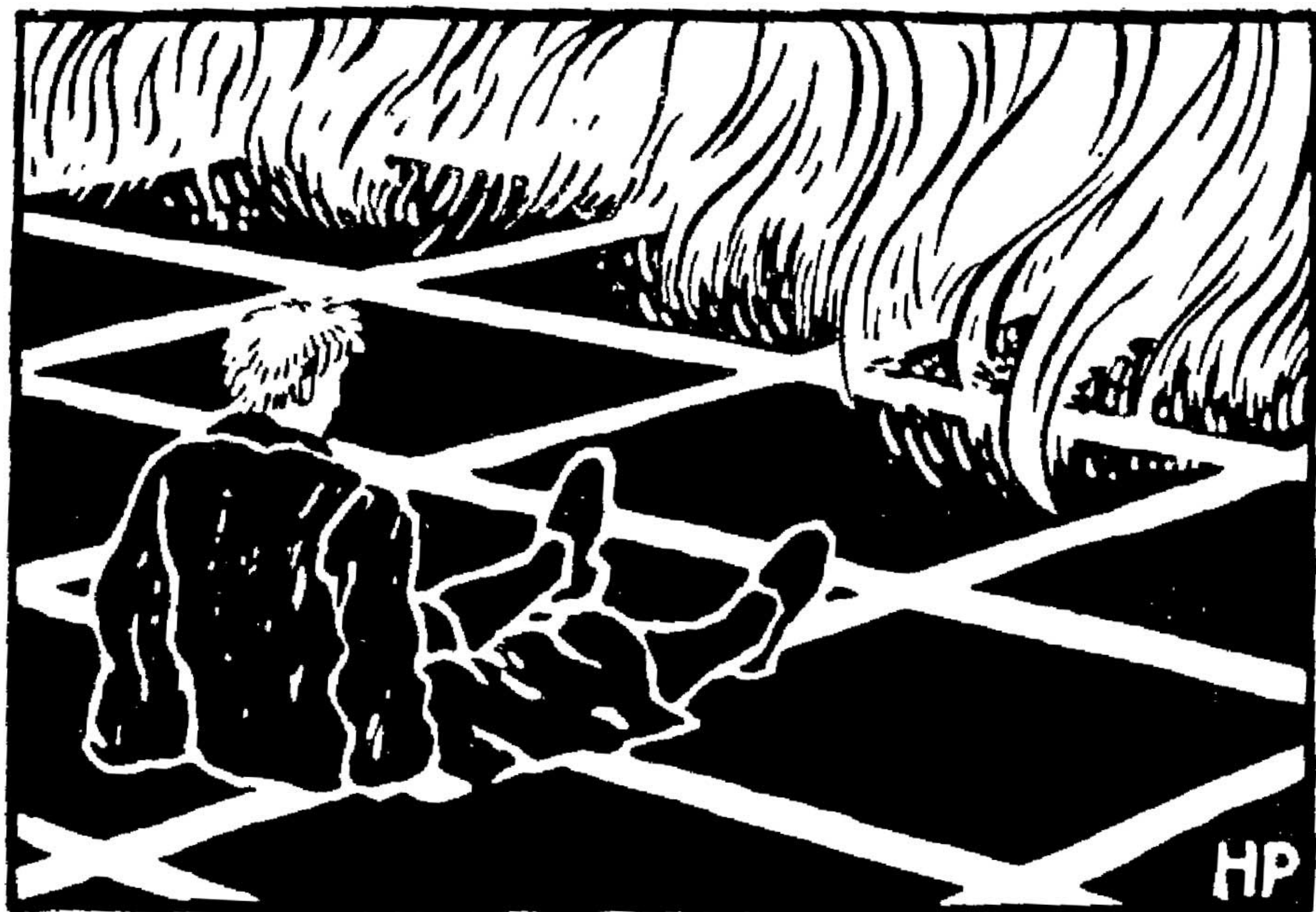
О лабиринту освете

Царевић прочита натпис. На стени је писало: „Несрећниче, ја ти носим спасење. У мојим собама и ходницима живе они који су прекршили заклетву. Они долазе овде да искупе свој грех подвигом или смрћу. Очајне царице или грешни цареви иду боси мојим подземљем, зато што су заборавили глас своје заклетве. Ако желиш да испуниш свој грех, реци своје име, и уђи, не плашећи се.“

Младић је морао неколико пута да прочита овај натпис да би га разумео. Толико му је ум био ослабио. Под великом стеном са натписом видела се једна рупа колико да човек пропузи и провуче

се кроз њу. Унутра је био лабиринт с мноштвом соба и ходника о којима се говорило у натпису. Царевић се реши да уђе. Он прочита још једном речи и изговори гласно своје име. Пред улазним отвором стене букну велики пламен и осветли унутра један широк ходник. Младић уздахну и уђе у Лабиринт. Ходник је водио ка многим собама. На неким била су отворена врата а на другима закључана. На неколико места ходник се гранао и ти други ходници водили су у супротним правцима. Било је врло лако да човек залута. Царевић је то видео и мучио се да запамти пут којим пролази и положај соба и ходника. Дуго је ишао не сретнувши живе душе. Где ли су ти цареви и царице о којима говори натпис? Царевић није видео да с једне и друге стране тече вода, која је све снажније и снажније клокотала. Од куда се та вода стицала, он није могао да схвати, али на једном раскршћу запази да она образује читаву реку која се рачва. Младић реши да пође поред ње, да види куда ће га одвести. Тако стиже до једног широког басена у који се стицала вода са четири стране. Над басеном се издизао велики свод. У једном зиду те велике просторије налазио се отвор из кога су шибали јаки млазеви топле воде, која је падала у басен и мешала се са хладном водом. Мутна зеленикава пара дизала се из топлог извора и тако се згушћавала над водом да је образовала чудновате и страшне слике. Као да су се нека многокрила привиђења огрнута плаштевима, с крунама на глави, боса, искривљених лица дизала из воде. А према њима летела су искежена чудовишта, са ду-

гим канцастим рукама, и трудила се да их стигну. Сва та привиђења губила се под сводом у згуснутом ваздуху, засићеном плавом паром. Са друге стране пак показивали се ликови царица, опет босе, али без крила, са тужним лицима као да плачу. За

њима су поскакивали одвратни кепеци и замахивали на њих бичевима и тојагама. И та привиђења утапала су се у пару под сводом.

*О змају са четрдесет глава и заробљеним
девојкама*

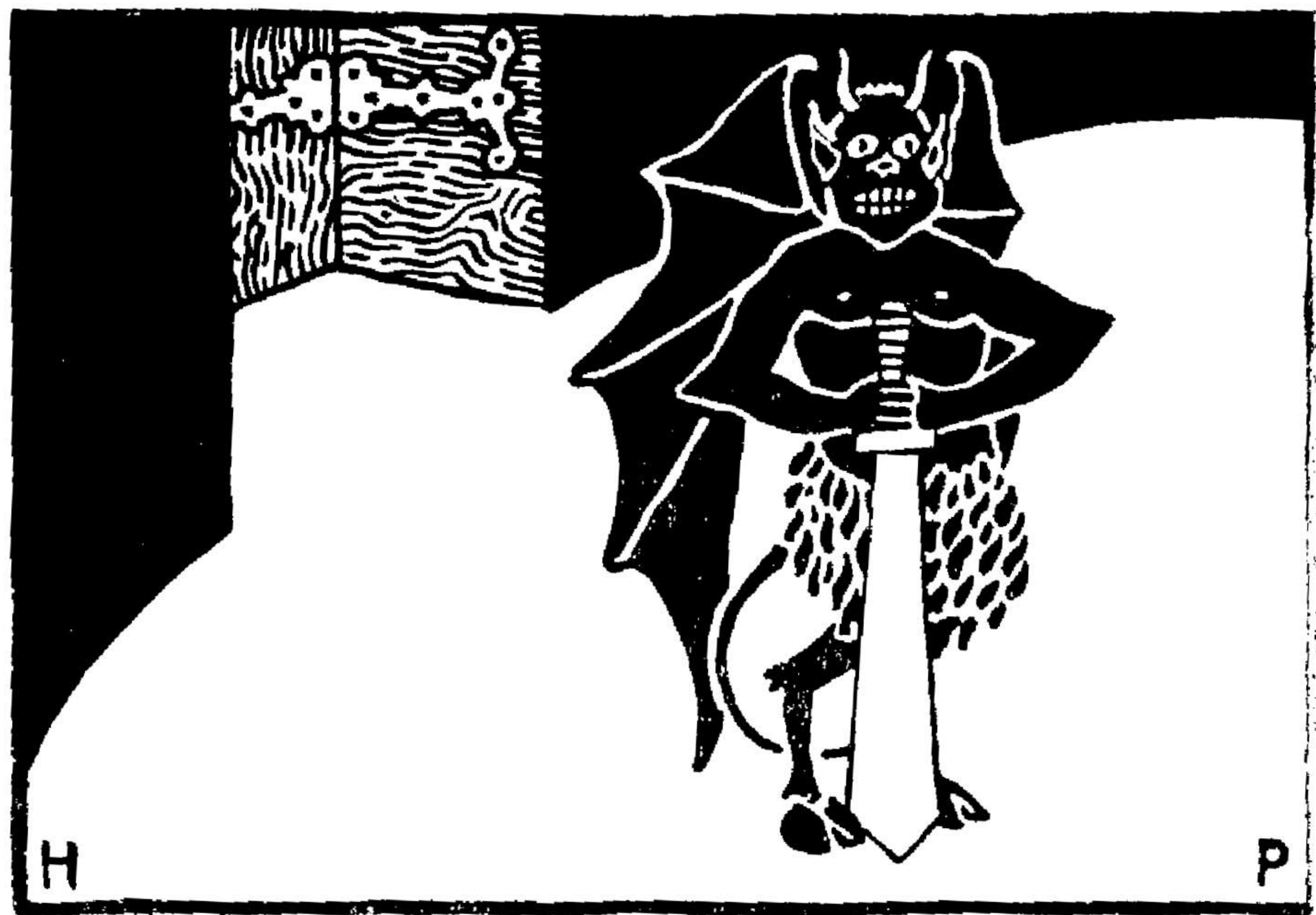
Царевић се зауставио у тој пространој дворани, док се не размисли куда да крене. Није могао да се реши у коме је правцу најбоље да пође. Разум му је тешко радио, није могао ништа да измисли, осећао се отупео као да су га ударили по

глави. Док је седео поред зида и мислио, из воде исплива један огроман Змај се четрдесет глава и осам крила. На свакој глави била је по једна круна. Имао је осамдесет руку, и у свакој руци држао по једну девојку. Све су девојке биле лепе, али бледе, измучених лица. Оне су гледале тужно, а неке су чак и плакале. На глави су имале круне. Из очију су им капале у воду крупне сузе, а из уста се одкидали уздаси. Неке су спазиле Царевића и почеле да га моле да их избави. Али он није имао никаквог оружја и није могао да им помогне. Велика жалост притезала му је срце гледајући њихова патничка лица и слушајући њихове тешке уздахе. Али, шта је могао да ради? Погледао их је са саучешћем и од стида оборио очи, јер је био немоћан.

У то време Змај изиђе из воде и толико снажно лупи својим репом, да таласи ударише о зид и повукоше и Царевића у басен. Младић једва успе да се дохвати рукама за један камен. Кад се окрену, он виде да Змај улази у исти онај ходник кроз који је и пре тога он сам прошао. Царевић пожури да изиђе из воде и појури по трагу чудовишта. Прођоше тако велики део ходника. Змај скрену у један широк отвор, који је водио наниже и заустави се пред једним затвореним вратима. Младић се плашио да га не примети чудовиште и да га не растргне, али он је хтео да дозна шта ће бити с девојкама. Зато се решио да се у помрчини примакне полако до Змаја и да му се опрезно попне на реп. И то успе да учини, а да га чудовиште не осети. Испе се и седе између његових крила. У то време Змај поче ужасно да риче и врата се от-

ворише. Уђоше у једно широко подземље, у коме су се видела висока вешала, а на њима су висили људски лешеве.

Једна од заробљених девојака шану Цареву: „Овде висе они, који су покушали да убију Змаја и да нас ослободе“. После уђоше у другу одају, она је била округла и пространа. Четрдесет крилатих духова чували су ту сваки по једна врата.

Друга од заробљених девојака рече тихо младићу: „Иза ових врата Змај чува чаробно оружје, хаљине и кола оних које си видео обешене. Ту му је закључано и благо“. После тога уђоше у трећу одају, дугу као неки ходник. Тамо су видели четрдесет врата, једна до других. Пред сваким од тих врата била је једна велика змија, која је сиктала, и ником није давала да се приближи. Понова једна од девојака шапну Цареву: „Ево, ту су

наше ћелије, у које нас затвара Змај, по две у сваку ћелију — преко дана, а ноћу нас износи да се прошета са нама по вртovima, собама и ходницима овог проклетог Лабиринта. Преко дана он нас чува да нас неко не би отео. Никакав мач не може да пробије његов панцир. Али код њега живи један чаробник; ако се спријатељиш са њим, он може да те научи како ћеш га убити. Сад немој да силазиш са Змајевих леђа, већ уђи са њим у његову собу, јер ће те иначе змије растргнути“.

О Змајевом дворском чаробнику

Мало затим, пошто је девојка то изговорила, Змај поче да спушта једну по једну девојку и да их закључава у ћелију. Змије које су чувале врата отварале су једна за другом уста и на врху сваког језика показивао се по један златан кључ. Змај је откључавао њиме ћелију, а затим га понова стављао змији у уста. Тако је он затворио све девојке. После тога се зауставио у једној дугачкој соби, пред једним широким вратима, и понова зарикао. Одједном се јавио висок стари чаробник са белом брадом. Он је био гологлав. Коса му је била обријана до главе. Имао је само једну руку. Он извади велики кључ и отвори њиме собу која је била Змајева спаваћа соба. За чудовиштем уђе чаробник. Змај је био уморан, а и спавало му се после купања. Он се простре одмах на једну велику постељу од пауновог перја и тврдо заспа. Тада Царевих сиђе са његових леђа и сакри се у један кут. Врата су била отворена. Чудовиште поче да рче у сну у тако снажно, да се цео Лабиринт љу-

љао, и ходницима и собама разлегало се његово ркање као да огромни чекићи ударају у стену. Чаробник примети Царевића и даде му знак да му приђе. Младић изиђе из свога скровишта и приближи се старцу. Он му дошану да се подвуче под постељу. Змај беше убрзо отспавао, пробуди се и љутито позва чаробника:

„Хеј, робе! Мирише ми на човека. На човека ми мирише. На младог ми човека мирише. Хајде, потражи свуда по соби, где се сакрио човек!“

Чаробник поче да обилази по соби, као бајаги тражећи свуда. Он је погледао и под постељу и дао младићу знак да ћути, не мрдајући. После рече змају:

„Никога нема у соби. Можда негде споља долази човек. Биће да је он замирисао.“

Змај се умирио и понова заспао. Овога пута, сан му је био још тврђи и дуже је трајао. Али, после неког времена опет се пробудио и понова викнуо:

„Хеј, робе! Зашто си ме слагао? У соби се налази човек. Мирише ми на човека. Мирише ми на младог човека. Де, још једном потражи! Лепо потражи!“

И старац понова почео, као бајаги, да тражи по целој соби. И овога пута он је завиривао под постељу и дао младићу знак да треба да лежи непомичан. Затим се засмејао и рекао Змају:

— Види се да си сањао. Никаквог човека нема у овој соби. Ни младог, ни старог осим мене. Све је потпуно мртвило, само смо ја и ти живи.

Тада Змај заспа по трећи пут. Овај сан био му је најдубљи. Чаробник позва младића и кроз једна вратанца уведе у суседну собу где је само он живео.

— Шта тражиш овде? — запитао га он, пошто је затворио врата. Како си допао у овај Лавиринт? Кажи ми све тачно ако хоћеш да ти помогнем.

Царевић загледао старца у очи и напрезао се да се сети где је све био пре него што се обрео у мртвој шуми, али ма колико да се мучио није могао ничега да се опомене.

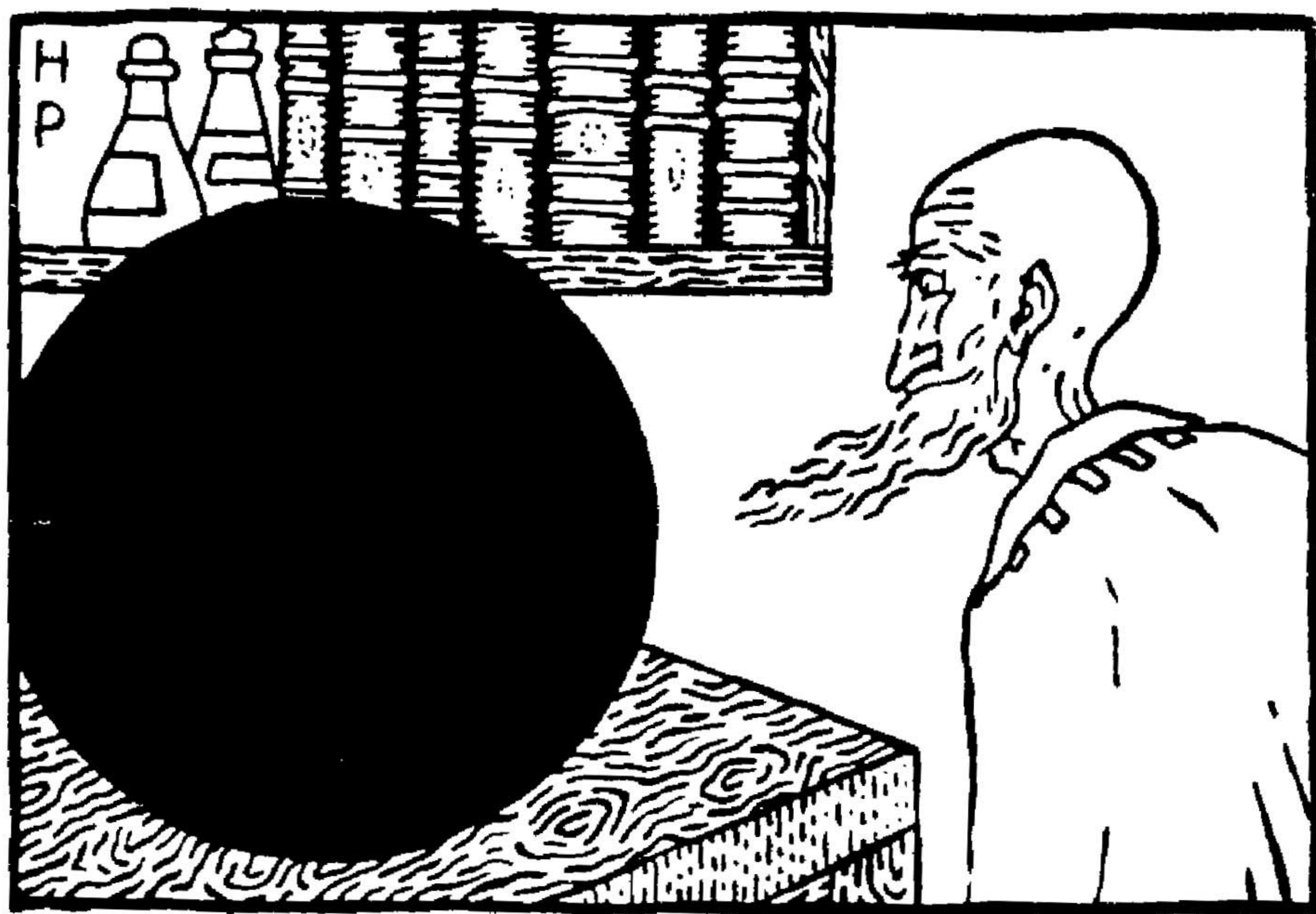
О чаробниковом причању и тајни Лавиринта

Потпун заборав био је прекрио Царевићев ум, он није могао да се сети чак ни свога имена.

Чаробник га је још једном погледао у очи па му рекао:

— Видим да се ничега не сећаш. По томе знам да си прекршио неко своје обећање. У овај опасан Лавиринт допадају најчешће они људи, који су погазили своја обећања. Они бивају бачени овде руком судбине, да искупе свој велики грех, смелим подвигом, или да погину. Обично су то цареви, царице, царевићи или царичице. Змај чува у ропству осамдесет царских кћери. То су све младе девојке и од њих црпе своју снагу. Чим их загрли, део њине младости прелази на њега и оне слабе, а он се подмлађује и оснажава. Онај који буде послан овамо да искупи свој грех, треба да буде готов на све, само да ослободи девојке. Ако извршиш тај подвиг, мађија ће се покварити и ју-

нак ће понова добити власт над својим разумом. Ако ли се не одлучи, или пак не успе да изврши подвиг, он ће бити обешен од Змајевих целата. Ти си најмлађи од свих који су долазили овде. Ја имам једну кристалну лопту, у којој се огледа све што се догађа у Лавиринту. Док си ти лутао ход-

ницима и собама, ја сам те гледао и пратио очима. Чини ми се да си храбар младић. Изабери једно од ово двоје: или опасан подвиг или сигурну смрт!

Не размишљајући много, Царевић одговори:

— Решен сам да извршим подвиг. Док поред мене има људи који страдају, ја не могу да живим срећно.

— Врло добро си рекао, — одговори чаробник. — Заслужио си похвалу за те речи. За човека заиста нема веће среће од тога — него да помогне другима, да буду срећни.

— Али како ја да убијем Змаја? — запитао младић. — Нико други осим тебе не зна то. Девојке су ми казале, да само ти можеш да ми помогнеш. Молим те. помози ми.

О злој Царици и чаробнику

У то време Змај је ркао тако, да се цео Лавиринт љуљао као од земљотреса. Чудовиште је дубоко спавало.

Стари чаробник одведе Царевића у један угао собе и показа му велику кристалну лопту. Лопта је била сасвим црна.

— Видиш ли ову лопту? — запита га он. — Док Змај спава, она је црна. Почне ли да се светли, ја знам да се чудовиште буди. Она је сад сасвим црна и неће се осветлити брзо. Има времена да ти испричам неке ствари, из којих ћеш видети шта треба да радиш. Седни!

Царевић седе на једну ниску столицу и чаробник отпоче да прича.

„Ја служим Змаја од пре двадесет година. Шта је било пре тога, не знам. Али ћу ти рећи шта је било после тога. Никада нисам желео да ступим у службу код Змаја. Ја сам живео у једној далекој земљи која се зове Халдеја. Тамо је јако топло и људи проводе цео дан у кућама са дебелим зидовима од цигаља, без прозора. Тада је Змај био млад и обилазио ноћу земљу, да отима девојке. Над мојом домовином владала је једна Зла Царица; ја сам јој био дворски чаробник. Она је била већ стара. Сав народ је пиштао од ње. Царица је на-

метала велике порезе људима: она је узимала од свакога половину од његове зараде. Живела је у великој раскоши, подизала велике дворце, а на њиховим крововима правила вртове, у којима је сваке ноћи приређивала гозбе за своје пријатеље.

„Видећи да је остарила, Царица потражи од мене да јој направим напитака за вечну младост. Она је од некога чула да чаробници могу да спреме напитака који одржава људску младост. Ја јој рекох да тако нешто није могуће. Да ти право кажем, ја сам знао да направим такве напите али Царици нисам хтео да правим. Она је имала осам кћери, — све зле, толико зле, да нико није хтео да се њима ожени. А она је била још више зла од својих кћери. Да јој дам напитака за подмлађивање, то би значило да се још дуго година мучи народ. А имало је и још нешто друго: ко направи такав напитака, живот му се скраћује за двадесет година. Зато нисам хтео.

„Али Царица је била врло упорна. Она је сваког дана наваљивала: напитака па напитака! Мако-лико да сам понављао да не знам да правим такве напите, она се није обазирала на моје речи.

— Даћу ти, — говорила ми је — половину свога Царства, само ми направи. Ако не пристанеш, убићу те.

„Пошто нисам пристајао, наредила је да ме баце у тамницу.

О Змајевој помоћи

„Сваког дана Царица је долазила к мени и претила ми да ће ме убити ако јој не направим

напитак. Даде ми рок од педесет дана: ако јој не направим до педесетог дана напиток, за младост, наредиће да ме исеку на комадиће. Мој положај је био очајан. Мало је било остало да пристанем. Али, ето, где једне ноћи (било је остало само неколико дана до крајњег рока) у тамници се разлеже ужасна бука као да су се сви ветрови били удружили да збришу свет. Врата моје ћелије се отворише и на прагу се показа Змај са четрдесет глава.

— Има ли девојака? — запита ме он. — Има ли младих царских кћери у овом Царству, чаробниче?

— Има, Змаје, — рекох му ја. — Има их осам, али су зле, зле као змије. Што ће ти?

— Не мари што су зле, — рече он. — Колико су више зле, толико ће ми бити драже. Да проведу једну ноћ у моме Лавиринту, биће као голубице. Где су? Хајде, покажи ми!

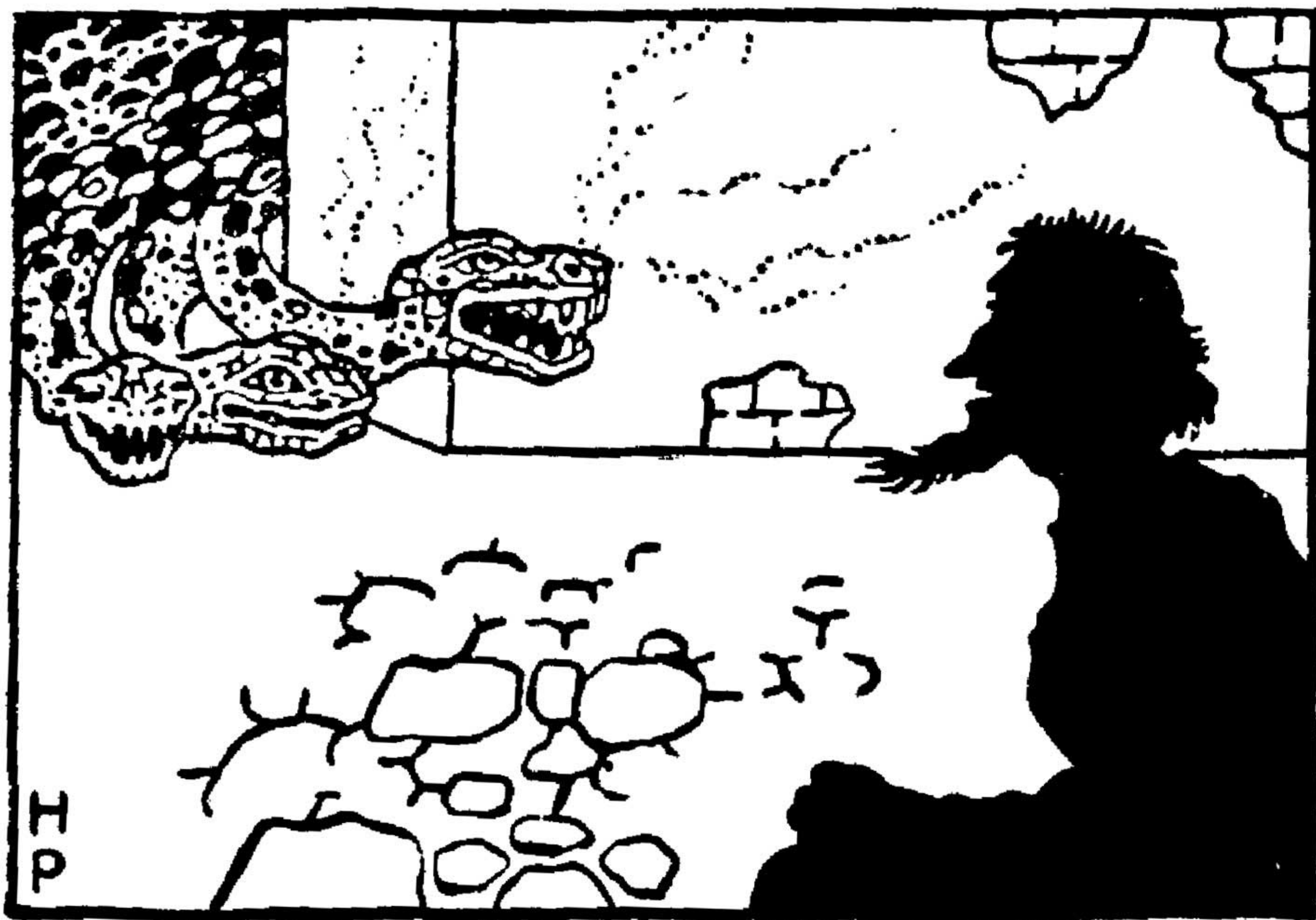
„Ја сам то и чекао. Змај напред, ја за њим. Прођосмо кроз подземни ходник. Стражари су били премрли од страха. Изиђосмо из тамнице, Змај ме ухвати једном руком и метну на своја крила.

— Кажи сада, куда? — рече он.

„Ја га упутих ка Дворцу, показах му спаваће собе царичица и он захукта толико страшно, да сам морао да запушим уши да не бих оглувео.

„Чудовиште улете у Дворац и поче да улази из собе у собу. Страже су падале као окамењене чим би им се приближио. Змај је обишао свих осам соба и хватао Царичине кћери једну по једну.

Оне су вриштале, али он их је стезао јако и колико их је чвршће притезао уз своје тело, утолико је бивао снажнији, а оне су слабиле. У почетку су махале рукама и покушавале да се истргну из његовог загрљаја, али после су малаксавале и падале на његове руке.

„Али чудовиште се није заситило.

— Има ли још која? — запита он, кад стигосмо пред Царичину спаваћу собу. — Да ли има још која? Да ме ниси слагао, чаробниче?

— Нисам, — рекох му. — Само њих осам.

„Али Змај није веровао.

— Још их има, — засикта он; — мора да има бар још једна, ево у овој соби која је пред нама мирише ми на жену. Мирише ми на царичицу. Има ли, а? Кажи ми, чаробниче, има ли?

— Нема, нема, — рекох. — Ту спава Царица, Њихова мајка. Она је већ остарила, па ми је тражила напитака за младост, зато ме је била и бацила у тамницу у којој си ме нашао.

— Стара или млада, — рече Змај, — бар да је видим ко је и каква је.

„И он улете у собу.

„Царица поче ужасно да вришти видећи чудовиште. Лице јој одједном поружне. Од ужаса она се сави у клупче на својој постељи. Змај је погледа и видело се да му се није свидела, пошто се одмах изви и полете из собе напоље.

— Имао си право, чаробниче, — рече ми он кад се нађосмо изван Дворца. — Она је уистини била врло ружна и стара. А пошто си ти мајстор да направиш напитака младости, требаћеш ми. Више те не пуштам. Од данас ћеш ми бити роб и вршити све што ти будем наредио. Ако нешто погресиш па покушаш да побегнеш, добро да знаш, појешћу те.“

О обешенима у Лавиринту освете

„Тако сам био принуђен да ступим у службу код Змаја, — рече чаробник.

Отада су се догодиле многе ствари које немам времена да ти причам. Змај је сваке ноћи грабио по неколико девојака. Када се решавао да изиђе из Лавиринта, закључавао ме је у ову собу и откључавао тек кад се врати. Он је исисавао толико незасито снагу и здравље из својих жртава, да су девојке убрзо скапавале, макар да их је хранио најлепшом храном. Десет куvara има он, али

ништа не помаже. Девојке брзо умиру, једна за другом, и он мора преконоћ или после две ноћи да излази и да тражи друге.

„Из овога Лавиринта нико не може да изиђе, ма да свако може да уђе. Довољно је само да каже своје име. На уласку рупа је отворена и човек може да се увуче у њу, али зажели ли да изиђе, пада једна тешка преграда и само Змај може да је уклони. Има једно средство да се изиђе, али то ћу ти рећи касније.

„Кад виде да му девојке вену, слабе и умиру, чудовиште ми заповеди да направим напитака за подмлађивање. Ја му одговорих да не желим да скраћујем свој живот. Змај се много наљутио и запрети ми да ће ме растргнути, ако му не направим напитака за подмлађивање.

„Учини ми шта хоћеш — одговори му ја — нећу да ти учиним по вољи. И да ме растргнеш и крв да ми кап по кап исишеш, ништа тиме нећеш добити. Ако ме оставиш у животу, ја ћу те чувати да не дође неко да те убије.

„Чувши то, он ме остави на миру.

„Отада прође двадесет година. Четрдесет душа, све најбољи јунаци, долазили су овамо са најстрашнијим оружјем на земљи, да убију Змаја да би искупили своје грехове. Њихови лешеве висе у Црној дворани Смрти, а њихово оружје — омађијано и пуно чудотворне снаге — лежи окачено у Змајевој ризници.

„Нико од тих снажних и поноситих људи није ме замолио да му помогнем. Сви су ме они гледали с презрењем, као што се гледа роб. А моја

глава је обријана, ти то видиш — и сваки може да увиди да сам ја Змајев роб.

„Ти си први, младићу, који уђе у тамни Лавиринт без мача, без шлема и без панцира. По томе што идеш без оружја, ја сам закључио да си врло храбар. Ти си једини који ме је замолио да му помогнем. Види се да ниси надувен, чим си готов да послушаш савет једног роба. Ја ћу ти помоћи.“

О погодби између чаробника и Царевића

Док је чаробник причао Царевићу своју историју, кристална лопта била је једнако црна. Али кад је свршио причање, по њеној површини почеше да се јављају мали сиви облачићи.

— Да пожуримо, — рече старац погледавши лопту. — Чудовиште не спава више толико дубоким сном. Може да се пробуди.

После тога он откључа један велики ковчег, извади отуд једну црну хаљину и један стаклени суд пун густе црне течности, затворен, и даде младићу. Затим бркну по ковчегу где нађе једну дугачку иглу и једну златну лопту, извади и то и даде Царевићу.

— То ти је, — рече — оружје. Обући ћеш хаљину. После ћеш ући у Змајеву собу кад он почне да се буди. Снажно ћеш треснути стакло о под да се разбије. Соба ће се испунити густим белим димом и мирисом босиљка. Он ће надати ужасну вику, ослепеће, изгубиће моћ мириса, ти ћеш улучити прилику кад ти се окрене леђима, тако да му забијеш иглу под велики троугли штит међу крилима. Змај ће умрети. Али чим из њега потече крв,

она ће букнути у великим пламеновима, а ти треба одмах да изиђеш из собе да не би изгорео. У дугачком претсобљу пред Змајевом спаваћом собом видећеш змије које чувају девојачке ћелије, и оне ће се оборити на тебе. Ти ћеш тада да закотрљаш златну лопту, оне ће да се спусте за њом, почеће да се рву и подавиће једна другу. Кад узмеш из њихових уста кључеве, отворићеш ћелије и пустићеш царичице. Умре ли Змај, Лавиринт ће се отворити, из штала ће појурити крилати коњи, девојке ће их појახати и свака ће отићи тамо одакле је дошла. Али чим ослободиш девојке, жури да се вратиш у Змајеву спаваћу собу. Тамо ћеш наћи згариште од његовог тела и у пепелу ћеш потражити кључеве које држи у својим устима. Њих има четрдесет на броју, по један у устима сваке главе. Покупићеш кључеве и донети ми их. Пристајеш ли?

— Пристајем, — одговори Царевих.

— Онда добро. Срећан пут! Ничега се не бој!

О Змајевој погибији

Код тих речи, чаробник погледа кристалну лопту. Облаци по њеној површини постајали су све већи, али је у средини била велика црна пега која се љуљала и још се није губила.

— Да причекамо, — рече старац — још је рано.

Младић понова седе. Тада му дође на памет једна мисао и он је рече чаробнику:

— Хтео бих нешто да те запитам.

— Питај! — рече старац.

— Чудим се зашто ти ниси убио Змаја уместо што си му толико година робовао кад знаш те тајне које ми повери. Да си га убио, спасао би свет од многих зала, па и сам би стекао слободу и велико благо: све што чудовиште има, све би било твоје.

— Добро си се сетио — рече чаробник — али ти не знаш све. Ја ти нарочито нисам казао нешто, да те не бих уплашио. Ни сада ти то нећу рећи, али ћеш ти то врло брзо разумети. Само једно могу да ти навестим, сам човек не може да убије Змаја, потребан му је помоћник, а мени није имао ко да помогне. Јеси ли се сетио?

— Не могу да се сетим — рече он.

— И боље је што не можеш да се сетиш, — рече чаробник. — Запамти једно: ја ћу ти помоћи — ничега немој да се плашиш.

У том тренутку лопта је почела врло брзо да се избистрава.

— Хајде, — рече чаробник Царевићу — полази! Нека ти све добре силе буду у помоћи. Буди смео! Ни од чега се не бој!

И он отвори врата.

Змај је већ спавао тако лаким сном, да се пробудио од шкрипања врата. Он виде младића који је улазио, сав се наостреши, рашири крила и диже се на својим канџастим ногама.

Царевић га и не погледа. Он се беше осилио, баци стаклени суд на под и разби га. Истога часа диже се у соби бео дим у густим колувовима који су летели према Змају. Просу се снажан мирис као

да је било прошло безбројно стадо ливадом, обра-
слом дивним босиљком.

Змај се згрчи од бола и поче да се трза по
поду. Из свих његових очију потече густа зелена
течност. Чудовиште зарика толико снажно да се
Лавиринт пољуља из основа. Затим поче страшно
да виче, као да хиљаду муња севају и сва гво-
здена врата Лавиринта затресоше се и отворише са
великом грмљавином.

Видело се да је бол који је чудовиште осе-
ћало ослепљујући био ужасан: чудовиште је ма-
хало дугим својим вратовима као бичевима, а главе
су му ударале о зид и под. Младићу чак би жао
гледајући га.

У једном тренутку Змај тресну као онесве-
шћен, све му главе падоше на под, ноге му се опру-
жише, крила му се опустише. Он је био окренут
леђима Царевећу.

— Време је, — рече младић. — Страшило је
обамрло од бола. Ево сад ћу да му забијем иглу
у леђа и све ће бити свршено.

И он узјаха на Змајева леђа.

Али чудовиште одједном потскочи, рашири
крила, полете навише и толико снажно тресну сво-
јим леђима да се Царевећ нађе у једном углу на
поду. Ошамућен ударом, младић је био изгубио
свест.

Али после неког времена зачу се ужасан крик:

— Робе, брани ме, убише ме. Где си, робе?
Брзо к мени!

Мало после тога чуо се чаробников глас.

— Идем, Змаје, идем! Држи се и не бој се — идем ти у помоћ!

Тада Царевих осети да га једна рука диже. Он виде старца који му је пружао чашу с вином и давао му знак да је испије до дна.

Пиће је било чаробно. Испивши га младић се осети много јачи. У то време Змај понова малакса од бола. Царевих се попе на његову грбачу и заби му иглу под штит.

Чаробник побеже.

О ослобођењу заробљених девојака

Побеже и Царевих, јер из ране чудовишта шикну крв као из водоскока. И то не крв, већ зелени и модри пламенови.

У дугачком претсобљу, у којем се нашао одмах после тога младић, чекале су змије узнемирене грозним Змајевим крицима. Оне се оборише на Царевиха и зашишташе.

Из уста су им летели ватрени пламенови, а њихове металне крљушти злокобно су звечале.

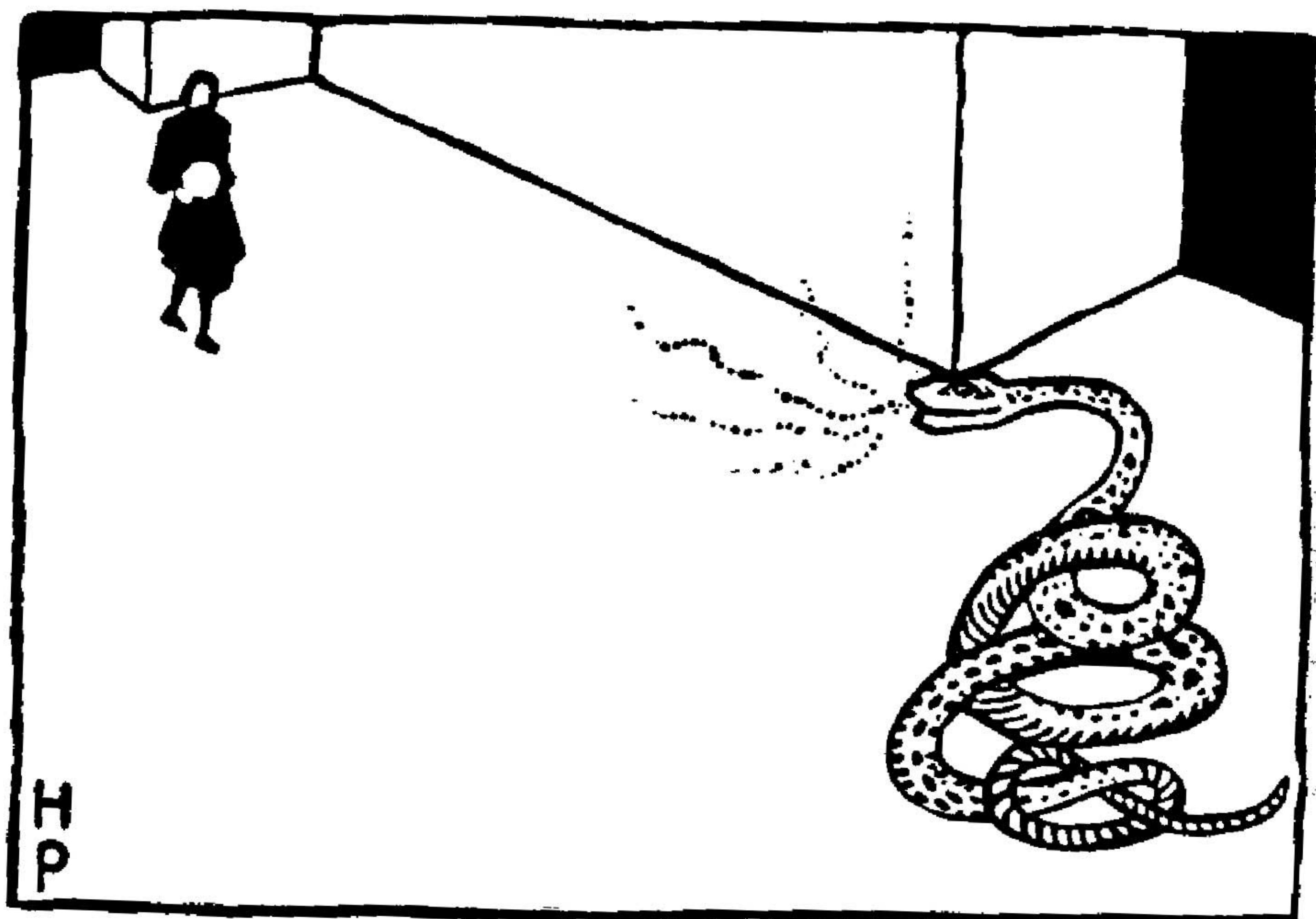
Али Царевих се није уплашио. Он баци златну лопту, она засветле и повуче за собом змије. Свака се трудила да је ухвати устима, али лопта се измицала. После мало видело се огромно љигаво клупче у ходнику, а из њега су се пружале напоље змијске главе које су уједале једна другу.

Тада се Царевих упути ћелијама заробљених девојака. Кључеви му нису били потребни, врата су била широм отворена и он пође из собе у собу да ослободи девојке њихових окова. Царичице га

дочекаше узвицима велике захвалности грлиле су га и љубиле му колена.

Али он је журио. Кад је ослободио и последњу затвореницу, змије су биле подавиле једна другу. Младић је сазвао девојке и рекао им:

— Немате више чега да се плашите, сестрице моје. Змај је убијен. Мртве су и змије које су вас

чувале. Идите сад у змајеве баште. Тамо су изишли из штала крилати коњи. Узјашите их и кажите да вас носе тамо одакле вас је довео Змај. Хајд сад, у здрављу!

После ових речи јунак је пожурио да се врати у Змајеву спаваћу собу.

О златним кључевима и духовима

Ушавши у собу где је оставио убијеног Змаја, Царевић виде једну велику гомилу пепела.

која се пушила: чудовиште је било изгорело у пламену своје крви. Младић поче да тражи по пепелу и убрзо у њему засија један златан кључ. Чим га узе одмах се јави један крупан роб, — го, црвене коже, са златном гривном на руци.

Роб запита:

— Шта ми заповедаш, царе Змајева?

Видећи га Царевић се одједном сети свега што је био преживео пре него што се обрео у мртвој шуми. Опомену се и Кугиног Дворца и Великог Духа Воде и оног роба с крилатим коњем, и старог чаробника из очевог Царства, и доброг исповедника и младе чаробнице. Све се показало пред његовим очима, памет му се разбистри. Он рече робу бакарне боје:

— Иди и нађи ми панцир, у који сам био јуче обучен, заједно са шлемом и кошчаним мачем!

Роб ишчезну. Мало после тога Царевић примети да је обучен у панцир, шлем му је био на глави, а мач висио о бедру.

Јунак се понова саже над гомилу пепела. Кад је нашао други кључ и узео га, јавио се други дух — бела лица, обучен у гвоздене хаљине и он га запита шта му заповеда.

— Иди, — рече младић, — у Дворану Мудрости и донеси ми оно сандуче које ми је испало из торбе кад сам пио воду са Извора Тајне.

Дух се изгуби, али тренутак после тога јави се и рече, да то сандуче може да му нађе само неки водени дух: робови Змајевог Царства не могу да уђу у Дворац Мудрости.

О гневу обријаног чаробника

Тачно кад је то казао дух другога кључа, а ето где се на вратима показа седи чаробник са обријаном главом.

Видећи да се Царевић разговара с робом, он се толико наљути да позелене од гнева. Кад дух ишчезну, старац викну на младића:

— Није те стид! Зар се тако држи обећање? Зар се тако одужујеш за моју помоћ? Зар се не сећаш: да мене није било ти би остао на месту мртав, ено у оном углу где те је био бацио Змај? Па зар би могао и да убијеш чудовиште, да ти нисам дао стаклени суд и иглу? Зар би те оставиле живог змије, да ниси од мене добио ону златну лопту?

— Зашто си се тако развикао? — запита га мирно Царевић. — Признајем ти да си ми помогао у свему и захваљујем ти. Ти си тражио у замену за услугу и савет да ти дам четрдесет змајевих кључева. Ево, два сам већ нашао, узми их. И остале ћу наћи и даћу ти их. Нема разлога да се дереш и да се љутиш.

— Шта, немам разлога? — викну поново чаробник. — Зар ми ниси обећао да ћеш ми донети кључеве чим их нађеш? А ето, где си допустио да већ искористиш власт два кључа који су моји, јер сам их откупио од тебе својом помоћу.

— Не љути се! — умривао га поново младић. — Рећи ћу ти како се то догодило. Кунем ти се да ништа нисам знао о власти која је везана за те кључеве. Чак сам се чудио када се јавио дух кога нисам био позвао. Запита ме шта желим, ја сам га

послао да ми нађе оно оружје које сам био изгубио и нисам знао где да га тражим. Ништа твоје нисам узео. А другог духа сам послао да ми донесе једно сандуче које сам био испустио у извору са кога сам пио воду. Али он није могао да га нађе.

При тим речима чаробник се умири, али ипак рече:

— Није ред да један поштен витез чини то. Требало је да се држиш речи.

— Па зар нисам одржао реч? — запита јунак. — Ти си тражио од мене обећање, и ја ћу ти дати кључеве. Дао сам ти два, даћу ти и остале чим их нађем. Нити си ми казао да се са њима јављају робови, нити сам ти обећао да им ништа не заповедам.

У то време младић је ишчепркао одједном три кључа. Јавише се три духа — зелен, плав и наранџаст. И сва три га запиташе шта ће да им заповеди, али он им одговори да их зове само да их види. Тако учини и са другим робовима који су се јавили кад је нашао и остале кључеве.

О гозби у Змајевој башти

Примивши свих четрдесет кључева, чаробник их стави у једну велику кесу и рече младићу:

— Сад већ ја сам Цар Змајева и господар овог Лавиранта, а ти си мој гост. Хајде да те частим, да видиш да желим да останемо пријатељи.

Царевић с великом радошћу прими позив: он је много био изгладнео, а желео је и да се поразговара с чаробником.

Старац извади један кључ и заповеди робу који се јави, да одмах спреми богат ручак у великој башти усред Лавиринта. Кад су тамо отишли, све је било готово. Јестива су била укусна, било је разног воћа, сирупа. Царевић се наједе и поче да разгледа башту. Она је личила на мртву шуму: и цвеће, и трава, и дрвеће, све је било камено.

— Овде се не може живети, — рече Царевић — мртва је ова башта, а Лавиринт личи на гробницу. Ја ћу да идем.

— Срећан ти пут онда — рече чаробник. — мени се допада башта, па и у Лавиринту ми је до-

бро. Није врућина као у Халдеји, и сада више нисам роб већ господар целог Змајевског Царства. У оних четрдесет соба, које чувају крилати духови, налази се свакојакo оружје, кола, хаљине, накити и благо. Змај је тамо скупио најскупоценије што

је могао да нађе на земљи. Само једно царство богатије је од мога, како сам чуо: то је Кугино Царство. Много бих желео да одем тамо.

И чаробник извади један кључ. Јави се роб који је имао кожу љубичасте боје, као перуника, и запита га шта жели.

— Иди у шталу и доведи ми крилатог коња, који би ме могао однети у Кугино Царство.

После позвао другог духа, кафене боје, и заповедио му да нађе у ризници Лавиринта оружје с којим би без опасности могао да уђе у Кугин Дворац.

Духови ишчезли. Тада старац рече Царевићу:

— Имам још једну жељу, али њу не могу да ти поверим. Ако ми се испуни, ма где да будеш у свету, послаћу да те нађу и да те доведу к мени на гозбу. Тада ћеш се и ти зачудити.

И он извади један кључ. Јави се шарен дух, са белим и црним пругама, као на каквом застирачу.

— Иди наћи ми ђаволског бумбара, — заповеди му старац — и одмах ми га донеси.

Тада је Царевић разумео, каква је то жеља чаробникова. Али није ништа рекао.

О свађи између цара Змајева и витеза црне перунике

Мало после тога духови почеше да се враћају један за другим — сви празних руку.

Дух са кожом љубичасте боје рече чаробнику да ниједан од коња не може да однесе човека у Кугино Царство јер у Змајевим шталама нема таквог коња. Роб кафене боје саопшти да

није могао ни у једној соби да нађе оружје за које је био послан да тражи. Шарени рече да није ни од кога успео да дозна где се налази ђаволски бумбар.

Чаробник се наљути, тресну ногом, и развика се. Он поче да грди робове што су лењи и не свршавају послове. После тога повади све кључеве и башта се испуни робовима. Они нису личили један на другог. Били су разноврсне боје, имали различите хаљине и различит узраст. Бели као креч, црни као чађ, плави као вешплав, зелени као зембаћ, црвени као јабука, жути као лимун, љубичасти, неранцасти. Било их је и шарених са по две-три боје, па чак и са четири, у виду пруга, коцки, тачки и вијуга. Један је био велики као слон, други сићушан као пудлица. Неки мршави, а други угојени. А кад их човек погледа онако одевене, личили су на вашар. Један је носио гвоздени панцир, други сеоске хаљине, трећи гô, само са једном шареном кецељом, четврти чак и без кецеље. Један је био у кадифи и свили, други у тежини, трећи у кожуху. Неки су били голи, али су имали огрлице, гривне и прстење, други су били опасани широким појасевима за којима су штрчали ножеви, велика огњица, или кључеви.

Као што јато ждралова закликће кад с јесени полети на југ, цело у један глас, — тако и четрдесет робова заграјаше — ко танко ко дебело, ко пиштаво, ко рапаво, али сви у једно исто време:

— Шта ћеш нам заповедити, Царе Змајева?

Старац заповеди свима — како год знају да му донесу оружје, да му доведу коња, и да му

нађу златног бумбара. Духови се изгубише. Змајски Цар чекао их их је врло нестрпљив. Кад су се вратили они му саопштише да нису могли да нађу оружје помоћу кога се улази без опасности у Кугин Дворац. Такво оружје имао је само Велики Ђаво, али га је дао једној младој чаробници, а она га поклонила једном од витеза Црне Перунике. Што се тиче коња, који би могао да однесе човека у Кугино Царство, он је могао да се дозове само кад се извуче коштани мач, а тај мач био је у витеза Црне Перунике. Најпоследње казали за ђаволског бумбара: да се налази у једном сандучету, које лежи на дну Извора Тајне, у Кугином Дворцу. Одатле може да га извади само неки дух који је под влашћу Великог Духа Воде.

— Лепа посла! — рекао злобно и љутито чаробник, погледавши свога госта и видећи на његовом рамену слику Црне Перунике. — Ти си ми отео, неблагодарни младићу, оно што ми је било најпотребније. Ко ти је допустио да позовеш духове тих кључева? Зар не знаш да су они моји, и да само ја имам право да их шаљем?

Јунак почео да се правда, да није знао ништа, и да је био послао роба да му донесе нешто што је његово. Али Змајски Цар се још више наљутио. Било је очигледно да завиди Царевићу и да жели да му отме чаробно оружје.

О претњи обријаног чаробника и Царевићевом бекству из Лавиринта освете

— Видећемо! — викао чаробник и љутито се шетао поред трпезе. Ти немаш право да изиђеш одавде док се не разјасни? Видећемо!

Он посла духове да му дозову Великог Духа Воде. Када се вратише, они му рекоше збуњено да онај кога је требало да позову има много већу власт од Змајског Цара, и његова послуга није их пустила код њега, већ их најурила.

Један од духова рече:

— Царе Змајева, ја сам дознао да Велики Дух Воде може да се позове само помоћу једног шареног пужића, а он се налази код витеза Црне Перунике.

Кад је чуо то, Змајски Цар побесне. Он се испрси пред младићем стиснутих песница и дрекну му у лице:

— Зашто си сакрио од мене да си послао духа другог кључа да ти донесе пужића? Значи да ме ниси само покрао већ и преварио? Научићу ја тебе памети?

И окренувши се својим робовима заповеди им да га баце у тамницу, истуку и њему донесу његов панцир и оружје.

Али, док је чаробник издавао заповест, витез је већ био извукао свој кошчани мач и у башти је већ нестрпљиво рзао крилати коњ кога је снажни роб држао за узде.

Царевић скочи у седло, коњ полети као олуја и у башти остадоше само трагови његових копита.

Предвече Царевић стиже у Кугин Дворац.

О новом сусрету с Великим духом воде

Овога пута витез Црне Перунике био је весео. Он се радовао што је изишао као победник из опасности коју је требало да преживи, после

онога кад је прекршио своје обећање. Искушења су се била свршила. Он се искупио у Лавиринту Освете, и сад је већ могао и да говори и да се осврће назад.

Робови сачекаше Царевића и уведоше га у једну богато украшену дворану. У свима дворанама и ходницима којима је пролазио младић, журно се припремало за забаву. У току тога дана јунак је био толико много преживео, да му се чинило да је протекла читава година откако је отишао из Дворца. Све около њега изгледало му је ново, као да први пут то види.

Једна мисао није му давала мира. Плашио се да неко већ није извадио сандуче из Извора у коме се налазио ђаволски бумбар. Чим су изашли робови, Царевић се упутио Дворани Мудрости. Погледа у Извор Тајне: сандуче је било још тамо; блистало је као сићушан бисер одбачен таласима у један крај басена.

Младић извади из уста чаробног пужића и дуну у њега. Јави се сам Велики Дух Воде, и поздравља га пријатељски, па га запита:

— Где се изгуби баш у тренутку кад сам хтео да ти кажем шта има ново у вашем Царству?

Царевић му одговори:

— Рећи ћу ти где сам био, али најпре ми помогни да извадим оно сандуче, које се види тамо на дну. Испустио сам га кад сам пио воду.

Дух пљесну рукама, и пред њим се појави један мали роб, смешан водени дух, који је имао кожице међу прстима, жабље очи и крила као рибља пераје.

— Хајде, загњури се, мили мој, у воду, да извадиш ону ствар што блиста тамо на дну! — рече му Велики Дух Воде.

После мало роб изнесе сандуче, пружи га свом господару и изгуби се.

— Показаћу ти нешто — рече тихо Царевих Великом Духом Воде, осврћући се око себе, да види да их неко не гледа.

И полако отвори сандуче. Бумбар је био још тамо, али се упорно вртео на леђима, потмуло зупјао, и упињао се да полети.

— Видиш ли ово унутра? — запита младић, журећи да затвори сандуче.

О саветима које је Царевиху дао Велики Дух Воде

Од свих које је Царевих сусретао откако је напустио очев Дворац, свидело му се само њих двоје: Велики Дух Воде и Кугина кћи. Срце му је говорило да може да им се повери. Зато он показа бумбара Великом Духу Воде.

— Добро је то — рече владар Морског Царства — што је тај бумбар допао твојих руку. Сви пропадаше тражећи га. Може да се каже, да онај који га има, од њега зависи чија ће бити круна подземног царства. Да ли зна Куга да је бумбар код тебе?

— Не. Само двојица знају: стари исповедник и ти.

— Не треба ништа још да јој казујеш. Када ме позва, ја сам био у државном савету. Царица је дознала да си послан од младе чаробнице. Она се плаши да ћеш бити на страни Великог Ђавола, ако

се он отме мађији до четрдесетог дана, зато жури да се свадба сврши још данас. Она мисли да ће моћи да те води куда хоће, кад се ожениш Царицом. Ти ћути. После свадбе видећемо шта је најбоље да се ради.

— Да, али ја треба да се вратим у очево Царство, — рече витез неспокојним гласом. — Дознао сам да се тамо догађају узбудљиве ствари. Отац ми је на самртној постељи.

— Тако? — викну Велики Дух Воде уплашено. — Чекај да видим!

И он извади једну блиставу лопту, погледа у њу и рече:

— Слагали су те, пријатељу. Отац ти се вратио из рата, здрав је и читав: стално мисли на тебе. То није велика ствар — ја ћу још вечерас да пошљем једног свога духа, да га умири и да му каже да си срећан и да ћеш се брзо вратити. У вашем Царству не бесни више Куга: ти знаш да је Царица Куга овде, и од пре два дана не излази никуда. Свршио се и рат, јер је витез рата, такође, овде од јутрос — он је у државном савету. У вашем Царству све је добро. Не треба да одлазиш, док се не расплете оно што је заплетено.

— А како ће се то расплести? — запитао Царевић. — Шта могу ја да учиним?

— Зар ти? Ти можеш много да учиниш, највише после тога кад постанеш Кугин зет. Најважније је да се не поводиш за њеном памећу. Ако њу слушаш она ће те натерати да заузмеш место Великог Ђавола, да јој ослободиш мужа, и да изгориш тело садашњег Великог Ђавола, те да

остане бумбар. А после ће уредити тако да ти власт над подземним царством буде отета, а њен муж биће понова Велики Ђаво. Она ће те натерати да убијеш Духа Братства, који је затворен доле, да би свет живео у вечној мржњи. Ако мене питаш, то није добро. Ја знам како глатко иду послови — да кажем у нашем воденом царству — кад су сви духови — и вођи и поданици — сложни и воле се. Тада Дух Буре, Беса, Бродолома, Витез Смрти и Ђаво Нереди, не смеју да се приближе к нама: сви живимо спокојно, добро и срећно. Вероватно је, тако и у другим царствима.

— Врло паметно говориш, — рече Царевић. — Ти ми се чиниш најмудрији од свих у том подземном царству, зато ценим твоје савете. Шта ми велиш да учиним?

— Засада ћу ти рећи само једно. Немој да се превариш да даш Куги или чак њеној кћери бумбара ако дознаду да је код тебе, и потраже ти га. Царица зна ко си, и пре него што се решила да ти да кћерку, добро је размислила о свему.

— А шта да радим са бумбаром?

— Прекрсти му ноге и прилепи му тамњана. А кад се Велики Ђаво јави у свом пређашњем телу и потражи бумбареву љуску, обећај да ћеш му је дати, ако ти поклони бесмртност.

О Царевићевој свадби

Било је већ сасвим мрачно, када се водио тај разговор између Царевића и Великог Духа Воде.

Мало после тога у Дворану Мудрости уђе кепец који уређује свечаност и позва госте. Он за-

моли Царевиха да пође са њим у спаваћу собу, да би био обучен и хаљине које одговарају сведбеној свечаности.

У спаваћој соби чекало је тринаест пажева. Младић ни овога пута није допустио да му скину панцир и шлем, и они му обукоше раскошне хаљине преко панцира. Тих хаљина било је много: сваки паж му је навукао по две три. Истина, сва су одела била од танке свиле, али је Царевих упркос тога осетио да су га обмотали као бубу. Он рече кепецу, разводнику свечаности, да није свикао да носи толико хаљина и запита га да ли би могао неку да скине, али му би одговорено да није ред да се газе обичаји: тако је била заповедила Царица, тако треба да се учини. Царевих је једва ишао, али је био принуђен да се покори. Преко свилених хаљина опасаше му тежак мач, обуше обућу са златним пенџетима и ставише му на главу, преко шлема, венац од сребрних цветова, па га поведоше.

Пред вратима спаваће собе било се поређало много мушкараца, гостију, и чекали га да изиђе. Чим се појавио, сви му се поклонише, а затим пођоше за пажевима. Тако поворка стиже до велике гостинске дворане, где су се били већ скупили исти они гости који су ту били на веридбеној вечери. После вечере они се понова поређаше, а Царевих ухвати под руку своју вереницу, и окренуше се лицем њима, одевени у своје царске хаљине. Тада и Куга полако устаде са свога трона, приђе тешким корацима до њих, изговори нешто тихим гласом и даде знак тринаесторици црних пажева да приђу.

Они су држали у рукама скуп пурпурни плашт, претрпан сликама човечјих лобања, изукрштаних костију, извезеним сребрном свилом.

Царица Куга узео плашт и огрну младожењу. После узео златну круну, на чијем се кругу оцртало дванаест редова бисера а на врху је блистала велика круна од смарагда. Царица стави круну на главу своме зету. После му пружи велико жезло, израђено од костију речног коња и украшено ђи-либаром, црним коралима, бакром и сребром.

У том тренутку музика засвира на својим харфама, гонговима, трубама, виолинама, бубњевима, и фанфарама. Сви се гости дигоше. Куга доведе Царевића до свога престола и натера да седне, а затим рече строго и свечано:

— Ево господара целокупног подземног царства. Он ће управљати, док је жив, царством и

вама, који сте сакупљени овде по мојој милости: покоравате му се. Падните на колена и поклоните му се као свом господару.

Код ових речи, сви дворјани, саветници, велики духови, ђаволи, чаробници, кепеци, пажеви, врачеве и остали, а њих је било много, број им се није знао — један по један падали су пред трон, заклињали се новоме Цару на верност и са дубоким поклоном враћали су се на своја места. То је дуго трајало. Затим су сви почели да играју своје једноличне и дивље ђаволске игре, прекидане ошрим узвицима, кривљењем тела, смехом и ужасним песмама. Новом цару се то чинило грозно, па чак одвратно, али је морао да гледа и да се претвара да му је пријатно, јер није хтео ничим да поквари расположење своје младе жене.

О великом државном савету

Дошао ред на Цара да игра. Требало је да он ухвати за руку своју ташту — Кугу и да обиђе са њом два пута дворану у лаганој игри. За то време она му је казала:

— Твој успех, драги мој зетићу, много зависи од једне ствари: да ли ћеш моћи да откријеш где је ђаволски бумбар. Ти си чуо за њега — не може бити да ниси чуо. Потруди се да га нађеш и тада ће се све уредити не може бити боље.

— Потрудићу се, — рекао јој Цар. — Ако успем да га нађем.

После тога он је играо неколико пута и са својом женом. Она је била радосна: по свему се ви-

дело да јој се допада муж. Она га запитала да ли је његово Царство далеко.

— Врло је далеко, — рече он. — Толико је далеко, да сунце никада не може да стигне отуда довде. А да ли желиш ти да те одведем да га видиш?

— Желим — рече Царица. — Где си ти, тамо желим да будем и ја, али се плашим да ли ће нас мама пустити. Да је тата ту, он би се сложио: он је врло добар, воли људе, само мрзи калуђере што читају молитве од којих се онесвешћује. Знаш ли ти молитве?

— Знам.

— Молим те немој да их читаш, јер ме је страх да не почне и мени да бива рђаво. Молитве су опасна ствар.

Око поноћи, док су се окретне игре и кола и песме продужавали, Куга је објавила великим духовима, тројици витеза, тројици пажева и свима својим дворјанима да је време да се савет повуче, да би размислио и изабрао заменика Великог Ђавола.

Сви позвани уђоше у велику престону дворану Дворца и заузеше своја места, а Цар, Царица и Куга седоше на престоље, у средини савета. Куга објасни присутнима да се сутра навршава четрдесет дана откако је Велики Ђаво заробљен и према законима подземнога царства он треба да буде смењен избором другога. Затим додаде, да је Велики Ђаво врховни господар целе области пакла: његови потчињени су — Куга, Витезови Рата, Мрака и Смрти, пажеви Глади, Греха и Беде, велики духови Воде, Земље, Ватре и Ваздуха, тринаест господара паклене области, шест чувара Освете и Убиства, посланици злочинства, сви чаробници, врачевци, гатари, као и сви потчињени избројаних — ђаволи, болести, мали духови, змајеви, и цео подземни свет.

Куга још објасни да је дужност врло одговорна и зато не може да се повери свакоме, због чега је она решила да ноћас подвргне испиту све своје дворјане, саветнике и доглавнике, те да види ко је најспособнији да буде врховни господар Пакла. Затим их запита, ко од њих жели да учествује у натецању. Сви зажелели. Само Велики Дух Воде одговори да не може да узима велику одговорност те високе дужности и зато се одриче.

О утакмици међу супарницима

Саслушавши све, Куга се окренула зету и рекла:

— Нико од нас не сумња да ће и цар подземнога царства, који је по власти први после Великога Ђавола, пожелети да учествује.

— Да, — одговори младић, — пристајем. Али, ето где се јавише гласови:

— Он може да нам буде Цар, али нема права да заузима место Великог Ђавола, пошто је смртан.

Тада Куга одговори:

— Није тако. Ко ће то место заузети, још се не зна. Али он може да учествује у утакмици са више права од вас, зато што има већу власт. Кад се сврши испитивање, видећемо — да ли онај који је победио може постати Велики Ђаво или не.

При овим речима сви су заћутали. Сви су желели да што брже дознаду какав ће бити испит.

Куга нешто шапнула својој кћери и рекла:

— Нова Царица подземног царства казаће вам шта треба да учини онај који жели да заузме престо Великог Ђавола.

Рекавши то, она седе на свој престо, а устаде њена ћерка. Она рече тихим гласом:

— Драги моји помоћници, дворјани и доглавници, чујте шта ћу да вам кажем. Сви знате да је један од наших највиших доглавника — Змај са четрдесет глава — одбио да призна нашу власт и сам се прогласио за Цара Змајева. Ради тога и ми му одузесмо сва права и забранили смо да његови поданици улазе у наш дворац. Он није бесмртан. Према законима подземног царства, ко учини пре-

ступ као он, кажњава се смрћу, ако је смртан, а ако бесмртан — вечним затвором. Вама претстоји да извршите над Змајем пресуду. Ко хоће да га убије, добиће престо Великог Ђавола. Даје вам се два часа рока да извршите тај подвиг. Биће признат за победиоца онај који докаже да је убио Змаја, и исприча шта се налази у просторијама његовога Лавиринта. После два часа сви ћете се понова скупити у овој дворани, и тада ћемо видети ко је достојан високог положаја. Сад идите и журите пошто је Лавиринт далеко. Али будите опрезни, јер је Змај јачи и од најснажнијих међу вама, а четрдесет страшних змија чувају претсобље пред његовом двораном.

Чувши те речи плашљивији се одрекоше од учествовања у утакмици: они рекоше да за два часа нико не може да оде до Лавиринта и да се врати. Такав подвиг био је немогућан. Али њих десетина реши се да пође. Када се сви разиђоше, Куга рече своме зету:

— Ја ћу ти помоћи да одеш брзо у царство Змајева и да убијеш осуђенога. Даћу ти најбржег коња и најјаче оружје, само ако се не плашиш.

— Није ми потребно ништа, — одговори Цар. — Пре него што истекну два уречена часа, ја ћу се вратити и доказаћу вам да сам убио Змаја.

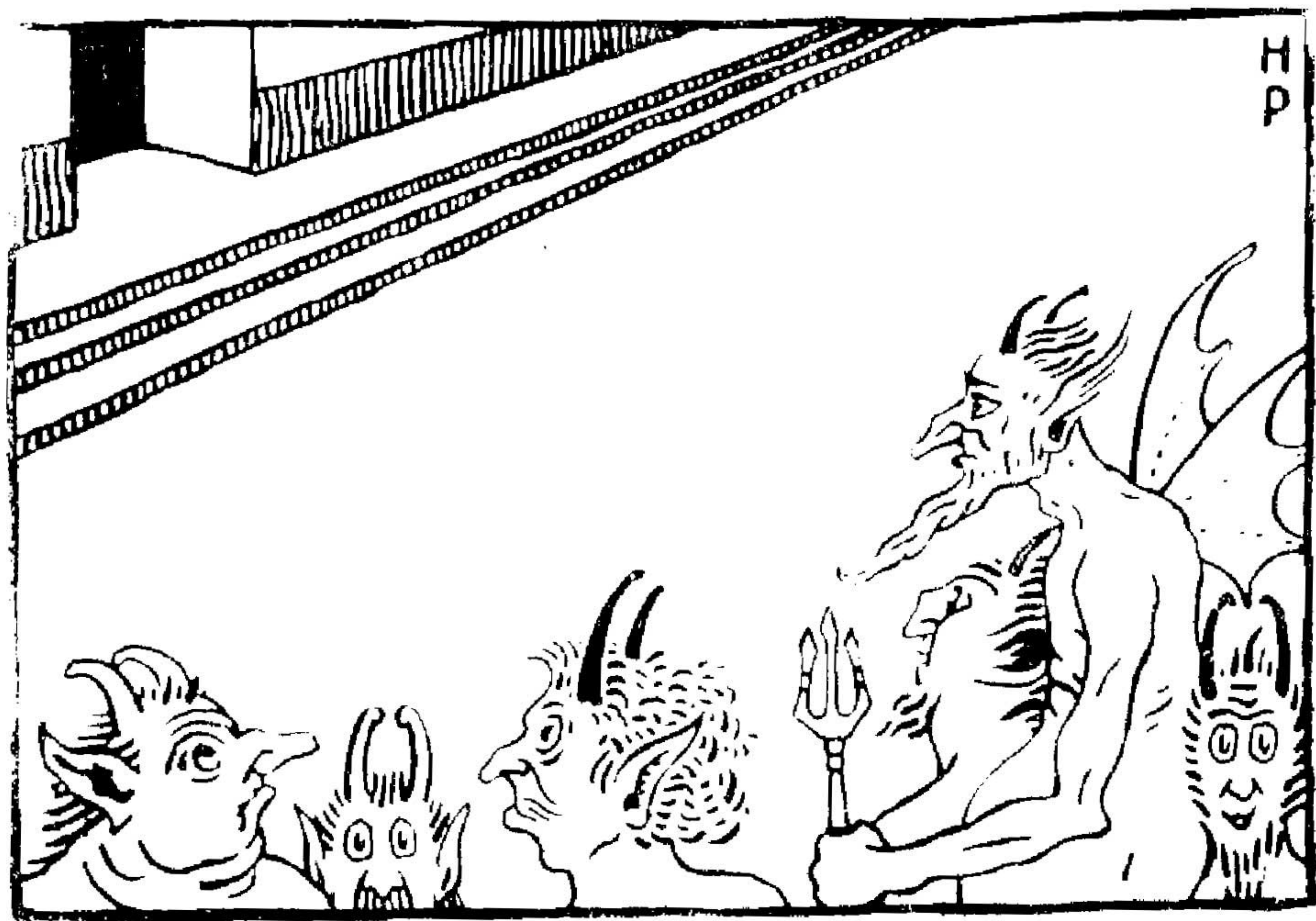
О разговору између витеза Рата и Цара Змајева

Цар отишао у своју собу да сачека док истекне рок, а други утакмичари потерали одмах коње у царство змајева, сваки другим путем: ко је

куда пре знао да је ближе. Тамо је први стигао Витез Рата, који је био најбољи јахач од свих.

Лавиринт је био у то време отворен: Цар змајева давао је гозбу својим доглавницима — све змајеви. Неки од њих били су са једном главом, други са по три, трећи по седам; један је био са дванаест: он је због тога заузимао највиши положај у Царству — био је нешто као министар председник змајева и користио се највећом влашћу после Цара. Разуме се, Цар је био чаробник који је био помогао младићу да убије Змаја са четрдесет глава.

Један од стражара — он је био змија која је могла да говори — јавио је Цару да је из Куги-

нога Царства дошао Витез Рата и жели да га види. Цар заповедио да га позову у велику банту усред Лавиринта где је била гозба.

Кад је ушао у башту Витез се зачудио кад није видео Змаја са четрдесет глава: на златном престолу седео је старац са белом брадом, лукавим лицем и великом круном на глави. Дошавши му се поклонио и запитао га, где је његов господар, Многоглави Змај.

Старац је био увређен овим питањем и рекао набусито:

— Не постоји никакав змај с много глава: ја сам Цар змајева. Реци ради чега си дошао?

— Долазим из Кугиног Царства, која управља засад целим паклом. Змај са четрдесет глава осуђен је на смрт због буне и непокорности. Царица је објавила да ће онај који га убије заузети место Великог Ђавола.

— Добро си дошао онда, — рече, смешећи се, Цар змајева. — Седи код нас да се веселимо. Многоглави Змај није жив, јер сам га ја убио. Значи, мени припада престо Великог Ђавола, а тебе могу да начиним својим дворјанином. Једи и пиј са мном.

— Не могу, — одговорио Витез Рата. — Немам времена. После једног часа треба да будем у Кугином дворцу, јер ће се тада бирати заменик Великог Ђавола. А ја учествујем у државном савету.

— Тако, дакле? — викну чаробник. — Да ли можеш да поведеш и мене?

— Не могу, — одговори витез. — Чим си ти заменик Многоглавог Змаја, пресуда важи и за тебе: сваки од нас има право да те убије. Али има

једно средство: то је — да признаш власт наше Царице — Куге.

— Пристајем, — рече старац, који је био уверен да ће заузети престо Великог Ђавола. — Драге воље признајем да је свемогућа Царица Куга моја господарица. Да идемо онда.

И окренувши се змају са дванаест глава, рече му:

— Ти ћеш управљати мојим Царством док се ја не вратим.

Змај уста и поклони му се са својих дванаест глава у знак захвалности за ту високу част.

— Али како ћеш доћи тамо? — запитао Витез Рата. — Имаш ли коња који би те за један час однео у Кугино Царство?

— Немам, — одговорио чаробник, — али ћу се попети на твога коња. Ниси ли ми потчињен?

— Нисам ја теби потчињен, — викнуо увређено витез. — Још се не зна да ли си ти убио Змаја. Па и да си га убио, још ниси заузео престо Великог Ђавола. Кад немаш коња, остаћеш овде.

И он кренуо да иде.

О причи Цара Подземног царства

Схвативши да ће га витез оставити, Цар Змајева поче да га моли. Он му обећа да ће га, чим прими круну Великог Ђавола, учинити првим после себе у пакленом царству. Витез Рата није био много оштроуман: Он се полакомио на то обећање:

— Добро онда, — рече. — Ако желиш да поћеш са мном, треба да ми постанеш паж. Паж

Глади сићи ће са камиле, а ти ћеш да је узјашиш и да је потераш за мном.

Тако су и учинили. Паж Глади узјахао на једног од коња и кренуо за њима, али није могао да их прати.

Мало после тога почели да пристижу један за другим и остали утакмичари, али су морали да се врате, пошто је Лавиринт био закључан са свих страна. Била је запушена чак и она рупа кроз коју је ушао Царевић. Све се то догодило по заповести дванаестоглавог змаја, који се уплашио да га не убију.

Док је разговарао са чаробником у башти, Витез Рата изгуби доста времена те задоцни. А остали су још више задоцнели. Кад су прошла два уговорена часа, у престоној дворани Кугиног Дворца били су се сакупили само они који нису желели да узму учешћа у такмичењу. Од такмичара био је тамо само Кугин зет, који је провео време у својој соби, а да нико није знао где је.

Велико звоно удари три пута. Време је било да се приступи избору. Куга устаде са престола и рече:

— Прође време, одређено за испитивање. Само један од такмичара вратио се: то је Цар подземног царства. Да чујемо шта ће нам он рећи: да ли је био у Змајевом Лавиринту, куда је ушао и изишао, шта је учинио тамо и, најглавније, да ли је убио Змаја са четрдесет глава.

После ових речи устаде Кугин зет, исприча све своје доживљаје у Лавиринту. Он признаде да му је помогао чаробник, али додаде и то да је он

био роб Змајев и плашио се да посегне на његов живот, већ је тражио неког другога који би имао смелости да убије Змаја, те да он постане цар змајева.

Док је причао подробно све то, стиже Витез Рата, који се поклони Куги и задихано рече, да садашњи Цар змајева жели да уђе и да јој се закуне на верност.

— Нека причека напољу, — заповеди Куга. Ући ће пошто Цар подземнога царства сврши своју причу. А ти да знаш да не можеш да учествујеш у избору, пошто ниси стигао на време. Ти немаш права ни да бираш, пошто си такмичар; а не можеш ни да будеш изабран, пошто си закаснио. Главни разводник саопштиће то исто и другим такмичарима кад дођу.

После тога Кугин зет продужи своју причу. Кад је свршио, неки од дворјана, који су му завидели, рекоше да је та прича вешта измишљотина, али да би поверовали у истинитост, треба да се докаже да је младић уистини убио Змаја.

Куга онда запитала свога зета:

— Можеш ли да нас нечим увериш да си убио Змаја?

— Могу. Напољу чека чаробник који је био његов роб, и који ми је дао иглу и стаклени суд. Он је све видео.

— Добро, — рече Куга. — Нека уђе онај који назива себе Царем змајева.

Ушао чаробник, обучен као какав цар, са жезлом у руци. Он паде пред Кугиним престолом, стави на под жезло, пољуби царичину папучу и диже се.

О сведоцима младићевих подвига у Змајевом Лавиринту

Куга га запита:

— Као какав долазиш овамо?

— Као Цар змајева, — одговори старац.

— Ко ти је дао ту круну и то жезло?

— Ја сам убио Змаја и наследио његов престо. Сви змајеви и духови змајскога царства признају моју врховну власт.

— Пре него да ти поверујемо да си убио Змаја, треба да испричаш како си га убио и да докажеш да говориш истину. Али и да си га убио, ти не можеш да заузмеш његово место, пошто ниси ни змај ни бесмртан, а Цар змајева може да буде или неки бесмртник или змај. Ти си био роб Змајев и ми те још сматрамо за роба. Скини те царске хаљине, скини ту царску круну и стани, ено тамо, код врата, где су поређани робови!

Чаробник поче да виче да га вређају и понижавају неправедно, да поступају са њим незаконито и тако даље, али кепец (главни разводник) издаде заповест стражарима да га ухвате, свуку и вежу. Четири стражара оборише се на њега и учинише како им је наређено.

После тога Куга показа свога зета, који је седео на своме престолу, и упути строга питања:

— Да ли си некад видео овог човека?

Чаробник познаде младића, али слага да га никад није видео.

— Добро. Јеси ли сам убио Змаја?

— Сам сам га убио, Ваше Величанство.

— Како си га убио?

— Знао сам, — одговори старац — да је Змај устао против Вашег Величанства и реших се да га казним због тога. Бацих једно стакло са успављујућим напитком, оно се разби о под, отровна пара се диже, змај ослепи и ја га прободох једном дугом иглом.

Куга се затим окрену своме зету и рече му:

— Сведок кога ти позва, не говори у твоју корист. Да ли би могао нечим другим да докажеш да си ти убио Змаја?

Цар размисли мало, па рече:

— Могу. Између осамдесет девојака које сам ослободио, једна је била чаробница, кћи арабљанског калифа, који је такође чаробник. Нека Ваше Величанство заповеди да је позову.

Куга даде знак кепецу, који је одмах изишао, и мало после се вратио у пратњи једне лепе девојке. Чаробница се поклонила Куги и запитала је чиме може да је послужи.

— Познајеш ли ти овог човека? — запитала је Куга и показала на свога зета.

Девојка се загледала у младића, лице јој засија од захвалности и она рече:

— Да, он је. Познајем га. Он је Витез који је ослободио мене и моје другарице од оног проклетог Змаја.

И она све исприча о ономе што се догодило у Лавиринту.

Тада Куга запитала чланове државног савета:

— Да ли сте се уверили да је мој зет убио Змаја?

Већина је одговорила да су се уверили.

О сведочењу четрдесет робова —
робова многоглавог Змаја

Али један од завидљивица, Велики Дух Свађа, рече:

— За мене, Ваше Величанство, доказано је да је Витез Црне Перунике ослободио девојке. Но да ли је он и убио Змаја, још нисам уверен. Може бити да га је убио овај чаробник, а витез да је пустио девојке на слободу и слагао их да је он убио Змаја.

— То може да се претпостави, — рекла Куга, — потребан је други доказ.

И окренувши се зету, запитала га:

— Можеш ли нечим другим да нас убедиш?

Тада је зет рекао:

— Извадите из чаробникових цепова његове кључеве. Позовите духове тих кључева.

Кепец нашао златне кључеве. Јавили се сви духови и почели да питају:

— Шта заповедаш, господару?

Цар нареди разводнику да их запита ко је убио Змаја. Духови су невидљиви, али виде све што се догађа око њих. Они добијају тело само кад треба да се јаве, да би испунили заповести онога који држи кључеве.

Разводник их запитао, да ли су видели ко је убио Змаја.

Одговорили сви у један глас:

— Видели смо.

— А можете ли сада да га познате, ако га видите?

— Можемо.

— Да није онај тамо? — рекао кепец, показавши чаробника.

— Није.

— А да нисам ја? — запита их он, смејући се.

— Ниси ни ти, господару.

— Ко је онда? Хајде, погледајте около — па видите је ли ту онај који је убио Змаја.

Они се осврнули и сви показали Цара.

— Ено га, тај је, господару. Он је забио иглу у леђа Змају.

О избору новог Великог Ђавола и честиткама од стране гостију

Пошто је четрдесет духова једногласно посведочило да је младић убио Змаја, нико ништа није казао. Напротив, сви се сложили да баш такав храбар Цар треба да заузме место Великог Ђавола. Кугин зет био је изабран за врховног господара целокупног подземног света. Куга му уступи високи престо и прва му се закле на верност. После ње положише заклетву и остали чланови државног савета, а затим је објављено са деведесет и девет удара великог звона, да је престо Великог Ђавола заузео достојно и законито Кугин зет.

Још при првом удару звона отворише се врата престоне дворане и гости навалише да поздраве новог господара пакла. Сви клекоше пред престолом, главни разводник објави гласно име, занимање и титулу, Цар се рукова са њим, а један кепец му даде поклоне из ризнице подземног царства. Дарови су били разноврсни, према ономе коме се дарују: драги камен, који је имао наро-

читу моћ; амајлија, која је чувала од болести; нож, који је секао и гвожђе; мере, које мере криво, а да се не примети; књиге са чаробним проклетствима; обућа с којом се иде врло брзо; штапић који привлачи туђе ствари, и слично.

Свечаност је трајала врло дуго. Цар се уморио, а гости нису престајали: пристизали све нови и нови; чак му се учинило да га многи од њих поздрављају по два три пута да би само примили више поклона. Тек тада је схватио да није лако бити Цар, нарочито у паклу.

Пред свануће гости се проредили. Дворана се испразнила. Кад су остали само чланови савета, Куга шапну нешто на уво своме зету и он позва шефа подземне тамнице, и заповеди му да пусти све затворенике. Мало после тога дођоше ослобођени да захвале новом Цару, међу њима су били Дух Братства, Дух Мира и духови Добра, Среће, Плодородности, Успеха и Наде. Било је и других — њих је било много, али Цар је већ био врло уморан и није чуо ни имена. Мислећи да се са тим свршава свечаност он саопштава свима ослобођенима да могу да иду одакле су дошли и да заузму пређашње своје положаје којих је био лишио Велики Ђаво.

Али са тим се не сврши. Куга се диже и рече: — Хоћу да знам, Ваше Величанство, зашто међу ослобођенима нисам видеда свога мужа кога је бивши Велики Ђаво затворио.

Цар погледа разводника и понови питање.

Кепец одговори:

— Ваше Величанство, жалим што ми није у могућности да ослободим затвореника о коме је реч. Он лежи у нарочитој ћелији, а кључ од ње је код бившег Великог Ђавола, чије тело лежи као леш: нити могу да га запитам где је кључ, нити пак могу да се надам да ће ми одговорити.

Тада се догодило нешто што нико није очекивао: Куга је заплакала од очајања. Са њом заплака и њена кћи. Нико не би поверовао да крволочна царица воли толико свога мужа. Саветници почеше да шапућу. Очевидно сваки је желео да нечим помогне, али нико није знао чиме би се могло помоћи.

О говору Великог Духа Воде и одговору Царице Куге

У том тренутку Велики Дух Воде приближи се Цару и нешто му шапну на уво. И Цар рече:

— Да чујем, шта има да нам каже Морски Цар.

Велики Дух Воде заузео понова место и рече:

— Сви смо ми заиста огорчени што не видимо овде свога некадашњег заповедника и то у тренутку кад му јединица кћи постаје супруга онога који достојно заузима престо Великог Ђавола. Његовој радости не би било краја да је могао да то види. Само једно средство знам које може да помогне: то је да се потраже кључеви од бившег господара. Али да то буде, треба да му се поврати живот. То може да учини само онај код кога се налази ђаволски бумбар. Ја сам сигуран да га је неки чаробник међу нашим гостима већ

ухватио. Сви знамо по какву цену ће уступити он бумбаров оклоп бившем Великом Ђаволу: тражиће бесмртност Тражиће је и добиће. Али да ли ћемо ми, који смо саветници Великог Ђавола, добити нешто тиме?! Наш бивши господар, Дух Мржње, почеће понова да завађа, да подбуњује, да клевета. У нашем великом царству понова ће наступити размирице. Није ли најбоље да се дарује бесмртност ономе који је успео да ухвати бумбара, тражећи од њега у замену за то бумбаров оклоп? По правилу такав дар требало би да да Велики Ђаво, али такав је случај да је први пут, откад је света, и постао врховни господар један смртни човек. Нико не може да му оспори место, зато што смо сви признали да је то место заузео достојно. Највеће звање после њега има Царица Куга, али не знам да ли би Њено Величанство пристало да подари бесмртност ономе који би јој дао бумбара.

Сви погледали Кугу, која је брисала своје сузе.

Она мало заћутала, да би дошла к себи, па рекла:

— То што тражи Велики Дух Воде, много је. Такав скупоцен дар није даван досада никоме, и свако ко може да га даде, заклиње се да то учини само у крајњем случају, кад то захтева добро целог подземног света. Мислите ли ви, драги моји другови, — саветници, да могу с пуним правом да дам тај дар смртнику који ће нам уступити бумбара? Да нећу погазити своју заклетву? Да се нећемо кајати сви што смо му обећали тај дар, најдрагоценији од свих дарова, ако се пред нама по-

јави нека проста вештица, или сеоски врач, или неуки гатар? Запамтите, да онај који од нас прими бесмртност, имаће право да учествује у државном савету: од њега ће донекле зависити како ће се управљати подземним светом.

Онда устао Велики Дух Земље — један део, трбушасти господин, који је имао кожу кафене боје и ранице по лицу. Он се хладио лезом зато што му је било јако врућина.

— Њено Величанство увек има право — рече он — да видимо најпре код кога је бумбар. Не може тек тако сваком да се даје бесмртност. Бесмртност није лубеница — оном да отсечеш, овом да отсечеш... Човек се познаје по лицу, — да ли је за бесмртност, или није. Најпре, запитајте ко је ухватио бумбара па га доведите да га видимо. После ћемо решити шта је најбоље да се уради.

*О лешнику који прави човека бесмртним и
поздравима саветника*

Један од дворјана — Велики Дух Ваздуха — одмах изиђе да распита госте који су наставили да једу и пију у гостинској дворани. Мало после тога се вратио и саопштио да нико од њих није чак ни видео ђаволског бумбара. Саветници дочекаше тај извештај с непријатним изненађењем.

Али док се даље шушкало и распитивало шта да се ради, Цар извади из своје торбе сандуче и отвори га, бркну руком у њега, па извади бумбара. Сви радосно узвикнуше видећи бубу. Највише се обрадовала Куга. А млада Царица толико се заборавила да је од радости скочила с престола

и појурила да види бумбара изблиза. Чак га пипнула прстом по леђима.

— Шта мислите, — рекао Велики Дух Воде, пошто су сви заузели понова своја места, — да ли заслужује бесмртност онај који је ухватио бумбара.

— О, разуме се, да заслужује! — завикали саветници. — Без речи заслужује! — рекао тужно Велики Дух Земље, и испустио лепезу нагнувши се да се поклони.

А Куга рекла:

— С великом радошћу даћу скупоцени дар своме вољеном зету, који не само да уби Змаја, већ ухвати и ђаволског бумбара. Свима је нама јасно као дан, да нема искуснијег чаробника од њега у целом свету.

И она завуче руку у џеп свога плашта, извади једну малену воћку — која није била већа од лешника — и даде је Цару.

— Узми је, — рече му она — и прогутај, не жваћући. Ако будеш жвакао, умрећеш — ако је прогуташ, постаћеш бесмртан.

Цар прогутао воћку. Ништа нарочито није осетио, али после тога сви му се поклонили у истом тренутку и поздравили. Поставши раван њима по бесмртности, он схвати да је заиста постао бесмртан.

О разговору с бившим Великим Ђаволом и ослобођењу последњег затвореника

— Хајде сад да приступимо најважнијем послу! — рекла Куга. — Треба да сиђемо у подземље, где је ћелија бившег Великог Ђавола.

Сви саветници напустили велику дворану и предвођени шефом тамнице нашли се у широком претсобљу где је била слаба светлост. Светлост је излазила из очних дупљи и уста дванаест људских лобања које су биле узидане у зидовима. Шеф згази на једну плочу и пред саветницима се отвори иста соба коју је преконоћ видео младић.

Велики Ђаво лежао је и није се мицао. Око њега већ није било девојака (очигледно оне су биле најурене пошто је био изабран нови Велики Ђаво).

Куга узео бумбара од свога зета, окрену му трбух навише, и рече:

— Учини што треба.

Цар прекрсти ноге буби и ухвати је за њих.

— Окрени га сам и учини друго — рекла Куга.

Он узео комадић тамњана, загрејао га на свећи коју му је поднео Велики Дух Ватре и кануо једну кап на леђа бумбару, на место где је била насликана двороба глава. Буба се брзо размрдала, пустила оштар писак и залепршала крилима да полети, али Цар је стегао јако. Мало после тога бумбар оста мртав у његовој руци, а Дух Мржње скочи одједном.

— Ко си ти, и шта желиш од мене? — викну он, погледавши Цара.

— Дај ми кључ од ћелије у којој је затворен мој таст, чији си престо заузео незаконито! — заповедио му Цар.

— С каквим правом тражиш тај кључ? Ко си ти?

— Ја носим круну Великог Ђавола, и ти ћеш после мало изићи пред суд државног савета — да

одговараш за своја недела. Ти видиш у мојој руци бумбаров оклоп у који си био затворен. Ако одмах не даш кључ, изгорећу га: за вечна времена твој ће дух отићи на заточење и чекаће тамо све до дана Страшног Суда.

Дух Мржње се уплаши.

Он извади прстом једно своје око, завуче руку и дупљу, извуче отуд један златан кључ, и пружи га Великом Ђаволу, па понова намести око, као да га није ни вадио. Цар даде кључ шефу који понова поведе саветнике. Прођоше кроз многе заплетене ходнике док стигоше до једних високих врата. Шеф тамнице их откључа и високим гласом рече:

— Изиђи и захвали Великом Ђаволу, који те је ослободио.

Али из ћелије се чуо глас:

— Проклет нека је онај који ме је затворио овде! Још кад сам ушао овамо, ја сам дао реч да никад нећу од њега примити своју слободу као милост. Закључај врата и остави ме на миру! Ја знам да ће се једнога дана свршити царевање и мога непријатеља — и други ће доћи да ме ослободи.

— Изиђи, татице, — викнула Царичица Куга. — Свршила се владавина његова: ходи и загрли мога супруга, који носи круну Великог Ђавола.

*О пресуди над бившим Великим Ђаволом и над
самозваним Царем Змајева*

Пре него што је млада изговорила, из ћелије се показа један сув и висок мушкарац, с брадом

до колена и много великих очију. Он полете да загрли своју кћер, жену и свога зета, и да им захвали. Кад примети да до саветника стоји Дух Мржње, — го, окован у ланце, чуван од стражара, он зашкргута зубима, поче да му прети и да га напада.

Али Куга рече:

— Да идемо у судску дворану и да решимо судбину криваца.

Сви кренуше за главним разводником, који их одведе у дворану правосуђа. Судска седница трајала је кратко. Дух Мржње био је осуђен на вечно изгнанство. Чим су изгорели бумбара, циново тело распаде се у прах. Чаробник, који се издавао за Цара Змајева, био је кажњен на доживотно изгнанство из области подземног царства. Одузеше му кључеве, које Велики Ђаво подели својим саветницима, а за Цара Змајева прогласише змаја са дванаест глава. Али га прогласише под условом — да призна власт Великог Ђавола и Куге.

После тога сви уђоше у гостинску дворану, у којој су гости одавно чекали. Настаде такво весеље, како се није чуло ни видело. Таст Великог Ђавола годинама није пио и јео. — Поједе сточинија јела и испи четири бачве вина. Тело му је било као гума: колико је више јео и пио, толико се више надимао; најпоследње се толико надуо да је чак Велики Дух Земље свима изгледао као комарац пред њим. Кад су почеле окретне игре, таст такође пожелео да игра, али пошто није могао да се држи на ногама, котрљао се као лопта.

Тако су продужили гозбу. Тако се и свршила кад су прошли уговорени дани и ноћи. Тада се сви разишли. Велики Ђаво одахнуо: најпоследње време да се наспава и одмори.

О најстрашнијој ноћи у Царевећевом животу

Он је био одведен не у ону спаваћу собу с квадратном рупом, већ у другу — много пространу, и богато уређену, праву царску спаваћу собу. Тринаест пажева свукла му одело и покрили га кад је легао.

Цар је био толико уморан да је одмах заспао.

Али, после неког времена — ко зна да ли је био сан, или јава — у спаваћој соби се разлеже ужасна ломњава, као да се планине руше.

Одмах после тога грунуше у спаваћу собу четрдесет духова који су позвани Змајевим кључевима. Сви су дошли: и црни, и бели и шарени као застирач, и голи, и обучени — сви до једног. Ушли и оборили са на Цара са страшним узвицима.

— Зашто си нас отео од доброг чаробника, прогнавши га и направивши нас робовима ђавола?

Узалуд је Велики Ђаво махао рукама да се сачува од њихових удараца. Узалуд се мучио да им објасни, да чаробник није добар човек већ лажљивац, лукав и рђав. Духови га ударали својим тешким рукама — ко шамарима, ко песницама, ко лактовима. Неки му прстима гребали очи, други му вукли уши, трећи га ударали право по носу.

Цар поче да зове у помоћ али се нико није јављао да га заштити.

— Ах, зашто га не одведоше у ону спаваћу собу са отвором... Тамо су била четири снажна дива — они никад не би допустили да га узнемиравају у сну.

Покушао је да устане, да се заштити, али тело му је било као олово — није могао да се дигне. Сломљен ударцима, Велики Ђаво поче да жали што је бесмртан: да може бар да умре, заборавио би муке и понижења и стид што је Цар, а бију га као неког злочинца.

Значи, тако ће бити и убудуће: нема смрти, нема отимања ни од каквог страдања — мучиће се, мучиће се, бескрајно ће да се мучи — бескрајно, док је света, а може бити и после тога...

У тим тешким мислима Велики Ђаво и не примети да су духови ишчезли један за другим. Кад се освестио, виде да лежи сам у великој соби, тело га је болело, као да је скидано на комаде, а око њега није било живе душе...

О младој чаробници и њеној муци

Али ево где се крај саме постеље чу нежан глас.

— Спавај мирно, честити Царе! Ја сам крај тебе и чувам те. Ја прогнах оне проклете духове који су те ружили и тукли. Спавај, не узнемиравај се, све ће проћи и понова ћеш бити срећан....

Чији може бити тај пријатан и добар глас? Цар га је некада чуо, познаје га, али не може да се сети чији је. Да ли није његове жене? Неће бити: њен глас је другачији. Тај глас он одавна није чуо. Није ли онај који је певао у пустињи и

мамио га? Није ни тај: онај глас је лично, заиста донекле на анђелски, али нешто лукаво је звучало у њему. Чији је онда?

Он је чинио напор, окретао главу и видео да крај његове постеље стоји млада чаробница, не Арабљанинова кћи, већ она из очевог Царства. Она је обучена у хаљине малинове боје, на глави јој је био венац од мака, а уста су јој се тужно смешила. Девојка га гледа дуго и Цару постаје неугодно што га тако гледа као да га ћутећи прекорева.

Али најпосле она поче да говори, но глас јој је сада био врло страшан:

— Зар је тако требало да учиниш, честити Царе? Врло брзо ме заборави! Ја ти дадох непобедиво оружје и најбржег коња на свету, а ти ме заборави одмах, чим уђе у Кугин Дворац. Тамо си ти нашао вереницу, која ти постаде жена, а заборави да ја имам вереника за кога желим да се удам. Шта учини с њим? Зашто пусти његовог непријатеља из затвора, а њега прати у вечно изгнанство претворивши му тело у прах, да никад више не могу да га видим, и да ми се душа кида од муке док сам жива?

Страшан бол притиште Царево срце чувши те речи. Он је хтео да каже девојци да јој је захва-
лан за велику услугу, коју јој никада неће заборавити; да није он, већ велики савет, осудио на изгнање бившег Великог Ђавола, који је потпуно заслужио ту казну. Али уста су му била завезана, те није могао да каже ни речи: напрезао је сву своју снагу, а из уста му се није откидао ни звук.

Од тога му постаде још теже. Дакле, то значи бити Цар! Да те осуђују за све пресуде, чак и кад су праведне, а да не можеш да се оправдаш! Људи да страдају а ти да не можеш да их утешиш, да немаш снаге да им објасниш да ниси ти крив. И то ће да се продужује све тако, вечно, бескрајно.

О бившем Великом Ђаволу и његовој претњи Цару

У такве тешке мисли био се унео Велики Ђаво, те се био заборавио, кад се наједанпут јави пред њим исти онај о коме је говорила млада чаробница из замка. Од чуда Цар се усправи у постељи.

Усред спаваће собе стајао је Велики Ђаво — још увек тако крупан као цин, али с тужним и племенитим лицем; он је био го, на левој руци блистала му је златна гривна, с великом сликом бумбара, а на челу му је светлила огромна зелена звезда.

— Променио се, — рече у себи Цар. — Раније није изгледао племенит и на челу му није сијала звезда. Цин као да је прочитао његове мисли, јер одмах после тога рече:

— Ти се вараш: ја сам увек био такав, каквог ме сада видиш. Али ти ме не познајеш. Ти судиш о мени по ономе што си чуо — и зато изрече савим неправедну пресуду: због ње ћеш одговарати пред небеским судом. Да не мислиш да ће теби бити нешто опроштено? Запамти да си бесмртан као и ја, а бесмртнима се ништа не опрашта. Помисли само да после неког времена и тебе могу да оклеветају. После неког времена може да се

појави неко други, јачи од тебе и да ти отме престо. Ти живиш у Царству заробљених сила: јеси ли уверен да те сутра или прекосутра неко не претвори у корњачу или у црва, или у гусеницу? Тада свако може да ти отме круну, а после да те пошље у вечно изгнанство као што си ти мене послао. Немој никад заборавити то: царство Пакла је варљиво.

Чувши те речи, Велики Ђаво сруши се на постељу као да му се колена потсекоше. Он се скамени од страха. Очи му се склопише као у мртваца, вилице му се укочише. Душу му обузе таква мука какву до тада није знао да човек може да доживи.

Да буде претворен у црва, гусеницу, или корњачу — да се зарива у земљу, или да се крије по трави, и да дрхти при сваком људском кораку да не буде смрвљен и да се плаши од сваке животиње да га не поједе! А док је претворен у такву најнижу животињу, да дође неко и да му заузме престо и да га после пошаље у вечно изгнанство, не допуштајући му чак ни да се брани! Дух да му лута по помрчини, отргнут од свих које је волео, и који су га волели, прогнан у ко зна какво непријатно место невидљивог света! И да то траје не дан два, годину и столеће, већ — док је света и века! Леден зној проби Цара. Он учини велики напор да отвори очи, да види да ли је џин још тамо — и одједном се пробуди.

Било је светло.

У пространој спаваћој соби сијали су златни украси. Он устаде. Није било никаквог џина.

И тада примети да се поред његове постеље налази још једна. У њој је лежала његова жена,

Кугина кћи. Она је спавала мирно, а на уснама јој је лебдео осмејак. Спавајући она је личила на анђела.

О одлуци Великог Ђавола да преобрази паклено царство

Спаваћа соба имала је двоја врата: једна према Царичиној постељи, а друга према Царевој.

Док се Велики Ђаво шетао по соби и размишљао шта да учини да би преобразио паклено царство, како му се не би догодило зло које је сањао, обоја врата се отворише одједном. Једна су водила у велику и лепу башту, какву Цар није могао ни да замисли да може да постоји у подземном царству, а друга — у дугачак мрачни ходник.

Он изиђе у башту; у спаваћој соби било је загушљиво. Први пут после толико времена Цар је чуо птичје песме: по гранама великог дрвећа скакутале су птице и певале. Он седе под једно дрво и поче да слуша. Учини му се да разуме шта птице кажу у својим песмама. И заиста оне су говориле једне другој.

Један славуј певао је на врху леске.

— Гле нашег господара, како је устао рано да нас види и да чује наше песме. Досада нико од господара није долазио да нас слуша.

Негде из ниских грана ораха јави се папагај, и рече:

— Добро јутро, честити Царе? Зашто си толико замишљен?

А једна сеница јави се са шљиве:

— Сањао је нешто непријатно и зато је тужан.

— А тако — је ли он? — викну једна сврака и поче да скакуће по песку према Великом Ђаволу.

— Бре, бре, бре! Шта ли му се опет страшно привидело? — загракта један огроман гавран са гомиле ђубрета где је отишао да чепрка.

— Ја ћу да вам кажем! Ја ћу да вам кажем! — запева кос.

— Дела кажи! Дела кажи! — викну сврака.

И кос поче да прича шта је Цар те ноћи сањао. Он исприча све, као да је гледао из близа.

У то време долете једна канаринка и рече:

— Не треба да је наш Цар тужан. Он је Цар подземног царства, и може да учини све. Довољно је да се не плаши ђавола и да их не слуша.

— Да, да, и да их не слуша, — потврди папагај.

— Шта, шта? — запита сврака.

Канаринка продужи.

— Нека све упрегне на посао, да им не да да чине зла. Нека једне натера да ору, друге да сеју, треће да жњу, четврте да косе, пете да мељу жито, шесте да месе хлеб. Једнима нек да мотике да копају, другима преслице да преду лан, трећима разбоје да ткају, четвртима игле и конац да шију. Да прекопавају и засеју пуста поља, да их претворе у баште, ливаде и њиве. Радећи од јутра до мрака, неће им остати времена да мисле на зло. Па — кад се науче да раде — да оду код људи да им помогну.

— Хеј, хеј? довикну чворак. Како си глупава мала моја. Где си видела — да ђаво оре и сеје?

— Да, да: да оре и сеје! — понови шарени папагај.

— Шта? Шта? — запита поново сврака, која је била расејана и није чула.

— Ти си глупа, — обрецну се канаринка. — Не оре и не сеје, јер нема ко да га натера.

Док су птице тако разговарале путем се показа главни разводник. Он се још из далека поклони Великом Ђаволу и запита га да ли је време да се сазове велики савет.

— Мало после ћу доћи, — рече Цар.

Кад кепец оде, он помисли:

— Ово царство треба да се преобрази. Изгледа да су птице паметније од мене. Канаринка има право. Треба да упрегнем све на посао — свако да ради оно што му припада, нико да не седи скрштених руку. У моме Царству не треба да има лености.

О распитивању Великог Ђавола код морског цара и Царице Куге

Мада је Велики Ђаво био одлучио — по сваку цену да преобрази своје царство, он смисли да је боље да се о томе посаветује најпре са двојицом тројицом чланова савета.

Пре свега он је разговарао с Великим Духом Воде. Све му испричао. Чак му је рекао и о птичјем разговору и о својим сновима. После га запитао шта му саветује да ради.

— То што си смислио, добро је — рече Морски Цар — али тешко ћеш успети. Сви твоји поданици су лењи. Сви до једног ће се побунити. Немој да слушаш птице: птице нити ору нити сеју, нити у амбаре сабирају, — то и у Јеванђељу пише.

Ако мене питаш не треба да се заносиш таквим пословима. Дићи ће се против тебе, још сутра ће те свргнути с престола.

Цара обесхрабрише те речи, али ипак реши да запита бар своју ташту. И њој је рекао шта је смислио да учини и потражио од ње савет.

Она му одмах одговорила:

— То што си смислио, — глупо је. Како си могао то да измислиш? Види се да си јунак, али не умеш да владаш. А ми смо се сви радовали да смо најпоследње нашли Цара какав нам треба. Ником да ниси рекао ни речи о томе што си смислио, насмејаће ти се! Најбоље направи се болестан, затвори се у своју собу, па данас остави да се ја објашњавам са саветницима.

Чувши то, Цар се постидео. И њему се учинило смешно оно што је био смислио.

Он послуша ташту: објави да је нерасположен и повуче се у своју собу. Куга сазва савет, објасни да јој је зет уморан од дугог пута, подвига и свечаности, те јој дао право да води државне послове док се он одмори.

Млада Царица дознаде од своје мајке о намерама свога мужа. Она га нађе у његовој соби очајног и тако рећи болесног. Једино она је разумела да Цар пати због недела која се врше, и жели да их уништи. Поче да га теши, да ће се временом све мало помало променити. Али он је стално настојавао да послови не треба тако да иду; да сам треба да се умеша и да учини крај злу.

— Хајде да идемо у твоје Царство! — рече му она. Ти патиш овде зато што ниси навикао. Да

идемо на неко време код твога оца, да останемо мало па да се вратимо. Видећеш да ће ти се тада све овде учинити мало боље. Ти си заиста много измучен.

О освети Змаја са четрдесет глава — крај приче

Протекао је и тај дан.

Увече Цар леже врло рано. Он покуша да све заборави што се дотада догодило да би могао бар једну ноћ да отспава као човек. И заиста, за извесно време, био је све заборавио. Нешто га понесе негде. И он се испуни оним пријатним осећањем, које је осећао у детињству кад је сањао да лети.

Али његов лет био је све бржи и бржи.

Поче да му бива непријатно, да га плаши. Он је ишао толико брзо да није могао да разуме ко га носи. Али после извесног времена осетио је да је дигнут врло високо изнад облака — под саме звезде. Земља је остала врло далеко под њим.

У том тренутку чу један злурад глас:

— Да ли те је страх, а? Плашиш ли се?

Цар погледа — и шта виде? Он је лежао на леђима Змаја са четрдесет глава...

Почео је цео да дрхти видећи то. Шта сад да ради? Ако остане — чудовиште ће га растргнути — ако скочи, отиће ће у парампарчад.

А Змај га је носио све брже. Извијао се у ваздуху, ократао се као авион, и говорио му:

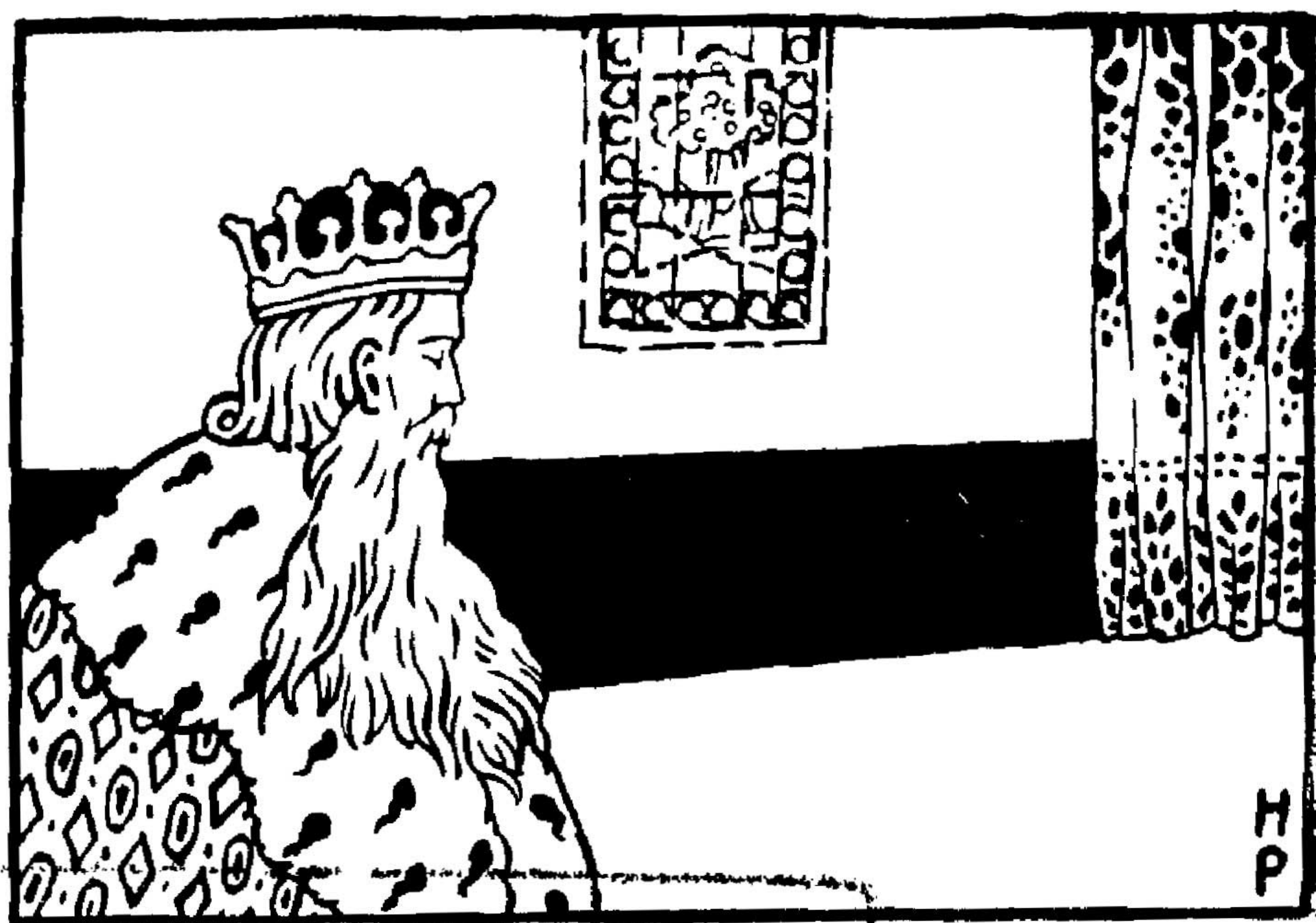
— Ти покуша да ме убијеш, али не успе. Видиш ли да сам жив? Шта да ти сад учиним? Шта да ти учиним? Говори, де! Да те поједем, или

да те бацим? — само да се згрчим, како ја то знам, наћи ћеш се усред океана. Говори! Говори! Зашто ћутиш?

Цар је био премро од страха, престао чак да дише. Змај се још више разљутио што му не проговара ни речи. После неког времена чудовиште је захуктало као бура, извило се, згрчило леђа, одбацило цара у ваздух и изгубило се.

Чуле се само речи:

— Пази шта радиш! Ко убија, и њега ће убити!

Цар полетео главом наниже у некакав стра-
шан мрак, почео да вришти колико га глас носи...
и пробудио се у својој постели.

Осврнуо се наоколо: није било никаквог под-
земног Дворца.

Кроз прозор се виделе баште очевог замка.
Сунце је сијало — велико, весело и лепо.

На столу је лежао бумбар, покривен кри-
сталном чашом. Крај постеље седео је стари Цар,
који се био вратио из рата, и чекао да му се син
пробуди да би га загрлио.

Николај Рајнов

Цртеж Дечка Узунова

Градска библиотека — Чачак

ЛЕГАТ

ЈОВАНА ДАВИДОВИЋА
ИЗ С. БАЊИЦЕ

